,title,devanagari,verse_text,verse_text_no_samdhis
0,1.1,"धृतराष्ट्र उवाच ।
धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः
मामकाः पाण्डवाश्चैव किमकुर्वत सञ्जय ॥ १.१ ॥","dhṛtarāṣṭra uvāca
dharma-kṣetre kuru-kṣetre
samavetā yuyutsavaḥ
māmakāḥ pāṇḍavāś caiva
kim akurvata sañjaya",dhṛtarāṣṭraḥ uvāca dharma kṣetre kuru kṣetre
samavetāḥ yuyutsavaḥ māmakāḥ pāṇḍavāḥ ca eva kim akurvata sañjaya
1,1.2,"सञ्जय उवाच ।
दृष्ट्वा तु पाण्डवानीकं व्यूढं दुर्योधनस्तदा
आचार्यमुपसङ्गम्य राजा वचनमब्रवीत् ॥ १.२ ॥","sañjaya uvāca
dṛṣṭvā tu pāṇḍavānīkaṁ
vyūḍhaṁ duryodhanas tadā
ācāryam upasaṅgamya
rājā vacanam abravīt",sañjayaḥ uvāca dṛṣṭvā tu pāṇḍava anīkam vyūḍham
duryodhanaḥ tadā ācāryam upasaṅgamya rājā vacanam abravīt
2,1.3,"पश्यैतां पाण्डुपुत्राणामाचार्य महतीं चमूम् ।
व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥ १.३ ॥","paśyaitāṁ pāṇḍu-putrānām
ācārya mahatīṁ camūm
vyūḍhāṁ drupada-putreṇa
tava śiṣyeṇa dhīmatā",paśya etām pāṇḍu putrānām ācārya mahatīm camūm
vyūḍhām drupada putreṇa tava śiṣyeṇa dhī matā
3,1.4,"अत्र शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमा युधि ।
युयुधानो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः ॥ १.४ ॥","atra śūrā maheṣv-āsā
bhīmārjuna-samā yudhi
yuyudhāno virāṭaś ca
drupadaś ca mahā-rathaḥ",atra śūrāḥ mahā iṣu āsāḥ bhīma arjuna samāḥ
yudhi yuyudhānaḥ virāṭaḥ ca drupadaḥ ca mahā rathaḥ
4,1.5,"धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्च वीर्यवान् ।
पुरुजित्कुन्तिभोजश्च शैब्यश्च नरपुङ्गवः ॥ १.५ ॥","dhṛṣṭaketuś cekitānaḥ
kāśirājaś ca vīryavān
purujit kuntibhojaś ca
śaibyaś ca nara-puṅgavaḥ",dhṛṣṭaketuḥ cekitānaḥ kāśirājaḥ ca vīrya vān
purujit kuntibhojaḥ ca śaibyaḥ ca nara puṅgavaḥ
5,1.6,"युधामन्युश्च विक्रान्त उत्तमौजाश्च वीर्यवान् ।
सौभद्रो द्रौपदेयाश्च सर्व एव महारथाः ॥ १.६ ॥","yudhāmanyuś ca vikrānta
uttamaujāś ca vīryavān
saubhadro draupadeyāś ca
sarva eva mahā-rathāḥ",yudhāmanyuḥ ca vikrāntaḥ uttamaujāḥ ca vīrya vān
saubhadraḥ draupadeyāḥ ca sarve eva mahā rathāḥ
6,1.7,"अस्माकं तु विशिष्टा ये तान्निबोध द्विजोत्तम ।
नायका मम सैन्यस्य संज्ञार्थं तान्ब्रवीमि ते ॥ १.७ ॥","asmākaṁ tu viśiṣṭā ye
tān nibodha dvijottama
nāyakā mama sainyasya
saṁjñārthaṁ tān bravīmi te",asmākam tu viśiṣṭāḥ ye tān nibodha dvija
uttama nāyakāḥ mama sainyasya saṁjñā artham tān bravīmi te
7,1.8,"भवान्भीष्मश्च कर्णश्च कृपश्च समितिंजयः ।
अश्वत्थामा विकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैव च ॥ १.८ ॥","bhavān bhīṣmaś ca karṇaś ca
kṛpaś ca samitiṁ-jayaḥ

aśvatthāmā vikarṇaś ca
saumadattis tathaiva ca",bhavān bhīṣmaḥ ca karṇaḥ ca kṛpaḥ ca samitim
jayaḥ aśvatthāmā vikarṇaḥ ca saumadattiḥ tathā eva ca
8,1.9,"अन्ये च बहवः शूरा मदर्थे त्यक्तजीविताः ।
नानाशस्त्रप्रहरणाः सर्वे युद्धविशारदाः ॥ १.९ ॥","anye ca bahavaḥ śūrā
mad-arthe tyakta-jīvitāḥ
nānā-śastra-praharaṇāḥ
sarve yuddha-viśāradāḥ",anye ca bahavaḥ śūrāḥ mat arthe tyakta jīvitāḥ
nānā śastra praharaṇāḥ sarve yuddha viśāradāḥ
9,1.10,"अपर्याप्तं तदस्माकं बलं भीष्माभिरक्षितम् ।
पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमाभिरक्षितम् ॥ १.१० ॥","aparyāptaṁ tad asmākaṁ
balaṁ bhīṣmābhirakṣitam
paryāptaṁ tv idam eteṣāṁ
balaṁ bhīmābhirakṣitam",aparyāptam tat asmākam balam bhīṣma abhirakṣitam
paryāptam tu idam eteṣām balam bhīma abhirakṣitam
10,1.11,"अयनेषु च सर्वेषु यथाभागमवस्थिताः ।
भीष्ममेवाभिरक्षन्तु भवन्तः सर्व एव हि ॥ १.११ ॥","ayaneṣu ca sarveṣu
yathā-bhāgam avasthitāḥ
bhīṣmam evābhirakṣantu
bhavantaḥ sarva eva hi",ayaneṣu ca sarveṣu yathā bhāgam avasthitāḥ
bhīṣmam eva abhirakṣantu bhavantaḥ sarve eva hi
11,1.12,"तस्य सञ्जनयन्हर्षं कुरुवृद्धः पितामहः ।
सिंहनादं विनद्योच्चैः शङ्खं दध्मौ प्रतापवान् ॥ १.१२ ॥","tasya sañjanayan harṣaṁ
kuru-vṛddhaḥ pitāmahaḥ
siṁha-nādaṁ vinadyoccaiḥ
śaṅkhaṁ dadhmau pratāpavān",tasya sañjanayan harṣam kuru vṛddhaḥ
pitāmahaḥ siṁha nādam vinadya uccaiḥ śaṅkham dadhmau pratāpa vān
12,1.13,"ततः शङ्खाश्च भेर्यश्च पणवानकगोमुखाः ।
सहसैवाभ्यहन्यन्त स शब्दस्तुमुलोऽभवत् ॥ १.१३ ॥","tataḥ śaṅkhāś ca bheryaś ca
paṇavānaka-gomukhāḥ
sahasaivābhyahanyanta
sa śabdas tumulo ’bhavat",tataḥ śaṅkhāḥ ca bheryaḥ ca paṇava ānaka go
mukhāḥ sahasā eva abhyahanyanta saḥ śabdaḥ tumulaḥ abhavat
13,1.14,"ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते महति स्यन्दने स्थितौ ।
माधवः पाण्डवश्चैव दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः ॥ १.१४ ॥","tataḥ śvetair hayair yukte
mahati syandane sthitau
mādhavaḥ pāṇḍavaś caiva
divyau śaṅkhau pradadhmatuḥ",tataḥ śvetaiḥ hayaiḥ yukte mahati syandane
sthitau mādhavaḥ pāṇḍavaḥ ca eva divyau śaṅkhau pradadhmatuḥ
14,1.15,"पाञ्चजन्यं हृषीकेशो देवदत्तं धनञ्जयः ।
पौण्ड्रं दध्मौ महाशङ्खं भीमकर्मा वृकोदरः ॥ १.१५ ॥","pāñcajanyaṁ hṛṣīkeśo
devadattaṁ dhanañ-jayaḥ
pauṇḍraṁ dadhmau mahā-śaṅkhaṁ
bhīma-karmā vṛkodaraḥ",pāñcajanyam hṛṣīka īśaḥ devadattam dhanam jayaḥ
pauṇḍram dadhmau mahā śaṅkham bhīma karmā vṛka udaraḥ
15,1.16,"अनन्तविजयं राजा कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः ।
नकुलः सहदेवश्च सुघोषमणिपुष्पकौ ॥ १.१६ ॥","anantavijayaṁ rājā
kuntī-putro yudhiṣṭhiraḥ
nakulaḥ sahadevaś ca

sughoṣa-maṇipuṣpakau",ananta vijayam rājā kuntī putraḥ yudhiṣṭhiraḥ
nakulaḥ sahadevaḥ ca sughoṣa maṇipuṣpakau
16,1.17,"काश्यश्च परमेष्वासः शिखण्डी च महारथः ।
धृष्टद्युम्नो विराटश्च सात्यकिश्चापराजितः ॥ १.१७ ॥","kāśyaś ca parameṣv-āsaḥ
śikhaṇḍī ca mahā-rathaḥ
dhṛṣṭadyumno virāṭaś ca
sātyakiś cāparājitaḥ",kāśyaḥ ca parama iṣu āsaḥ śikhaṇḍī ca mahā rathaḥ
dhṛṣṭadyumnaḥ virāṭaḥ ca sātyakiḥ ca aparājitaḥ
17,1.18,"द्रुपदो द्रौपदेयाश्च सर्वशः पृथिवीपते ।
सौभद्रश्च महाबाहुः शङ्खान्दध्मुः पृथक्पृथक् ॥ १.१८ ॥","drupado draupadeyāś ca
sarvaśaḥ pṛthivī-pate
saubhadraś ca mahā-bāhuḥ
śaṅkhān dadhmuḥ pṛthak pṛthak",drupadaḥ draupadeyāḥ ca sarvaśaḥ pṛthivī
pate saubhadraḥ ca mahā bāhuḥ śaṅkhān dadhmuḥ pṛthak pṛthak
18,1.19,"स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यदारयत् ।
नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलोऽभ्यनुनादयन् ॥ १.१९ ॥","sa ghoṣo dhārtarāṣṭrāṇāṁ
hṛdayāni vyadārayat
nabhaś ca pṛthivīṁ caiva
tumulo ’bhyanunādayan",saḥ ghoṣaḥ dhārtarāṣṭrāṇām hṛdayāni vyadārayat
nabhaḥ ca pṛthivīm ca eva tumulaḥ abhyanunādayan
19,1.20,"अथ व्यवस्थितान्दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान्कपिध्वजः
प्रवृत्ते शस्त्रसम्पाते धनुरुद्यम्य पाण्डवः
हृषीकेशं तदा वाक्यमिदमाह महीपते ॥ १.२० ॥","atha vyavasthitān dṛṣṭvā
dhārtarāṣṭrān kapi-dhvajaḥ
pravṛtte śastra-sampāte
dhanur udyamya pāṇḍavaḥ
hṛṣīkeśaṁ tadā vākyam
idam āha mahī-pate",atha vyavasthitān dṛṣṭvā dhārtarāṣṭrān kapi dhvajaḥ
pravṛtte śastra sampāte dhanuḥ udyamya pāṇḍavaḥ hṛṣīkeśam tadā vākyam
idam āha mahī pate
20,1.21,"अर्जुन उवाच
सेनयोरुभयोर्मध्ये रथं स्थापय मेऽच्युत ॥ १.२१ ॥","arjuna uvāca
senayor ubhayor madhye
rathaṁ sthāpaya me ’cyuta
yāvad etān nirīkṣe ’haṁ
yoddhu-kāmān avasthitān",arjunaḥ uvāca senayoḥ ubhayoḥ madhye ratham
sthāpaya me acyuta yāvat etān nirīkṣe aham yoddhu kāmān avasthitān
21,1.22,"यावदेतान्निरिक्षेऽहं योद्\u200cधुकामानवस्थितान् ।
कैर्मया सह योद्धव्यमस्मिन्रणसमुद्यमे ॥ १.२२ ॥","kair mayā saha yoddhavyam
asmin raṇa-samudyame",kaiḥ mayā saha yoddhavyam asmin raṇa samudyame
22,1.23,"योत्स्यमानानवेक्षेऽहं य एतेऽत्र समागताः ।
धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेर्युद्धे प्रियचिकीर्षवः ॥ १.२३ ॥","yotsyamānān avekṣe ’haṁ
ya ete ’tra samāgatāḥ
dhārtarāṣṭrasya durbuddher
yuddhe priya-cikīrṣavaḥ",yotsyamānān avekṣe aham ye ete atra samāgatāḥ
dhārtarāṣṭrasya durbuddheḥ yuddhe priya cikīrṣavaḥ
23,1.24,"सञ्जय उवाच ।
एवमुक्तो हृषीकेशो गुडाकेशेन भारत
सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा रथोत्तमम् ॥ १.२४ ॥","sañjaya uvāca
evam ukto hṛṣīkeśo

guḍākeśena bhārata
senayor ubhayor madhye
sthāpayitvā rathottamam",sañjayaḥ uvāca evam uktaḥ hṛṣīkeśaḥ guḍākeśena
bhārata senayoḥ ubhayoḥ madhye sthāpayitvā ratha uttamam
24,1.25,"भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषां च महीक्षिताम् ।
उवाच पार्थ पश्यैतान्समवेतान्कुरूनिति ॥ १.२५ ॥","bhīṣma-droṇa-pramukhataḥ
sarveṣāṁ ca mahī-kṣitām
uvāca pārtha paśyaitān
samavetān kurūn iti",bhīṣma droṇa pramukhataḥ sarveṣām ca mahī kṣitām
uvāca pārtha paśya etān samavetān kurūn iti
25,1.26,"तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थः पितॄनथ पितामहान्
आचार्यान्मातुलान्भ्रातॄन्पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा
श्वशुरान्सुहृदश्चैव सेनयोरुभयोरपि ॥ १.२६ ॥","tatrāpaśyat sthitān pārthaḥ
pitṝn atha pitāmahān
ācāryān mātulān bhrātṝn
putrān pautrān sakhīṁs tathā
śvaśurān suhṛdaś caiva
senayor ubhayor api",tatra apaśyat sthitān pārthaḥ pitṝn atha pitāmahān
ācāryān mātulān bhrātṝn putrān pautrān sakhīn tathā śvaśurān suhṛdaḥ ca
eva senayoḥ ubhayoḥ api
26,1.27,"तान्समीक्ष्य स कौन्तेयः सर्वान्बन्धूनवस्थितान् ।
कृपया परयाविष्टो विषीदन्निदमब्रवीत् ॥ १.२७ ॥","tān samīkṣya sa kaunteyaḥ
sarvān bandhūn avasthitān
kṛpayā parayāviṣṭo
viṣīdann idam abravīt",tān samīkṣya saḥ kaunteyaḥ sarvān bandhūn
avasthitān kṛpayā parayā āviṣṭaḥ viṣīdan idam abravīt
27,1.28,"अर्जुन उवाच ।
दृष्ट्वेमं स्वजनं कृष्ण युयुत्सुं समुपस्थितम्
सीदन्ति मम गात्राणि मुखं च परिशुष्यति ॥ १.२८ ॥","arjuna uvāca
dṛṣṭvemaṁ sva-janaṁ kṛṣṇa
yuyutsuṁ samupasthitam
sīdanti mama gātrāṇi
mukhaṁ ca pariśuṣyati",arjunaḥ uvāca dṛṣṭvā imam sva janam kṛṣṇa yuyutsum
samupasthitam sīdanti mama gātrāṇi mukham ca pariśuṣyati
28,1.29,"वेपथुश्च शरीरे मे रोमहर्षश्च जायते ।
गाण्डीवं स्रंसते हस्तात्त्वक्चैव परिदह्यते ॥ १.२९ ॥","vepathuś ca śarīre me
roma-harṣaś ca jāyate
gāṇḍīvaṁ sraṁsate hastāt
tvak caiva paridahyate",vepathuḥ ca śarīre me roma harṣaḥ ca jāyate
gāṇḍīvam sraṁsate hastāt tvak ca eva paridahyate
29,1.30,"न च मे शक्नोम्यवस्थातुं भ्रमतीव मनः ।
निमित्तानि च पश्यामि विपरीतानि केशव ॥ १.३० ॥","na ca śaknomy avasthātuṁ
bhramatīva ca me manaḥ
nimittāni ca paśyāmi
viparītāni keśava",na ca śaknomi avasthātum bhramati iva ca me manaḥ
nimittāni ca paśyāmi viparītāni keśava
30,1.31,"न च श्रेयोऽनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहवे ।
न काङ्क्षे विजयं कृष्ण न च राज्यं सुखानि च ॥ १.३१ ॥","na ca śreyo ’nupaśyāmi
hatvā sva-janam āhave
na kāṅkṣe vijayaṁ kṛṣṇa

na ca rājyaṁ sukhāni ca",na ca śreyaḥ anupaśyāmi hatvā sva janam āhave na kāṅkṣe vijayam kṛṣṇa na ca rājyam sukhāni ca
31,1.32,"किं नो राज्येन गोविन्द किं भोगैर्जीवितेन वा ।
येषामर्थे काङ्क्षितं नो राज्यं भोगाः सुखानि च ॥ १.३२ ॥","kiṁ no rājyena govinda
kiṁ bhogair jīvitena vā
yeṣām arthe kāṅkṣitaṁ no
rājyaṁ bhogāḥ sukhāni ca",kim naḥ rājyena govinda kim bhogaiḥ jīvitena vā yeṣām arthe kāṅkṣitam naḥ rājyam bhogāḥ sukhāni ca
32,1.33,"त इमेऽवस्थिता युद्धे प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च ।
आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैव च पितामहाः ॥ १.३३ ॥","ta ime 'vasthitā yuddhe
prāṇāṁs tyaktvā dhanāni ca
ācāryāḥ pitaraḥ putrās
tathaiva ca pitāmahāḥ",te ime avasthitāḥ yuddhe prāṇān tyaktvā dhanāni ca ācāryāḥ pitaraḥ putrāḥ tathā eva ca pitāmahāḥ
33,1.34,"मातुलाः श्वशुराः पौत्राः श्यालाः सम्बन्धिनस्तथा ।
एतान्न हन्तुमिच्छामि घ्नतोऽपि मधुसूदन ॥ १.३४ ॥","mātulāḥ śvaśurāḥ pautrāḥ
śyālāḥ sambandhinas tathā
etān na hantum icchāmi
ghnato 'pi madhusūdana",mātulāḥ śvaśurāḥ pautrāḥ śyālāḥ sambandhinaḥ tathā etān na hantum icchāmi ghnataḥ api madhusūdana
34,1.35,"अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते ।
निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः का प्रीतिः स्याज्जनार्दन ॥ १.३५ ॥","api trailokya-rājyasya
hetoḥ kiṁ nu mahī-kṛte
nihatya dhārtarāṣṭrān naḥ
kā prītiḥ syāj janārdana",api trai lokya rājyasya hetoḥ kim nu mahī kṛte nihatya dhārtarāṣṭrān naḥ kā prītiḥ syāt janārdana
35,1.36,"पापमेवाश्रयेदस्मान्हत्वैतानाततायिनः
तस्मान्नार्हा वयं हन्तुं धार्तराष्ट्रान्सबान्धवान्
स्वजनं हि कथं हत्वा सुखिनः स्याम माधव ॥ १.३६ ॥","pāpam evāśrayed asmān
hatvaitān ātatāyinaḥ
tasmān nārhā vayaṁ hantuṁ
dhārtarāṣṭrān sa-bāndhavān
sva-janaṁ hi kathaṁ hatvā
sukhinaḥ syāma mādhava",pāpam eva āśrayet asmān hatvā etān ātatāyinaḥ tasmāt na arhāḥ vayam hantum dhārtarāṣṭrān sa bāndhavān sva janam hi katham hatvā sukhinaḥ syāma mādhava
36,1.37,"यद्यप्येते न पश्यन्ति लोभोपहतचेतसः ।
कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पातकम् ॥ १.३७ ॥","yady apy ete na paśyanti
lobhopahata-cetasaḥ
kula-kṣaya-kṛtaṁ doṣaṁ
mitra-drohe ca pātakam",yadi api ete na paśyanti lobha upahata cetasaḥ kula kṣaya kṛtam doṣam mitra drohe ca pātakam
37,1.38,"कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम् ।
कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्भिर्जनार्दन ॥ १.३८ ॥","kathaṁ na jñeyam asmābhiḥ
pāpād asmān nivartitum
kula-kṣaya-kṛtaṁ doṣaṁ
prapaśyadbhir janārdana",katham na jñeyam asmābhiḥ pāpāt asmāt nivartitum kula kṣaya kṛtam doṣam prapaśyadbhiḥ janārdana
38,1.39,"कुलक्षये प्रणश्यन्ति कुलधर्माः सनातनाः ।
धर्मे नष्टे कुलं कृत्स्नमधर्मोऽभिभवत्युत ॥ १.३९ ॥","kula-kṣaye praṇaśyanti

kula-dharmāḥ sanātanāḥ
dharme naṣṭe kulaṁ kṛtsnam
adharmo ’bhibhavaty uta",kula kṣaye praṇaśyanti kula dharmāḥ sanātanāḥ
dharme naṣṭe kulam kṛtsnam adharmaḥ abhibhavati uta
39,1.40,"अधर्माभिभवात्कृष्ण प्रदुष्यन्ति कुलस्त्रियः ।
स्त्रीषु दुष्टासु वार्ष्णेय जायते वर्णसङ्करः ॥ १.४० ॥","adharmābhibhavāt kṛṣṇa
praduṣyanti kula-striyaḥ
strīṣu duṣṭāsu vārṣṇeya
jāyate varṇa-saṅkaraḥ",adharma abhibhavāt kṛṣṇa praduṣyanti kula striyaḥ
strīṣu duṣṭāsu vārṣṇeya jāyate varṇa saṅkaraḥ
40,1.41,"सङ्करो नरकायैव कुलघ्नानां कुलस्य च ।
पतन्ति पितरो ह्येषां लुप्तपिण्डोदकक्रियाः ॥ १.४१ ॥","saṅkaro narakāyaiva
kula-ghnānāṁ kulasya ca
patanti pitaro hy eṣāṁ
lupta-piṇḍodaka-kriyāḥ",saṅkaraḥ narakāya eva kula ghnānām kulasya ca
patanti pitaraḥ hi eṣām lupta piṇḍa udaka kriyāḥ
41,1.42,"दोषैरेतैः कुलघ्नानां वर्णसङ्करकारकैः ।
उत्साद्यन्ते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ॥ १.४२ ॥","doṣair etaiḥ kula-ghnānāṁ
varṇa-saṅkara-kārakaiḥ
utsādyante jāti-dharmāḥ
kula-dharmāś ca śāśvatāḥ",doṣaiḥ etaiḥ kula ghnānām varṇa saṅkara
kārakaiḥ utsādyante jāti dharmāḥ kula dharmāḥ ca śāśvatāḥ
42,1.43,"उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन ।
नरकेऽनियतं वासो भवतीत्यनुशुश्रुम ॥ १.४३ ॥","utsanna-kula-dharmāṇāṁ
manuṣyāṇāṁ janārdana
narake niyataṁ vāso
bhavatīty anuśuśruma",utsanna kula dharmāṇām manuṣyāṇām janārdana narake
niyatam vāsaḥ bhavati iti anuśuśruma
43,1.44,"अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयम् ।
यद्राज्यसुखलोभेन हन्तुं स्वजनमुद्यताः ॥ १.४४ ॥","aho bata mahat pāpaṁ
kartuṁ vyavasitā vayam
yad rājya-sukha-lobhena
hantuṁ sva-janam udyatāḥ",aho bata mahat pāpam kartum vyavasitāḥ vayam
yat rājya sukha lobhena hantum sva janam udyatāḥ
44,1.45,"यदि मामप्रतीकारमशस्त्रं शस्त्रपाणयः ।
धार्तराष्ट्रा रणे हन्युस्तन्मे क्षेमतरं भवेत् ॥ १.४५ ॥","yadi mām apratīkāram
aśastraṁ śastra-pāṇayaḥ
dhārtarāṣṭrā raṇe hanyus
tan me kṣema-taraṁ bhavet",yadi mām apratīkāram aśastram śastra pāṇayaḥ
dhārtarāṣṭrāḥ raṇe hanyuḥ tat me kṣema taram bhavet
45,1.46,"सञ्जय उवाच ।
एवमुक्त्वार्जुनः संख्ये रथोपस्थ उपाविशत्
विसृज्य सशरं चापं शोकसंविग्नमानसः ॥ १.४६ ॥","sañjaya uvāca
evam uktvārjunaḥ saṅkhye
rathopastha upāviśat
visṛjya sa-śaraṁ cāpaṁ
śoka-saṁvigna-mānasaḥ",sañjayaḥ uvāca evam uktvā arjunaḥ saṅkhye ratha
upasthe upāviśat visṛjya sa śaram cāpam śoka saṁvigna mānasaḥ
46,2.1,"संजय उवाच ।
तं तथा कृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम्

विषीदन्तमिदं वाक्यमुवाच मधुसूदनः ॥ २.१ ॥","sañjaya uvāca
taṁ tathā kṛpayāviṣṭam
aśru-pūrṇākulekṣaṇam
viṣīdantam idaṁ vākyam
uvāca madhusūdanaḥ",sañjayaḥ uvāca tam tathā kṛpayā āviṣṭam aśru pūrṇa
ākula īkṣaṇam viṣīdantam idam vākyam uvāca madhu sūdanaḥ
47,2.2,"श्रीभगवानुवाच ।
कुतस्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपस्थितम्
अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यमकीर्तिकरमर्जुन ॥ २.२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
kutas tvā kaśmalam idaṁ
viṣame samupasthitam
anārya-juṣṭam asvargyam
akīrti-karam arjuna",śrī bhagavān uvāca kutaḥ tvā kaśmalam idam viṣame
samupasthitam anārya juṣṭam asvargyam akīrti karam arjuna
48,2.3,"क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते ।
क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परन्तप ॥ २.३ ॥","klaibyaṁ mā sma gamaḥ pārtha
naitat tvayy upapadyate
kṣudraṁ hṛdaya-daurbalyaṁ
tyaktvottiṣṭha paran-tapa",klaibyam mā sma gamaḥ pārtha na etat tvayi
upapadyate kṣudram hṛdaya daurbalyam tyaktvā uttiṣṭha param tapa
49,2.4,"अर्जुन उवाच ।
कथं भीष्ममहं संख्ये द्रोणं च मधुसूदन
इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन ॥ २.४ ॥","arjuna uvāca
kathaṁ bhīṣmam ahaṁ saṅkhye
droṇaṁ ca madhusūdana
iṣubhiḥ pratiyotsyāmi
pūjārhāv ari-sūdana",arjunaḥ uvāca katham bhīṣmam aham saṅkhye droṇam ca
madhu sūdana iṣubhiḥ pratiyotsyāmi pūjā arhau ari sūdana
50,2.5,"गुरूनहत्वा हि महानुभावान्
श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके ।
हत्वार्थकामांस्तु गुरूनिहैव
भुञ्जीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान् ॥ २.५ ॥","gurūn ahatvā hi mahānubhāvān
śreyo bhoktuṁ bhaikṣyam apīha loke
hatvārtha-kāmāṁs tu gurūn ihaiva
bhuñjīya bhogān rudhira-pradigdhān",gurūn ahatvā hi mahā anubhāvān śreyaḥ
bhoktum bhaikṣyam api iha loke hatvā artha kāmān tu gurūn iha eva
bhuñjīya bhogān rudhira pradigdhān
51,2.6,"न चैतद्विद्मः कतरन्नो गरीयो
यद्वा जयेम यदि वा नो जयेयुः ।
यानेव हत्वा न जिजीविषाम-
स्तेऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः ॥ २.६ ॥","na caitad vidmaḥ kataran no garīyo
yad vā jayema yadi vā no jayeyuḥ
yān eva hatvā na jijīviṣāmas
te ’vasthitāḥ pramukhe dhārtarāṣṭrāḥ",na ca etat vidmaḥ katarat naḥ
garīyaḥ yat vā jayema yadi vā naḥ jayeyuḥ yān eva hatvā na jijīviṣāmaḥ te
avasthitāḥ pramukhe dhārtarāṣṭrāḥ
52,2.7,"कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः
पृच्छामि त्वां धर्मसम्मूढचेताः ।
यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे
शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम् ॥ २.७ ॥","kārpaṇya-doṣopahata-svabhāvaḥ

pṛcchāmi tvāṁ dharma-sammūḍha-cetāḥ
yac chreyaḥ syān niścitaṁ brūhi tan me
śiṣyas te ’haṁ śādhi māṁ tvāṁ prapannam",kārpaṇya doṣa upahata svabhāvaḥ
pṛcchāmi tvām dharma sammūḍha cetāḥ yat śreyaḥ syāt niścitam brūhi tat me
śiṣyaḥ te aham śādhi mām tvām prapannam
53,2.8,"न हि प्रपश्यामि ममापनुद्याद्यच्छोकमुच्छोषणमिन्द्रियाणाम् ।
अवाप्य भूमावसपत्नमृद्धं राज्यं सुराणामपि चाधिपत्यम् ॥ २.८ ॥","na hi prapaśyāmi mamāpanudyād
yac chokam ucchoṣaṇam indriyāṇām
avāpya bhūmāv asapatnam ṛddhaṁ
rājyaṁ surāṇām api cādhipatyam",na hi prapaśyāmi mama apanudyāt yat śokam
ucchoṣaṇam indriyāṇām avāpya bhūmau asapatnam ṛddham rājyam surāṇām api
ca ādhipatyam
54,2.9,"सञ्जय उवाच ।
एवमुक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परन्तपः
न योत्स्य इति गोविन्दमुक्त्वा तूष्णीं बभूव ह ॥ २.९ ॥","sañjaya uvāca
evam uktvā hṛṣīkeśaṁ
guḍākeśaḥ paran-tapaḥ
na yotsya iti govindam
uktvā tūṣṇīṁ babhūva ha",sañjayaḥ uvāca evam uktvā hṛṣīkeśam guḍākeśaḥ
param tapaḥ na yotsye iti govindam uktvā tūṣṇīm babhūva ha
55,2.10,"तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत ।
सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः ॥ २.१० ॥","tam uvāca hṛṣīkeśaḥ
prahasann iva bhārata
senayor ubhayor madhye
viṣīdantam idaṁ vacaḥ",tam uvāca hṛṣīkeśaḥ prahasan iva bhārata senayoḥ
ubhayoḥ madhye viṣīdantam idam vacaḥ
56,2.11,"श्रीभगवानुवाच ।
अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे
गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः ॥ २.११ ॥","śrī-bhagavān uvāca
aśocyān anvaśocas tvaṁ
prajñā-vādāṁś ca bhāṣase
gatāsūn agatāsūṁś ca
nānuśocanti paṇḍitāḥ",śrī bhagavān uvāca aśocyān anvaśocaḥ tvam prajñā
vādān ca bhāṣase gata asūn agata asūn ca na anuśocanti paṇḍitāḥ
57,2.12,"न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ।
न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥ २.१२ ॥","na tv evāhaṁ jātu nāsaṁ
na tvaṁ neme janādhipāḥ
na caiva na bhaviṣyāmaḥ
sarve vayam ataḥ param",na tu eva aham jātu na āsam na tvam na ime jana
adhipāḥ na ca eva na bhaviṣyāmaḥ sarve vayam ataḥ param
58,2.13,"देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।
तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति ॥ २.१३ ॥","dehino ’smin yathā dehe
kaumāraṁ yauvanaṁ jarā
tathā dehāntara-prāptir
dhīras tatra na muhyati",dehinaḥ asmin yathā dehe kaumāram yauvanam jarā
tathā deha antara prāptiḥ dhīraḥ tatra na muhyati
59,2.14,"मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय शीतोष्णसुखदुःखदाः ।
आगमापायिनोऽनित्यास्तांस्तितिक्षस्व भारत ॥ २.१४ ॥","mātrā-sparśās tu kaunteya
śītoṣṇa-sukha-duḥkha-dāḥ
āgamāpāyino ’nityās

tāṁs titikṣasva bhārata",mātrā sparśāḥ tu kaunteya śīta uṣṇa sukha duḥkha
dāḥ āgama apāyinaḥ anityāḥ tān titikṣasva bhārata
60,2.15,"यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ ।
समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥ २.१५ ॥","yaṁ hi na vyathayanty ete
puruṣaṁ puruṣarṣabha
sama-duḥkha-sukhaṁ dhīraṁ
so 'mṛtatvāya kalpate",yam hi na vyathayanti ete puruṣam puruṣa ṛṣabha
sama duḥkha sukham dhīram saḥ amṛtatvāya kalpate
61,2.16,"नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः ।
उभयोरपि दृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ २.१६ ॥","nāsato vidyate bhāvo
nābhāvo vidyate sataḥ
ubhayor api dṛṣṭo 'ntas
tv anayos tattva-darśibhiḥ",na asataḥ vidyate bhāvaḥ na abhāvaḥ vidyate
sataḥ ubhayoḥ api dṛṣṭaḥ antaḥ tu anayoḥ tattva darśibhiḥ
62,2.17,"अविनाशि तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम् ।
विनाशमव्ययस्यास्य न कश्चित्कर्तुमर्हति ॥ २.१७ ॥","avināśi tu tad viddhi
yena sarvam idaṁ tatam
vināśam avyayasyāsya
na kaścit kartum arhati",avināśi tu tat viddhi yena sarvam idam tatam
vināśam avyayasya asya na kaścit kartum arhati
63,2.18,"अन्तवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ताः शरीरिणः ।
अनाशिनोऽप्रमेयस्य तस्माद्युध्यस्व भारत ॥ २.१८ ॥","antavanta ime dehā
nityasyoktāḥ śarīriṇaḥ
anāśino 'prameyasya
tasmād yudhyasva bhārata",anta vantaḥ ime dehāḥ nityasya uktāḥ śarīriṇaḥ
anāśinaḥ aprameyasya tasmāt yudhyasva bhārata
64,2.19,"य एनं वेत्ति हन्तारं यश्चैनं मन्यते हतम् ।
उभौ तौ न विजानीतो नायं हन्ति न हन्यते ॥ २.१९ ॥","ya enaṁ vetti hantāraṁ
yaś cainaṁ manyate hatam
ubhau tau na vijānīto
nāyaṁ hanti na hanyate",yaḥ enam vetti hantāram yaḥ ca enam manyate hatam
ubhau tau na vijānītaḥ na ayam hanti na hanyate
65,2.20,"न जायते म्रियते वा कदाचि-
न्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो
न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥ २.२० ॥","na jāyate mriyate vā kadācin
nāyaṁ bhūtvā bhavitā vā na bhūyaḥ
ajo nityaḥ śāśvato 'yaṁ purāṇo
na hanyate hanyamāne śarīre",na jāyate mriyate vā kadācit na ayam bhūtvā
bhavitā vā na bhūyaḥ ajaḥ nityaḥ śāśvataḥ ayam purāṇaḥ na hanyate
hanyamāne śarīre
66,2.21,"वेदाविनाशिनं नित्यं य एनमजमव्ययम् ।
कथं स पुरुषः पार्थ कं घातयति हन्ति कम् ॥ २.२१ ॥","vedāvināśinaṁ nityaṁ
ya enam ajam avyayam
kathaṁ sa puruṣaḥ pārtha
kaṁ ghātayati hanti kam",veda avināśinam nityam yaḥ enam ajam avyayam
katham saḥ puruṣaḥ pārtha kam ghātayati hanti kam
67,2.22,"वासांसि जीर्णानि यथा विहाय
नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णा-

न्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥ २.२२ ॥","vāsāṁsi jīrṇāni yathā vihāya
navāni gṛhṇāti naro ’parāṇi
tathā śarīrāṇi vihāya jīrṇāny
anyāni saṁyāti navāni dehī",vāsāṁsi jīrṇāni yathā vihāya navāni gṛhṇāti
naraḥ aparāṇi tathā śarīrāṇi vihāya jirṇāni anyāni saṁyāti navāni dehī
68,2.23,"नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ।
न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥ २.२३ ॥","nainaṁ chindanti śastrāṇi
nainaṁ dahati pāvakaḥ
na cainaṁ kledayanty āpo
na śoṣayati mārutaḥ",na enam chindanti śastrāṇi na enam dahati pāvakaḥ na
ca enam kledayanti āpaḥ na śoṣayati mārutaḥ
69,2.24,"अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च ।
नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः ॥ २.२४ ॥","acchedyo ’yam adāhyo ’yam
akledyo ’śoṣya eva ca
nityaḥ sarva-gataḥ sthāṇur
acalo ’yaṁ sanātanaḥ",acchedyaḥ ayam adāhyaḥ ayam akledyaḥ aśoṣyaḥ eva ca
nityaḥ sarva gataḥ sthāṇuḥ acalaḥ ayam sanātanaḥ
70,2.25,"अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते ।
तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि ॥ २.२५ ॥","avyakto ’yam acintyo ’yam
avikāryo ’yam ucyate
tasmād evaṁ viditvainaṁ
nānuśocitum arhasi",avyaktaḥ ayam acintyaḥ ayam avikāryaḥ ayam ucyate
tasmāt evam viditvā enam na anuśocitum arhasi
71,2.26,"अथ चैनं नित्यजातं नित्यं वा मन्यसे मृतम् ।
तथापि त्वं महाबाहो नैवं शोचितुमर्हसि ॥ २.२६ ॥","atha cainaṁ nitya-jātaṁ
nityaṁ vā manyase mṛtam
tathāpi tvaṁ mahā-bāho
nainaṁ śocitum arhasi",atha ca enam nitya jātam nityam vā manyase mṛtam
tathā api tvam mahā bāho na enam śocitum arhasi
72,2.27,"जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ २.२७ ॥","jātasya hi dhruvo mṛtyur
dhruvaṁ janma mṛtasya ca
tasmād aparihārye ’rthe
na tvaṁ śocitum arhasi",jātasya hi dhruvaḥ mṛtyuḥ dhruvam janma mṛtasya
ca tasmāt aparihārye arthe na tvam śocitum arhasi
73,2.28,"अव्यक्तादीनि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ।
अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना ॥ २.२८ ॥","avyaktādīni bhūtāni
vyakta-madhyāni bhārata
avyakta-nidhanāny eva
tatra kā paridevanā",avyakta ādīni bhūtāni vyakta madhyāni bhārata
avyakta nidhanāni eva tatra kā paridevanā
74,2.29,"आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेन-
माश्चर्यवद्वदति तथैव चान्यः ।
आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति
श्रुत्वाप्येनं वेद न चैव कश्चित् ॥ २.२९ ॥","āścarya-vat paśyati kaścid enam
āścarya-vad vadati tathaiva cānyaḥ
āścarya-vac cainam anyaḥ śṛṇoti
śrutvāpy enaṁ veda na caiva kaścit",āścarya vat paśyati kaścit enam
āścarya vat vadati tathā eva ca anyaḥ āścarya vat ca enam anyaḥ śṛṇoti
śrutvā api enam veda na ca eva kaścit

75,2.30,"देही नित्यमवध्योऽयं देहे सर्वस्य भारत ।
तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ २.३० ॥","dehī nityam avadhyo ’yaṁ
dehe sarvasya bhārata
tasmāt sarvāṇi bhūtāni
na tvaṁ śocitum arhasi",dehī nityam avadhyaḥ ayam dehe sarvasya bhārata
tasmāt sarvāṇi bhūtāni na tvam śocitum arhasi
76,2.31,"स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकम्पितुमर्हसि ।
धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते ॥ २.३१ ॥","sva-dharmam api cāvekṣya
na vikampitum arhasi
dharmyād dhi yuddhāc chreyo ’nyat
kṣatriyasya na vidyate",sva dharmam api ca avekṣya na vikampitum arhasi
dharmyāt hi yuddhāt śreyaḥ anyat kṣatriyasya na vidyate
77,2.32,"यदृच्छया चोपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम् ।
सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ लभन्ते युद्धमीदृशम् ॥ २.३२ ॥","yadṛcchayā copapannaṁ
svarga-dvāram apāvṛtam
sukhinaḥ kṣatriyāḥ pārtha
labhante yuddham īdṛśam",yadṛcchayā ca upapannam svarga dvāram apāvṛtam
sukhinaḥ kṣatriyāḥ pārtha labhante yuddham īdṛśam
78,2.33,"अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं संग्रामं न करिष्यसि ।
ततः स्वधर्मं कीर्तिं च हित्वा पापमवाप्स्यसि ॥ २.३३ ॥","atha cet tvam imaṁ dharmyaṁ
saṅgrāmaṁ na kariṣyasi
tataḥ sva-dharmaṁ kīrtiṁ ca
hitvā pāpam avāpsyasi",atha cet tvam imam dharmyam saṅgrāmam na kariṣyasi
tataḥ sva dharmam kīrtim ca hitvā pāpam avāpsyasi
79,2.34,"अकीर्तिं चापि भूतानि कथयिष्यन्ति तेऽव्ययाम् ।
सम्भावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते ॥ २.३४ ॥","akīrtiṁ cāpi bhūtāni
kathayiṣyanti te ’vyayām
sambhāvitasya cākīrtir
maraṇād atiricyate",akīrtim ca api bhūtāni kathayiṣyanti te avyayām
sambhāvitasya ca akīrtiḥ maraṇāt atiricyate
80,2.35,"भयाद्रणादुपरतं मंस्यन्ते त्वां महारथाः ।
येषां च त्वं बहुमतो भूत्वा यास्यसि लाघवम् ॥ २.३५ ॥","bhayād raṇād uparataṁ
maṁsyante tvāṁ mahā-rathāḥ
yeṣāṁ ca tvaṁ bahu-mato
bhūtvā yāsyasi lāghavam",bhayāt raṇāt uparatam maṁsyante tvām mahā rathāḥ
yeṣām ca tvam bahu mataḥ bhūtvā yāsyasi lāghavam
81,2.36,"अवाच्यवादांश्च बहून्वदिष्यन्ति तवाहिताः ।
निन्दन्तस्तव सामर्थ्यं ततो दुःखतरं नु किम् ॥ २.३६ ॥","avācya-vādāṁś ca bahūn
vadiṣyanti tavāhitāḥ
nindantas tava sāmarthyaṁ
tato duḥkha-taraṁ nu kim",avācya vādān ca bahūn vadiṣyanti tava ahitāḥ
nindantaḥ tava sāmarthyam tataḥ duḥkha taram nu kim
82,2.37,"हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम् ।
तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः ॥ २.३७ ॥","hato vā prāpsyasi svargaṁ
jitvā vā bhokṣyase mahīm
tasmād uttiṣṭha kaunteya
yuddhāya kṛta-niścayaḥ",hataḥ vā prāpsyasi svargam jitvā vā bhokṣyase
mahīm tasmāt uttiṣṭha kaunteya yuddhāya kṛta niścayaḥ
83,2.38,"सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।
ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥ २.३८ ॥","sukha-duḥkhe same kṛtvā

lābhālābhau jayājayau
tato yuddhāya yujyasva
naivaṁ pāpam avāpsyasi",sukha duḥkhe same kṛtvā lābha alābhau jaya ajayau
tataḥ yuddhāya yujyasva na evam pāpam avāpsyasi
84,2.39,"एषा तेऽभिहिता सांख्ये बुद्धिर्योगे त्विमां शृणु ।
बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ कर्मबन्धं प्रहास्यसि ॥ २.३९ ॥","eṣā te 'bhihitā sāṅkhye
buddhir yoge tv imāṁ śṛṇu
buddhyā yukto yayā pārtha
karma-bandhaṁ prahāsyasi",eṣā te abhihitā sāṅkhye buddhiḥ yoge tu imām
śṛṇu buddhyā yuktaḥ yayā pārtha karma bandham prahāsyasi
85,2.40,"नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्यवायो न विद्यते ।
स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात् ॥ २.४० ॥","nehābhikrama-nāśo 'sti
pratyavāyo na vidyate
sv-alpam apy asya dharmasya
trāyate mahato bhayāt",na iha abhikrama nāśaḥ asti pratyavāyaḥ na vidyate
su alpam api asya dharmasya trāyate mahataḥ bhayāt
86,2.41,"व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनन्दन ।
बहुशाखा ह्यनन्ताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम् ॥ २.४१ ॥","vyavasāyātmikā buddhir
ekeha kuru-nandana
bahu-śākhā hy anantāś ca
buddhayo 'vyavasāyinām",vyavasāya ātmikā buddhiḥ ekā iha kuru nandana
bahu śākhāḥ hi anantāḥ ca buddhayaḥ avyavasāyinām
87,2.42,"यामिमां पुष्पितां वाचं प्रवदन्त्यविपश्चितः ।
वेदवादरताः पार्थ नान्यदस्तीति वादिनः ॥ २.४२ ॥","yām imāṁ puṣpitāṁ vācaṁ
pravadanty avipaścitaḥ
veda-vāda-ratāḥ pārtha
nānyad astīti vādinaḥ",yām imām puṣpitām vācam pravadanti avipaścitaḥ
veda vāda ratāḥ pārtha na anyat asti iti vādinaḥ
88,2.43,"कामात्मानः स्वर्गपरा जन्मकर्मफलप्रदाम् ।
क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्रति ॥ २.४३ ॥","kāmātmānaḥ svarga-parā
janma-karma-phala-pradām
kriyā-viśeṣa-bahulāṁ
bhogaiśvarya-gatiṁ prati",kāma ātmānaḥ svarga parāḥ janma karma phala
pradām kriyā viśeṣa bahulām bhoga aiśvarya gatim prati
89,2.44,"भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयापहृतचेतसाम् ।
व्यवसायात्मिका बुद्धिः समाधौ न विधीयते ॥ २.४४ ॥","bhogaiśvarya-prasaktānāṁ
tayāpahṛta-cetasām
vyavasāyātmikā buddhiḥ
samādhau na vidhīyate",bhoga aiśvarya prasaktānām tayā apahṛta cetasām
vyavasāya ātmikā buddhiḥ samādhau na vidhīyate
90,2.45,"त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन ।
निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो निर्योगक्षेम आत्मवान् ॥ २.४५ ॥","trai-guṇya-viṣayā vedā
nistrai-guṇyo bhavārjuna
nirdvandvo nitya-sattva-stho
niryoga-kṣema ātmavān",trai guṇya viṣayāḥ vedāḥ nistrai guṇyaḥ bhava
arjuna nirdvandvaḥ nitya sattva sthaḥ niryoga kṣemaḥ ātma vān
91,2.46,"यावानर्थ उदपाने सर्वतः संप्लुतोदके ।
तावान्सर्वेषु वेदेषु ब्राह्मणस्य विजानतः ॥ २.४६ ॥","yāvān artha uda-pāne
sarvataḥ samplutodake
tāvān sarveṣu vedeṣu

brāhmaṇasya vijānataḥ",yāvān arthaḥ uda pāne sarvataḥ sampluta udake
tāvān sarveṣu vedeṣu brāhmaṇasya vijānataḥ
92,2.47,"कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि ॥ २.४७ ॥","karmaṇy evādhikāras te
mā phaleṣu kadācana
mā karma-phala-hetur bhūr
mā te saṅgo 'stv akarmaṇi",karmaṇi eva adhikāraḥ te mā phaleṣu kadācana
mā karma phala hetuḥ bhūḥ mā te saṅgaḥ astu akarmaṇi
93,2.48,"योगस्थः कुरु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा धनंजय ।
सिद्ध्यसिद्ध्योः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते ॥ २.४८ ॥","yoga-sthaḥ kuru karmāṇi
saṅgaṁ tyaktvā dhanañ-jaya
siddhy-asiddhyoḥ samo bhūtvā
samatvaṁ yoga ucyate",yoga sthaḥ kuru karmāṇi saṅgam tyaktvā dhanam jaya
siddhi asiddhyoḥ samaḥ bhūtvā samatvam yogaḥ ucyate
94,2.49,"दूरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धनंजय ।
बुद्धौ शरणमन्विच्छ कृपणाः फलहेतवः ॥ २.४९ ॥","dūreṇa hy avaraṁ karma
buddhi-yogād dhanañ-jaya
buddhau śaranam anviccha
kṛpaṇāḥ phala-hetavaḥ",dūreṇa hi avaram karma buddhi yogāt dhanam jaya
buddhau śaraṇam anviccha kṛpaṇāḥ phala hetavaḥ
95,2.50,"बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते ।
तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम् ॥ २.५० ॥","buddhi-yukto jahātīha
ubhe sukṛta-duṣkṛte
tasmād yogāya yujyasva
yogaḥ karmasu kauśalam",buddhi yuktaḥ jahāti iha ubhe sukṛta duṣkṛte
tasmāt yogāya yujyasva yogaḥ karmasu kauśalam
96,2.51,"कर्मजं बुद्धियुक्ता हि फलं त्यक्त्वा मनीषिणः ।
जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः पदं गच्छन्त्यनामयम् ॥ २.५१ ॥","karma-jaṁ buddhi-yuktā hi
phalaṁ tyaktvā manīṣiṇaḥ
janma-bandha-vinirmuktāḥ
padaṁ gacchanty anāmayam",karma jam buddhi yuktāḥ hi phalam tyaktvā
manīṣiṇaḥ janma bandha vinirmuktāḥ padam gacchanti anāmayam
97,2.52,"यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ।
तदा गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च ॥ २.५२ ॥","yadā te moha-kalilaṁ
buddhir vyatitariṣyati
tadā gantāsi nirvedaṁ
śrotavyasya śrutasya ca",yadā te moha kalilam buddhiḥ vyatitariṣyati tadā
gantā asi nirvedam śrotavyasya śrutasya ca
98,2.53,"श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला ।
समाधावचला बुद्धिस्तदा योगमवाप्स्यसि ॥ २.५३ ॥","śruti-vipratipannā te
yadā sthāsyati niścalā
samādhāv acalā buddhis
tadā yogam avāpsyasi",śruti vipratipannā te yadā sthāsyati niścalā
samādhau acalā buddhiḥ tadā yogam avāpsyasi
99,2.54,"अर्जुन उवाच ।
स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समाधिस्थस्य केशव
स्थितधीः किं प्रभाषेत किमासीत व्रजेत किम् ॥ २.५४ ॥","arjuna uvāca
sthita-prajñasya kā bhāṣā
samādhi-sthasya keśava
sthita-dhīḥ kiṁ prabhāṣeta

kim āsīta vrajeta kim",arjunaḥ uvāca sthita prajñasya kā bhāṣā samādhi
sthasya keśava sthita dhīḥ kim prabhāṣeta kim āsīta vrajeta kim
100,2.55,"श्रीभगवानुवाच ।
प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान्
आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥ २.५५ ॥","śrī-bhagavān uvāca
prajahāti yadā kāmān
sarvān pārtha mano-gatān
ātmany evātmanā tuṣṭaḥ
sthita-prajñas tadocyate",śrī bhagavān uvāca prajahāti yadā kāmān sarvān
pārtha manaḥ gatān ātmani eva ātmanā tuṣṭaḥ sthita prajñaḥ tadā ucyate
101,2.56,"दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥ २.५६ ॥","duḥkheṣv anudvigna-manāḥ
sukheṣu vigata-spṛhaḥ
vīta-rāga-bhaya-krodhaḥ
sthita-dhīr munir ucyate",duḥkheṣu anudvigna manāḥ sukheṣu vigata spṛhaḥ
vīta rāga bhaya krodhaḥ sthita dhīḥ muniḥ ucyate
102,2.57,"यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ।
नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ २.५७ ॥","yaḥ sarvatrānabhisnehas
tat tat prāpya śubhāśubham
nābhinandati na dveṣṭi
tasya prajñā pratiṣṭhitā",yaḥ sarvatra anabhisnehaḥ tat tat prāpya śubha
aśubham na abhinandati na dveṣṭi tasya prajñā pratiṣṭhitā
103,2.58,"यदा संहरते चायं कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ २.५८ ॥","yadā saṁharate cāyaṁ
kūrmo ’ṅgānīva sarvaśaḥ
indriyāṇīndriyārthebhyas
tasya prajñā pratiṣṭhitā",yadā saṁharate ca ayam kūrmaḥ aṅgāni iva
sarvaśaḥ indriyāṇi indriya arthebhyaḥ tasya prajñā pratiṣṭhitā
104,2.59,"विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः ।
रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥ २.५९ ॥","viṣayā vinivartante
nirāhārasya dehinaḥ
rasa-varjaṁ raso ’py asya
paraṁ dṛṣṭvā nivartate",viṣayāḥ vinivartante nirāhārasya dehinaḥ rasa
varjam rasaḥ api asya param dṛṣṭvā nivartate
105,2.60,"यततो ह्यपि कौन्तेय पुरुषस्य विपश्चितः ।
इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः ॥ २.६० ॥","yatato hy api kaunteya
puruṣasya vipaścitaḥ
indriyāṇi pramāthīni
haranti prasabhaṁ manaḥ",yatataḥ hi api kaunteya puruṣasya vipaścitaḥ
indriyāṇi pramāthīni haranti prasabham manaḥ
106,2.61,"तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत मत्परः ।
वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ २.६१ ॥","tāni sarvāṇi saṁyamya
yukta āsīta mat-paraḥ
vaśe hi yasyendriyāṇi
tasya prajñā pratiṣṭhitā",tāni sarvāṇi saṁyamya yuktaḥ āsīta mat paraḥ
vaśe hi yasya indriyāṇi tasya prajñā pratiṣṭhitā
107,2.62,"ध्यायतो विषयान्पुंसः सङ्गस्तेषूपजायते ।
सङ्गात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥ २.६२ ॥","dhyāyato viṣayān puṁsaḥ
saṅgas teṣūpajāyate
saṅgāt sañjāyate kāmaḥ

kāmāt krodho ’bhijāyate",dhyāyataḥ viṣayān puṁsaḥ saṅgaḥ teṣu upajāyate
saṅgāt sañjāyate kāmaḥ kāmāt krodhaḥ abhijāyate
108,2.63,"क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः ।
स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥ २.६३ ॥","krodhād bhavati sammohaḥ
sammohāt smṛti-vibhramaḥ
smṛti-bhraṁśād buddhi-nāśo
buddhi-nāśāt praṇaśyati",krodhāt bhavati sammohaḥ sammohāt smṛti
vibhramaḥ smṛti bhraṁśāt buddhi nāśaḥ buddhi nāśāt praṇaśyati
109,2.64,"रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैश्चरन् ।
आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥ २.६४ ॥","rāga-dveṣa-vimuktais tu
viṣayān indriyaiś caran
ātma-vaśyair vidheyātmā
prasādam adhigacchati",rāga dveṣa vimuktaiḥ tu viṣayān indriyaiḥ caran
ātma vaśyaiḥ vidheya ātmā prasādam adhigacchati
110,2.65,"प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते ।
प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥ २.६५ ॥","prasāde sarva-duḥkhānāṁ
hānir asyopajāyate
prasanna-cetaso hy āśu
buddhiḥ paryavatiṣṭhate",prasāde sarva duḥkhānām hāniḥ asya upajāyate
prasanna cetasaḥ hi āśu buddhiḥ pari avatiṣṭhate
111,2.66,"नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न चायुक्तस्य भावना ।
न चाभावयतः शान्तिरशान्तस्य कुतः सुखम् ॥ २.६६ ॥","nāsti buddhir ayuktasya
na cāyuktasya bhāvanā
na cābhāvayataḥ śāntir
aśāntasya kutaḥ sukham",na asti buddhiḥ ayuktasya na ca ayuktasya bhāvanā
na ca abhāvayataḥ śāntiḥ aśāntasya kutaḥ sukham
112,2.67,"इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनु विधीयते ।
तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवाम्भसि ॥ २.६७ ॥","indriyāṇāṁ hi caratāṁ
yan mano ’nuvidhīyate
tad asya harati prajñāṁ
vāyur nāvam ivāmbhasi",indriyāṇām hi caratām yat manaḥ anuvidhīyate tat
asya harati prajñām vāyuḥ nāvam iva ambhasi
113,2.68,"तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ २.६८ ॥","tasmād yasya mahā-bāho
nigṛhītāni sarvaśaḥ
indriyāṇīndriyārthebhyas
tasya prajñā pratiṣṭhitā",tasmāt yasya mahā bāho nigṛhītāni sarvaśaḥ
indriyāṇi indriya arthebhyaḥ tasya prajñā pratiṣṭhitā
114,2.69,"या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।
यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥ २.६९ ॥","yā niśā sarva-bhūtānāṁ
tasyāṁ jāgarti saṁyamī
yasyāṁ jāgrati bhūtāni
sā niśā paśyato muneḥ",yā niśā sarva bhūtānām tasyām jāgarti saṁyamī
yasyām jāgrati bhūtāni sā niśā paśyataḥ muneḥ
115,2.70,"आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।
तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥ २.७० ॥","āpūryamāṇam acala-pratiṣṭhaṁ
samudram āpaḥ praviśanti yadvat
tadvat kāmā yaṁ praviśanti sarve

sa śāntim āpnoti na kāma-kāmī",āpūryamāṇam acala pratiṣṭham samudram āpaḥ
praviśanti yadvat tadvat kāmāḥ yam praviśanti sarve saḥ śāntim āpnoti na
kāma kāmī
116,2.71,"विहाय कामान्यः सर्वान् पुमांश्चरति निःस्पृहः ।
निर्ममो निरहंकारः स शान्तिमधिगच्छति ॥ २.७१ ॥","vihāya kāmān yaḥ sarvān
pumāṁś carati niḥspṛhaḥ
nirmamo nirahaṅkāraḥ
sa śāntim adhigacchati",vihāya kāmān yaḥ sarvān pumān carati niḥspṛhaḥ
nirmamaḥ nirahaṅkāraḥ saḥ śāntim adhigacchati
117,2.72,"एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य विमुह्यति ।
स्थित्वास्यामन्तकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥ २.७२ ॥","eṣā brāhmī sthitiḥ pārtha
naināṁ prāpya vimuhyati
sthitvāsyām anta-kāle ’pi
brahma-nirvāṇam ṛcchati",eṣā brāhmī sthitiḥ pārtha na enām prāpya
vimuhyati sthitvā asyām anta kāle api brahma nirvāṇam ṛcchati
118,3.1,"अर्जुन उवाच ।
ज्यायसी चेत्कर्मणस्ते मता बुद्धिर्जनार्दन
तत्किं कर्मणि घोरे मां नियोजयसि केशव ॥ ३.१ ॥","arjuna uvāca
jyāyasī cet karmaṇas te
matā buddhir janārdana
tat kiṁ karmaṇi ghore māṁ
niyojayasi keśava",arjunaḥ uvāca jyāyasī cet karmaṇaḥ te matā buddhiḥ
janārdana tat kim karmaṇi ghore mām niyojayasi keśava
119,3.2,"व्यामिश्रेणेव वाक्येन बुद्धिं मोहयसीव मे ।
तदेकं वद निश्चित्य येन श्रेयोऽहमाप्नुयाम् ॥ ३.२ ॥","vyāmiśreṇeva vākyena
buddhiṁ mohayasīva me
tad ekaṁ vada niścitya
yena śreyo ’ham āpnuyām",vyāmiśreṇa iva vākyena buddhim mohayasi iva me
tat ekam vada niścitya yena śreyaḥ aham āpnuyām
120,3.3,"श्रीभगवानुवाच ।
लोकेऽस्मिन्द्विविधा निष्ठा पुरा प्रोक्ता मयानघ
ज्ञानयोगेन सांख्यानां कर्मयोगेन योगिनाम् ॥ ३.३ ॥","śrī-bhagavān uvāca
loke ’smin dvi-vidhā niṣṭhā
purā proktā mayānagha
jñāna-yogena sāṅkhyānāṁ
karma-yogena yogināṁ",śrī bhagavān uvāca loke asmin dvi vidhā niṣṭhā purā
proktā mayā anagha jñāna yogena sāṅkhyānām karma yogena yogināṁ
121,3.4,"न कर्मणामनारम्भान्नैष्कर्म्यं पुरुषोऽश्नुते ।
न च संन्यसनादेव सिद्धिं समधिगच्छति ॥ ३.४ ॥","na karmaṇām anārambhān
naiṣkarmyaṁ puruṣo ’śnute
na ca sannyasanād eva
siddhiṁ samadhigacchati",na karmaṇām anārambhāt naiṣkarmyam puruṣaḥ
aśnute na ca sannyasanāt eva siddhim samadhigacchati
122,3.5,"न हि कश्चित्क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मकृत् ।
कार्यते ह्यवशः कर्म सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः ॥ ३.५ ॥","na hi kaścit kṣaṇam api
jātu tiṣṭhaty akarma-kṛt
kāryate hy avaśaḥ karma
sarvaḥ prakṛti-jair guṇaiḥ",na hi kaścit kṣaṇam api jātu tiṣṭhati akarma
kṛt kāryate hi avaśaḥ karma sarvaḥ prakṛti jaiḥ guṇaiḥ
123,3.6,"कर्मेन्द्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् ।

इन्द्रियार्थान्विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते ॥ ३.६ ॥","karmendriyāṇi saṁyamya
ya āste manasā smaran
indriyārthān vimūḍhātmā
mithyācāraḥ sa ucyate",karma indriyāṇi saṁyamya yaḥ āste manasā smaran
indriya arthān vimūḍha ātmā mithyā ācāraḥ saḥ ucyate
124,3.7,"यस्त्विन्द्रियाणि मनसा नियम्यारभतेऽर्जुन ।
कर्मेन्द्रियैः कर्मयोगमसक्तः स विशिष्यते ॥ ३.७ ॥","yas tv indriyāṇi manasā
niyamyārabhate 'rjuna
karmendriyaiḥ karma-yogam
asaktaḥ sa viśiṣyate",yaḥ tu indriyāṇi manasā niyamya ārabhate arjuna
karma indriyaiḥ karma yogam asaktaḥ saḥ viśiṣyate
125,3.8,"नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः ।
शरीरयात्रापि च ते न प्रसिद्ध्येदकर्मणः ॥ ३.८ ॥","niyataṁ kuru karma tvaṁ
karma jyāyo hy akarmaṇaḥ
śarīra-yātrāpi ca te
na prasidhyed akarmaṇaḥ",niyatam kuru karma tvam karma jyāyaḥ hi
akarmaṇaḥ śarīra yātrā api ca te na prasidhyet akarmaṇaḥ
126,3.9,"यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मबन्धनः ।
तदर्थं कर्म कौन्तेय मुक्तसङ्गः समाचर ॥ ३.९ ॥","yajñārthāt karmaṇo 'nyatra
loko 'yaṁ karma-bandhanaḥ
tad-arthaṁ karma kaunteya
mukta-saṅgaḥ samācara",yajña arthāt karmaṇaḥ anyatra lokaḥ ayam karma
bandhanaḥ tat artham karma kaunteya mukta saṅgaḥ samācara
127,3.1,"सहयज्ञाः प्रजाः सृष्ट्वा पुरोवाच प्रजापतिः ।
अनेन प्रसविष्यध्वमेष वोऽस्त्विष्टकामधुक् ॥ ३.१० ॥","saha-yajñāḥ prajāḥ sṛṣṭvā
purovāca prajāpatiḥ
anena prasaviṣyadhvam
eṣa vo 'stv iṣṭa-kāma-dhuk",saha yajñāḥ prajāḥ sṛṣṭvā purā uvāca prajā
patiḥ anena prasaviṣyadhvam eṣaḥ vaḥ astu iṣṭa kāma dhuk
128,3.11,"देवान्भावयतानेन ते देवा भावयन्तु वः ।
परस्परं भावयन्तः श्रेयः परमवाप्स्यथ ॥ ३.११ ॥","devān bhāvayatānena
te devā bhāvayantu vaḥ
parasparaṁ bhāvayantaḥ
śreyaḥ param avāpsyatha",devān bhāvayatā anena te devāḥ bhāvayantu vaḥ
parasparam bhāvayantaḥ śreyaḥ param avāpsyatha
129,3.12,"इष्टान्भोगान्हि वो देवा दास्यन्ते यज्ञभाविताः ।
तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो यो भुङ्क्ते स्तेन एव सः ॥ ३.१२ ॥","iṣṭān bhogān hi vo devā
dāsyante yajña-bhāvitāḥ
tair dattān apradāyaibhyo
yo bhuṅkte stena eva saḥ",iṣṭān bhogān hi vaḥ devāḥ dāsyante yajña
bhāvitāḥ taiḥ dattān apradāya ebhyaḥ yaḥ bhuṅkte stenaḥ eva saḥ
130,3.13,"यज्ञशिष्टाशिनः सन्तो मुच्यन्ते सर्वकिल्बिषैः ।
भुञ्जते ते त्वघं पापा ये पचन्त्यात्मकारणात् ॥ ३.१३ ॥","yajña-śiṣṭāśinaḥ santo
mucyante sarva-kilbiṣaiḥ
bhuñjate te tv aghaṁ pāpā
ye pacanty ātma-kāraṇāt",yajña śiṣṭa aśinaḥ santaḥ mucyante sarva
kilbiṣaiḥ bhuñjate te tu agham pāpāḥ ye pacanti ātma kāraṇāt
131,3.14,"अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसम्भवः ।
यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः ॥ ३.१४ ॥","annād bhavanti bhūtāni
parjanyād anna-sambhavaḥ

yajñād bhavati parjanyo
yajñaḥ karma-samudbhavaḥ",annāt bhavanti bhūtāni parjanyāt anna sambhavaḥ
yajñāt bhavati parjanyaḥ yajñaḥ karma samudbhavaḥ
132,3.15,"कर्म ब्रह्मोद्भवं विद्धि ब्रह्माक्षरसमुद्भवम् ।
तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम् ॥ ३.१५ ॥","karma brahmodbhavaṁ viddhi
brahmākṣara-samudbhavam
tasmāt sarva-gataṁ brahma
nityaṁ yajñe pratiṣṭhitam",karma brahma udbhavam viddhi brahma akṣara
samudbhavam tasmāt sarva gatam brahma nityam yajñe pratiṣṭhitam
133,3.16,"एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह यः ।
अघायुरिन्द्रियारामो मोघं पार्थ स जीवति ॥ ३.१६ ॥","evaṁ pravartitaṁ cakraṁ
nānuvartayatīha yaḥ
aghāyur indriyārāmo
moghaṁ pārtha sa jīvati",evam pravartitam cakram na anuvartayati iha yaḥ
agha āyuḥ indriya ārāmaḥ mogham pārtha saḥ jīvati
134,3.17,"यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः ।
आत्मन्येव च सन्तुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते ॥ ३.१७ ॥","yas tv ātma-ratir eva syād
ātma-tṛptaś ca mānavaḥ
ātmany eva ca santuṣṭas
tasya kāryaṁ na vidyate",yaḥ tu ātma ratiḥ eva syāt ātma tṛptaḥ ca
mānavaḥ ātmani eva ca santuṣṭaḥ tasya kāryam na vidyate
135,3.18,"नैव तस्य कृतेनार्थो नाकृतेनेह कश्चन ।
न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः ॥ ३.१८ ॥","naiva tasya kṛtenārtho
nākṛteneha kaścana
na cāsya sarva-bhūteṣu
kaścid artha-vyapāśrayaḥ",na eva tasya kṛtena arthaḥ na akṛtena iha
kaścana na ca asya sarva bhūteṣu kaścit artha vyapāśrayaḥ
136,3.19,"तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर ।
असक्तो ह्याचरन्कर्म परमाप्नोति पूरुषः ॥ ३.१९ ॥","tasmād asaktaḥ satataṁ
kāryaṁ karma samācara
asakto hy ācaran karma
param āpnoti pūruṣaḥ",tasmāt asaktaḥ satatam kāryam karma samācara
asaktaḥ hi ācaran karma param āpnoti pūruṣaḥ
137,3.2,"कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः ।
लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन्कर्तुमर्हसि ॥ ३.२० ॥","karmaṇaiva hi saṁsiddhim
āsthitā janakādayaḥ
loka-saṅgraham evāpi
sampaśyan kartum arhasi",karmaṇā eva hi saṁsiddhim āsthitāḥ janaka ādayaḥ
loka saṅgraham eva api sampaśyan kartum arhasi
138,3.21,"यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः ।
स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥ ३.२१ ॥","yad yad ācarati śreṣṭhas
tat tad evetaro janaḥ
sa yat pramāṇaṁ kurute
lokas tad anuvartate",yat yat ācarati śreṣṭhaḥ tat tat eva itaraḥ janaḥ
saḥ yat pramāṇam kurute lokaḥ tat anuvartate
139,3.22,"न मे पार्थास्ति कर्तव्यं त्रिषु लोकेषु किंचन ।
नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त एव च कर्मणि ॥ ३.२२ ॥","na me pārthāsti kartavyaṁ
triṣu lokeṣu kiñcana
nānavāptam avāptavyaṁ

varta eva ca karmaṇi",na me pārtha asti kartavyam triṣu lokeṣu kiñcana na anavāptam avāptavyam varte eva ca karmaṇi
140,3.23,"यदि ह्यहं न वर्तेयं जातु कर्मण्यतन्द्रितः ।
मम वर्त्मानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥ ३.२३ ॥","yadi hy ahaṁ na varteyaṁ
jātu karmaṇy atandritaḥ
mama vartmānuvartante
manuṣyāḥ pārtha sarvaśaḥ",yadi hi aham na varteyam jātu karmaṇi atandritaḥ mama vartma anuvartante manuṣyāḥ pārtha sarvaśaḥ
141,3.24,"उत्सीदेयुरिमे लोका न कुर्यां कर्म चेदहम् ।
संकरस्य च कर्ता स्यामुपहन्यामिमाः प्रजाः ॥ ३.२४ ॥","utsīdeyur ime lokā
na kuryāṁ karma ced aham
saṅkarasya ca kartā syām
upahanyām imāḥ prajāḥ",utsīdeyuḥ ime lokāḥ na kuryām karma cet aham saṅkarasya ca kartā syām upahanyām imāḥ prajāḥ
142,3.25,"सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वन्ति भारत ।
कुर्याद्विद्वांस्तथासक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम् ॥ ३.२५ ॥","saktāḥ karmaṇy avidvāṁso
yathā kurvanti bhārata
kuryād vidvāṁs tathāsaktaś
cikīrṣur loka-saṅgraham",saktāḥ karmaṇi avidvāṁsaḥ yathā kurvanti bhārata kuryāt vidvān tathā asaktaḥ cikīrṣuḥ loka saṅgraham
143,3.26,"न बुद्धिभेदं जनयेदज्ञानां कर्मसङ्गिनाम् ।
जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरन् ॥ ३.२६ ॥","na buddhi-bhedaṁ janayed
ajñānāṁ karma-saṅginām
joṣayet sarva-karmāṇi
vidvān yuktaḥ samācaran",na buddhi bhedam janayet ajñānām karma saṅginām joṣayet sarva karmāṇi vidvān yuktaḥ samācaran
144,3.27,"प्रकृतेः क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः ।
अहंकारविमूढात्मा कर्ताहमिति मन्यते ॥ ३.२७ ॥","prakṛteḥ kriyamāṇāni
guṇaiḥ karmāṇi sarvaśaḥ
ahaṅkāra-vimūḍhātmā
kartāham iti manyate",prakṛteḥ kriyamāṇāni guṇaiḥ karmāṇi sarvaśaḥ ahaṅkāra vimūḍha ātmā kartā aham iti manyate
145,3.28,"तत्त्ववित्तु महाबाहो गुणकर्मविभागयोः ।
गुणा गुणेषु वर्तन्त इति मत्वा न सज्जते ॥ ३.२८ ॥","tattva-vit tu mahā-bāho
guṇa-karma-vibhāgayoḥ
guṇā guṇeṣu vartanta
iti matvā na sajjate",tattva vit tu mahā bāho guṇa karma vibhāgayoḥ guṇāḥ guṇeṣu vartante iti matvā na sajjate
146,3.29,"प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जन्ते गुणकर्मसु ।
तानकृत्स्नविदो मन्दान्कृत्स्नविन्न विचालयेत् ॥ ३.२९ ॥","prakṛter guṇa-sammūḍhāḥ
sajjante guṇa-karmasu
tān akṛtsna-vido mandān
kṛtsna-vin na vicālayet",prakṛteḥ guṇa sammūḍhāḥ sajjante guṇa karmasu tān akṛtsna vidaḥ mandān kṛtsna vit na vicālayet
147,3.3,"मयि सर्वाणि कर्माणि संन्यस्याध्यात्मचेतसा ।
निराशीर्निर्ममो भूत्वा युध्यस्व विगतज्वरः ॥ ३.३० ॥","mayi sarvāṇi karmāṇi
sannyasyādhyātma-cetasā
nirāśīr nirmamo bhūtvā
yudhyasva vigata-jvaraḥ",mayi sarvāṇi karmāṇi sannyasya adhyātma cetasā nirāśīḥ nirmamaḥ bhūtvā yudhyasva vigata jvaraḥ

148,3.31,"ये मे मतमिदं नित्यमनुतिष्ठन्ति मानवाः ।
श्रद्धावन्तोऽनसूयन्तो मुच्यन्ते तेऽपि कर्मभिः ॥ ३.३१ ॥","ye me matam idaṁ nityam
anutiṣṭhanti mānavāḥ
śraddhāvanto 'nasūyanto
mucyante te 'pi karmabhiḥ",ye me matam idam nityam anutiṣṭhanti mānavāḥ
śraddhā vantaḥ anasūyantaḥ mucyante te api karmabhiḥ
149,3.32,"ये त्वेतदभ्यसूयन्तो नानुतिष्ठन्ति मे मतम् ।
सर्वज्ञानविमूढांस्तान्विद्धि नष्टानचेतसः ॥ ३.३२ ॥","ye tv etad abhyasūyanto
nānutiṣṭhanti me matam
sarva-jñāna-vimūḍhāṁs tān
viddhi naṣṭān acetasaḥ",ye tu etat abhyasūyantaḥ na anutiṣṭhanti me matam
sarva jñāna vimūḍhān tān viddhi naṣṭān acetasaḥ
150,3.33,"सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि ।
प्रकृतिं यान्ति भूतानि निग्रहः किं करिष्यति ॥ ३.३३ ॥","sadṛśaṁ ceṣṭate svasyāḥ
prakṛter jñānavān api
prakṛtiṁ yānti bhūtāni
nigrahaḥ kiṁ kariṣyati",sadṛśam ceṣṭate svasyāḥ prakṛteḥ jñāna vān api
prakṛtim yānti bhūtāni nigrahaḥ kim kariṣyati
151,3.34,"इन्द्रियस्येन्द्रियस्यार्थे रागद्वेषौ व्यवस्थितौ ।
तयोर्न वशमागच्छेत्तौ ह्यस्य परिपन्थिनौ ॥ ३.३४ ॥","indriyasyendriyasyārthe
rāga-dveṣau vyavasthitau
tayor na vaśam āgacchet
tau hy asya paripanthinau",indriyasya indriyasya arthe rāga dveṣau
vyavasthitau tayoḥ na vaśam āgacchet tau hi asya paripanthinau
152,3.35,"श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।
स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः ॥ ३.३५ ॥","śreyān sva-dharmo viguṇaḥ
para-dharmāt sv-anuṣṭhitāt
sva-dharme nidhanaṁ śreyaḥ
para-dharmo bhayāvahaḥ",śreyān sva dharmaḥ viguṇaḥ para dharmāt su
anuṣṭhitāt sva dharme nidhanam śreyaḥ para dharmaḥ bhaya āvahaḥ
153,3.36,"अर्जुन उवाच ।
अथ केन प्रयुक्तोऽयं पापं चरति पूरुषः
अनिच्छन्नपि वार्ष्णेय बलादिव नियोजितः ॥ ३.३६ ॥","arjuna uvāca
atha kena prayukto 'yaṁ
pāpaṁ carati pūruṣaḥ
anicchann api vārṣṇeya
balād iva niyojitaḥ",arjunaḥ uvāca atha kena prayuktaḥ ayam pāpam carati
pūruṣaḥ anicchan api vārṣṇeya balāt iva niyojitaḥ
154,3.37,"श्रीभगवानुवाच ।
काम एष क्रोध एष रजोगुणसमुद्भवः
महाशनो महापाप्मा विद्ध्येनमिह वैरिणम् ॥ ३.३७ ॥","śrī-bhagavān uvāca
kāma eṣa krodha eṣa
rajo-guṇa-samudbhavaḥ
mahāśano mahā-pāpmā
viddhy enam iha vairiṇam",śri bhagavān uvāca kāmaḥ eṣaḥ krodhaḥ eṣaḥ
rajaḥ guṇa samudbhavaḥ mahā aśanaḥ mahā pāpmā viddhi enam iha vairiṇam
155,3.38,"धूमेनाव्रियते वह्निर्यथादर्शो मलेन च ।
यथोल्बेनावृतो गर्भस्तथा तेनेदमावृतम् ॥ ३.३८ ॥","dhūmenāvriyate vahnir
yathādarśo malena ca
yatholbenāvṛto garbhas

tathā tenedam āvṛtam",dhūmena āvriyate vahniḥ yathā ādarśaḥ malena ca
yathā ulbena āvṛtaḥ garbhaḥ tathā tena idam āvṛtam
156,3.39,"आवृतं ज्ञानमेतेन ज्ञानिनो नित्यवैरिणा ।
कामरूपेण कौन्तेय दुष्पूरेणानलेन च ॥ ३.३९ ॥","āvṛtaṁ jñānam etena
jñānino nitya-vairiṇā
kāma-rūpeṇa kaunteya
duṣpūreṇānalena ca",āvṛtam jñānam etena jñāninaḥ nitya vairiṇā kāma
rūpeṇa kaunteya duṣpūreṇa analena ca
157,3.4,"इन्द्रियाणि मनो बुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते ।
एतैर्विमोहयत्येष ज्ञानमावृत्य देहिनम् ॥ ३.४० ॥","indriyāṇi mano buddhir
asyādhiṣṭhānam ucyate
etair vimohayaty eṣa
jñānam āvṛtya dehinam",indriyāṇi manaḥ buddhiḥ asya adhiṣṭhānam ucyate
etaiḥ vimohayati eṣaḥ jñānam āvṛtya dehinam
158,3.41,"तस्मात्त्वमिन्द्रियाण्यादौ नियम्य भरतर्षभ ।
पाप्मानं प्रजहि ह्येनं ज्ञानविज्ञाननाशनम् ॥ ३.४१ ॥","tasmāt tvam indriyāṇy ādau
niyamya bharatarṣabha
pāpmānaṁ prajahi hy enaṁ
jñāna-vijñāna-nāśanam",tasmāt tvam indriyāṇi ādau niyamya bharata ṛṣabha
pāpmānam prajahi hi enam jñāna vijñāna nāśanam
159,3.42,"इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं मनः ।
मनसस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥ ३.४२ ॥","indriyāṇi parāṇy āhur
indriyebhyaḥ paraṁ manaḥ
manasas tu parā buddhir
yo buddheḥ paratas tu saḥ",indriyāṇi parāṇi āhuḥ indriyebhyaḥ param manaḥ
manasaḥ tu parā buddhiḥ yaḥ buddheḥ parataḥ tu saḥ
160,3.43,"एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना ।
जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदम् ॥ ३.४३ ॥","evaṁ buddheḥ paraṁ buddhvā
saṁstabhyātmānam ātmanā
jahi śatruṁ mahā-bāho
kāma-rūpaṁ durāsadam",evam buddheḥ param buddhvā saṁstabhya ātmānam
ātmanā jahi śatrum mahā bāho kāma rūpam durāsadam
161,4.1,"श्रीभगवानुवाच ।
इमं विवस्वते योगं प्रोक्तवानहमव्ययम्
विवस्वान्मनवे प्राह मनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत् ॥ ४.१ ॥","śrī-bhagavān uvāca
imaṁ vivasvate yogaṁ
proktavān aham avyayam
vivasvān manave prāha
manur ikṣvākave 'bravīt",śrī bhagavān uvāca imam vivasvate yogam
proktavān aham avyayam vivasvān manave prāha manuḥ ikṣvākave abravīt
162,4.2,"एवं परम्पराप्राप्तमिमं राजर्षयो विदुः ।
स कालेनेह महता योगो नष्टः परन्तप ॥ ४.२ ॥","evaṁ paramparā-prāptam
imaṁ rājarṣayo viduḥ
sa kāleneha mahatā
yogo naṣṭaḥ paran-tapa",evam paramparā prāptam imam rāja ṛṣayaḥ viduḥ saḥ
kālena iha mahatā yogaḥ naṣṭaḥ param tapa
163,4.3,"स एवायं मया तेऽद्य योगः प्रोक्तः पुरातनः ।
भक्तोऽसि मे सखा चेति रहस्यं ह्येतदुत्तमम् ॥ ४.३ ॥","sa evāyaṁ mayā te 'dya
yogaḥ proktaḥ purātanaḥ
bhakto 'si me sakhā ceti

rahasyaṁ hy etad uttamam",saḥ eva ayam mayā te adya yogaḥ proktaḥ
purātanaḥ bhaktaḥ asi me sakhā ca iti rahasyam hi etat uttamam
164,4.4,"अर्जुन उवाच ।
अपरं भवतो जन्म परं जन्म विवस्वतः
कथमेतद्विजानीयां त्वमादौ प्रोक्तवानिति ॥ ४.४ ॥","arjuna uvāca
aparaṁ bhavato janma
paraṁ janma vivasvataḥ
katham etad vijānīyāṁ
tvam ādau proktavān iti",arjunaḥ uvāca aparam bhavataḥ janma param janma
vivasvataḥ katham etat vijānīyām tvam ādau proktavān iti
165,4.5,"श्रीभगवानुवाच ।
बहूनि मे व्यतीतानि जन्मानि तव चार्जुन
तान्यहं वेद सर्वाणि न त्वं वेत्थ परन्तप ॥ ४.५ ॥","śrī-bhagavān uvāca
bahūni me vyatītāni
janmāni tava cārjuna
tāny ahaṁ veda sarvāṇi
na tvaṁ vettha paran-tapa",śrī bhagavān uvāca bahūni me vyatītāni janmāni
tava ca arjuna tāni aham veda sarvāṇi na tvam vettha param tapa
166,4.6,"अजोऽपि सन्नव्ययात्मा भूतानामीश्वरोऽपि सन् ।
प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय संभवाम्यात्ममायया ॥ ४.६ ॥","ajo ’pi sann avyayātmā
bhūtānām īśvaro ’pi san
prakṛtiṁ svām adhiṣṭhāya
sambhavāmy ātma-māyayā",ajaḥ api san avyaya ātmā bhūtānām īśvaraḥ api san
prakṛtim svām adhiṣṭhāya sambhavāmi ātma māyayā
167,4.7,"यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।
अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥ ४.७ ॥","yadā yadā hi dharmasya
glānir bhavati bhārata
abhyutthānam adharmasya
tadātmānaṁ sṛjāmy aham",yadā yadā hi dharmasya glāniḥ bhavati bhārata
abhyutthānam adharmasya tadā ātmānam sṛjāmi aham
168,4.8,"परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
धर्मसंस्थापनार्थाय सम्भवामि युगे युगे ॥ ४.८ ॥","paritrāṇāya sādhūnāṁ
vināśāya ca duṣkṛtām
dharma-saṁsthāpanārthāya
sambhavāmi yuge yuge",paritrāṇāya sādhūnām vināśāya ca duṣkṛtām dharma
saṁsthāpana arthāya sambhavāmi yuge yuge
169,4.9,"जन्म कर्म च मे दिव्यमेवं यो वेत्ति तत्त्वतः ।
त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म नैति मामेति सोऽर्जुन ॥ ४.९ ॥","janma karma ca me divyam
evaṁ yo vetti tattvataḥ
tyaktvā dehaṁ punar janma
naiti mām eti so ’rjuna",janma karma ca me divyam evam yaḥ vetti
tattvataḥ tyaktvā deham punaḥ janma na eti mām eti saḥ arjuna
170,4.1,"वीतरागभयक्रोधा मन्मया मामुपाश्रिताः ।
बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः ॥ ४.१० ॥","vīta-rāga-bhaya-krodhā
man-mayā mām upāśritāḥ
bahavo jñāna-tapasā
pūtā mad-bhāvam āgatāḥ",vīta rāga bhaya krodhāḥ mat mayāḥ mām upāśritāḥ
bahavaḥ jñāna tapasā pūtāḥ mat bhāvam āgatāḥ
171,4.11,"ये यथा मां प्रपद्यन्ते तांस्तथैव भजाम्यहम् ।
मम वर्त्मानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥ ४.११ ॥","ye yathā māṁ prapadyante

tāṁs tathaiva bhajāmy aham
mama vartmānuvartante
manuṣyāḥ pārtha sarvaśaḥ",ye yathā mām prapadyante tān tathā eva bhajāmi
aham mama vartma anuvartante manuṣyāḥ pārtha sarvaśaḥ
172,4.12,"काङ्क्षन्तः कर्मणां सिद्धिं यजन्त इह देवताः ।
क्षिप्रं हि मानुषे लोके सिद्धिर्भवति कर्मजा ॥ ४.१२ ॥","kāṅkṣantaḥ karmaṇāṁ siddhiṁ
yajanta iha devatāḥ
kṣipraṁ hi mānuṣe loke
siddhir bhavati karma-jā",kāṅkṣantaḥ karmaṇām siddhim yajante iha devatāḥ
kṣipram hi mānuṣe loke siddhiḥ bhavati karma jā
173,4.13,"चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः ।
तस्य कर्तारमपि मां विद्ध्यकर्तारमव्ययम् ॥ ४.१३ ॥","cātur-varṇyaṁ mayā sṛṣṭaṁ
guṇa-karma-vibhāgaśaḥ
tasya kartāram api māṁ
viddhy akartāram avyayam",cātuḥ varṇyam mayā sṛṣṭam guṇa karma vibhāgaśaḥ
tasya kartāram api mām viddhi akartāram avyayam
174,4.14,"न मां कर्माणि लिम्पन्ति न मे कर्मफले स्पृहा ।
इति मां योऽभिजानाति कर्मभिर्न स बध्यते ॥ ४.१४ ॥","na māṁ karmāṇi limpanti
na me karma-phale spṛhā
iti māṁ yo ’bhijānāti
karmabhir na sa badhyate",na mām karmāṇi limpanti na me karma phale spṛhā
iti mām yaḥ abhijānāti karmabhiḥ na saḥ badhyate
175,4.15,"एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः ।
कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं पूर्वैः पूर्वतरं कृतम् ॥ ४.१५ ॥","evaṁ jñātvā kṛtaṁ karma
pūrvair api mumukṣubhiḥ
kuru karmaiva tasmāt tvaṁ
pūrvaiḥ pūrva-taraṁ kṛtam",evam jñātvā kṛtam karma pūrvaiḥ api
mumukṣubhiḥ kuru karma eva tasmāt tvam pūrvaiḥ pūrva taram kṛtam
176,4.16,"किं कर्म किमकर्मेति कवयोऽप्यत्र मोहिताः ।
तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ ४.१६ ॥","kiṁ karma kim akarmeti
kavayo ’py atra mohitāḥ
tat te karma pravakṣyāmi
yaj jñātvā mokṣyase ’śubhāt",kim karma kim akarma iti kavayaḥ api atra
mohitāḥ tat te karma pravakṣyāmi yat jñātvā mokṣyase aśubhāt
177,4.17,"कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं बोद्धव्यं च विकर्मणः ।
अकर्मणश्च बोद्धव्यं गहना कर्मणो गतिः ॥ ४.१७ ॥","karmaṇo hy api boddhavyaṁ
boddhavyaṁ ca vikarmaṇaḥ
akarmaṇaś ca boddhavyaṁ
gahanā karmaṇo gatiḥ",karmaṇaḥ hi api boddhavyam boddhavyam ca vikarmaṇaḥ
akarmaṇaḥ ca boddhavyam gahanā karmaṇaḥ gatiḥ
178,4.18,"कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः ।
स बुद्धिमान्मनुष्येषु स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत् ॥ ४.१८ ॥","karmaṇy akarma yaḥ paśyed
akarmaṇi ca karma yaḥ
sa buddhimān manuṣyeṣu
sa yuktaḥ kṛtsna-karma-kṛt",karmaṇi akarma yaḥ paśyet akarmaṇi ca karma
yaḥ saḥ buddhi mān manuṣyeṣu saḥ yuktaḥ kṛtsna karma kṛt
179,4.19,"यस्य सर्वे समारम्भाः कामसंकल्पवर्जिताः ।
ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं तमाहुः पण्डितं बुधाः ॥ ४.१९ ॥","yasya sarve samārambhāḥ
kāma-saṅkalpa-varjitāḥ
jñānāgni-dagdha-karmāṇaṁ

tam āhuḥ paṇḍitaṁ budhāḥ",yasya sarve samārambhāḥ kāma saṅkalpa varjitāḥ
jñāna agni dagdha karmāṇam tam āhuḥ paṇḍitam budhāḥ
180,4.2,"त्यक्त्वा कर्मफलासङ्गं नित्यतृप्तो निराश्रयः ।
कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपि नैव किंचित्करोति सः ॥ ४.२० ॥","tyaktvā karma-phalāsaṅgaṁ
nitya-tṛpto nirāśrayaḥ
karmaṇy abhipravṛtto 'pi
naiva kiñcit karoti saḥ",tyaktvā karma phala āsaṅgam nitya tṛptaḥ
nirāśrayaḥ karmaṇi abhipravṛttaḥ api na eva kiñcit karoti saḥ
181,4.21,"निराशीर्यतचित्तात्मा त्यक्तसर्वपरिग्रहः ।
शारीरं केवलं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ॥ ४.२१ ॥","nirāśīr yata-cittātmā
tyakta-sarva-parigrahaḥ
śārīraṁ kevalaṁ karma
kurvan nāpnoti kilbiṣam",nirāśīḥ yata citta ātmā tyakta sarva parigrahaḥ
śārīram kevalam karma kurvan na āpnoti kilbiṣam
182,4.22,"यदृच्छालाभसंतुष्टो द्वन्द्वातीतो विमत्सरः ।
समः सिद्धावसिद्धौ च कृत्वापि न निबध्यते ॥ ४.२२ ॥","yadṛcchā-lābha-santuṣṭo
dvandvātīto vimatsaraḥ
samaḥ siddhāv asiddhau ca
kṛtvāpi na nibadhyate",yadṛcchā lābha santuṣṭaḥ dvandva atītaḥ vimatsaraḥ
samaḥ siddhau asiddhau ca kṛtvā api na nibadhyate
183,4.23,"गतसङ्गस्य मुक्तस्य ज्ञानावस्थितचेतसः ।
यज्ञायाचरतः कर्म समग्रं प्रविलीयते ॥ ४.२३ ॥","gata-saṅgasya muktasya
jñānāvasthita-cetasaḥ
yajñāyācaratаḥ karma
samagraṁ pravilīyate",gata saṅgasya muktasya jñāna avasthita cetasaḥ
yajñāya ācaratаḥ karma samagram pravilīyate
184,4.24,"ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम् ।
ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्मकर्मसमाधिना ॥ ४.२४ ॥","brahmārpaṇaṁ brahma havir
brahmāgnau brahmaṇā hutam
brahmaiva tena gantavyaṁ
brahma-karma-samādhinā",brahma arpaṇam brahma haviḥ brahma agnau brahmaṇā
hutam brahma eva tena gantavyam brahma karma samādhinā
185,4.25,"दैवमेवापरे यज्ञं योगिनः पर्युपासते ।
ब्रह्माग्नावपरे यज्ञं यज्ञेनैवोपजुह्वति ॥ ४.२५ ॥","daivam evāpare yajñaṁ
yoginaḥ paryupāsate
brahmāgnāv apare yajñaṁ
yajñenaivopajuhvati",daivam eva apare yajñam yoginaḥ paryupāsate brahma
agnau apare yajñam yajñena eva upajuhvati
186,4.26,"श्रोत्रादीनीन्द्रियाण्यन्ये संयमाग्निषु जुह्वति ।
शब्दादीन्विषयानन्य इन्द्रियाग्निषु जुह्वति ॥ ४.२६ ॥","śrotrādīnīndriyāṇy anye
saṁyamāgniṣu juhvati
śabdādīn viṣayān anya
indriyāgniṣu juhvati",śrotra ādīni indriyāṇi anye saṁyama agniṣu juhvati
śabda ādīn viṣayān anye indriya agniṣu juhvati
187,4.27,"सर्वाणीन्द्रियकर्माणि प्राणकर्माणि चापरे ।
आत्मसंयमयोगाग्नौ जुह्वति ज्ञानदीपिते ॥ ४.२७ ॥","sarvāṇīndriya-karmāṇi
prāṇa-karmāṇi cāpare
ātma-saṁyama-yogāgnau
juhvati jñāna-dīpite",sarvāṇi indriya karmāṇi prāṇa karmāṇi ca apare ātma
saṁyama yoga agnau juhvati jñāna dīpite

188,4.28,"द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञा योगयज्ञास्तथापरे ।
स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च यतयः संशितव्रताः ॥ ४.२८ ॥","dravya-yajñās tapo-yajñā
yoga-yajñās tathāpare
svādhyāya-jñāna-yajñāś ca
yatayaḥ saṁśita-vratāḥ",dravya yajñāḥ tapaḥ yajñāḥ yoga yajñāḥ tathā
apare svādhyāya jñāna yajñāḥ ca yatayaḥ saṁśita vratāḥ
189,4.29,"अपाने जुह्वति प्राणं प्राणेऽपानं तथापरे
प्राणापानगती रुद्ध्वा प्राणायामपरायणाः
अपरे नियताहाराः प्राणान्प्राणेषु जुह्वति ॥ ४.२९ ॥","apāne juhvati prāṇaṁ
prāṇe 'pānaṁ tathāpare
prāṇāpāna-gatī ruddhvā
prāṇāyāma-parāyaṇāḥ
apare niyatāhārāḥ
prāṇān prāṇeṣu juhvati",apāne juhvati prāṇam prāṇe apānam tathā apare
prāṇa apāna gatī ruddhvā prāṇa āyāma parāyaṇāḥ apare niyata āhārāḥ prāṇān
prāṇeṣu juhvati
190,4.3,"सर्वेऽप्येते यज्ञविदो यज्ञक्षपितकल्मषाः ।
यज्ञशिष्टामृतभुजो यान्ति ब्रह्म सनातनम् ॥ ४.३० ॥","sarve 'py ete yajña-vido
yajña-kṣapita-kalmaṣāḥ
yajña-śiṣṭāmṛta-bhujo
yānti brahma sanātanam",sarve api ete yajña vidaḥ yajña kṣapita kalmaṣāḥ
yajña śiṣṭa amṛta bhujaḥ yānti brahma sanātanam
191,4.31,नायं लोकोऽस्त्ययज्ञस्य कुतोऽन्यः कुरुसत्तम ॥ ४.३१ ॥,"nāyaṁ loko 'sty ayajñasya
kuto 'nyaḥ kuru-sattama",na ayam lokaḥ asti ayajñasya kutaḥ anyaḥ kuru
sat tama
192,4.32,"एवं बहुविधा यज्ञा विततता ब्रह्मणो मुखे ।
कर्मजान्विद्धि तान्सर्वानेवं ज्ञात्वा विमोक्ष्यसे ॥ ४.३२ ॥","evaṁ bahu-vidhā yajñā
vitatā brahmaṇo mukhe
karma-jān viddhi tān sarvān
evaṁ jñātvā vimokṣyase",evam bahu vidhāḥ yajñāḥ vitatāḥ brahmaṇaḥ mukhe
karma jān viddhi tān sarvān evam jñātvā vimokṣyase
193,4.33,"श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः परन्तप ।
सर्वं कर्माखिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्यते ॥ ४.३३ ॥","śreyān dravya-mayād yajñāj
jñāna-yajñaḥ paran-tapa
sarvaṁ karmākhilaṁ pārtha
jñāne parisamāpyate",śreyān dravya mayāt yajñāt jñāna yajñaḥ param tapa
sarvam karma akhilam pārtha jñāne parisamāpyate
194,4.34,"तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।
उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥ ४.३४ ॥","tad viddhi praṇipātena
paripraśnena sevayā
upadekṣyanti te jñānaṁ
jñāninas tattva-darśinaḥ",tat viddhi praṇipātena paripraśnena sevayā
upadekṣyanti te jñānam jñāninaḥ tattva darśinaḥ
195,4.35,"यज्ज्ञात्वा न पुनर्मोहमेवं यास्यसि पाण्डव ।
येन भूतान्यशेषेण द्रक्ष्यस्यात्मन्यथो मयि ॥ ४.३५ ॥","yaj jñātvā na punar moham
evaṁ yāsyasi pāṇḍava
yena bhūtāny aśeṣāṇi
drakṣyasy ātmany atho mayi",yat jñātvā na punaḥ moham evam yāsyasi
pāṇḍava yena bhūtāni aśeṣāṇi drakṣyasi ātmani atha u mayi
196,4.36,"अपि चेदसि पापेभ्यः सर्वेभ्यः पापकृत्तमः ।

सर्वं ज्ञानप्लवेनैव वृजिनं सन्तरिष्यसि ॥ ४.३६ ॥","api ced asi pāpebhyaḥ
sarvebhyaḥ pāpa-kṛt-tamaḥ
sarvaṁ jñāna-plavenaiva
vṛjinaṁ santariṣyasi",api cet asi pāpebhyaḥ sarvebhyaḥ pāpa kṛt tamaḥ
sarvam jñāna plavena eva vṛjinam santariṣyasi
197,4.37,"यथैधांसि समिद्धोऽग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन ।
ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात्कुरुते तथा ॥ ४.३७ ॥","yathaidhāṁsi samiddho ’gnir
bhasma-sāt kurute ’rjuna
jñānāgniḥ sarva-karmāṇi
bhasma-sāt kurute tathā",yathā edhāṁsi samiddhaḥ agniḥ bhasma sāt kurute
arjuna jñāna agniḥ sarva karmāṇi bhasma sāt kurute tathā
198,4.38,"न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।
तत्स्वयं योगसंसिद्धः कालेनात्मनि विन्दति ॥ ४.३८ ॥","na hi jñānena sadṛśaṁ
pavitram iha vidyate
tat svayaṁ yoga-saṁsiddhaḥ
kālenātmani vindati",na hi jñānena sadṛśam pavitram iha vidyate tat
svayam yoga saṁsiddhaḥ kālena ātmani vindati
199,4.39,"श्रद्धावाँल्लभते ज्ञानं तत्परः संयतेन्द्रियः ।
ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिमचिरेणाधिगच्छति ॥ ४.३९ ॥","śraddhāvāl̲ labhate jñānaṁ
tat-paraḥ saṁyatendriyaḥ
jñānaṁ labdhvā parāṁ śāntim
acireṇādhigacchati",śraddhā vān labhate jñānam tat paraḥ saṁyata indriyaḥ
jñānam labdhvā parām śāntim acireṇa adhigacchati
200,4.4,"अज्ञश्चाश्रद्दधानश्च संशयात्मा विनश्यति ।
नायं लोकोऽस्ति न परो न सुखं संशयात्मनः ॥ ४.४० ॥","ajñaś cāśraddadhānaś ca
saṁśayātmā vinaśyati
nāyaṁ loko ’sti na paro
na sukhaṁ saṁśayātmanaḥ",ajñaḥ ca aśraddadhānaḥ ca saṁśaya ātmā vinaśyati
na ayam lokaḥ asti na paraḥ na sukham saṁśaya ātmanaḥ
201,4.41,"योगसंन्यस्तकर्माणं ज्ञानसंछिन्नसंशयम् ।
आत्मवन्तं न कर्माणि निबध्नन्ति धनंजय ॥ ४.४१ ॥","yoga-sannyasta-karmāṇaṁ
jñāna-sañchinna-saṁśayam
ātmavantaṁ na karmāṇi
nibadhnanti dhanañ-jaya",yoga sannyasta karmāṇam jñāna sañchinna saṁśayam
ātma vantam na karmāṇi nibadhnanti dhanam jaya
202,4.42,"तस्मादज्ञानसम्भूतं हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः ।
छित्त्वैनं संशयं योगमातिष्ठोत्तिष्ठ भारत ॥ ४.४२ ॥","tasmād ajñāna-sambhūtaṁ
hṛt-sthaṁ jñānāsinātmanaḥ
chittvainaṁ saṁśayaṁ yogam
ātiṣṭhottiṣṭha bhārata",tasmāt ajñāna sambhūtam hṛt stham jñāna asinā
ātmanaḥ chittvā enam saṁśayam yogam ātiṣṭha uttiṣṭha bhārata
203,5.1,"अर्जुन उवाच ।
संन्यासं कर्मणां कृष्ण पुनर्योगं च शंससि
यच्छ्रेय एतयोरेकं तन्मे ब्रूहि सुनिश्चितम् ॥ ५.१ ॥","arjuna uvāca
sannyāsaṁ karmaṇāṁ kṛṣṇa
punar yogaṁ ca śaṁsasi
yac chreya etayor ekaṁ
tan me brūhi su-niścitam",arjunaḥ uvāca sannyāsam karmaṇām kṛṣṇa punaḥ
yogam ca śaṁsasi yat śreyaḥ etayoḥ ekam tat me brūhi su niścitam
204,5.2,"श्रीभगवानुवाच ।

संन्यासः कर्मयोगश्च निःश्रेयसकरावुभौ
तयोस्तु कर्मसंन्यासात्कर्मयोगो विशिष्यते ॥ ५.२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
sannyāsaḥ karma-yogaś ca
niḥśreyasa-karāv ubhau
tayos tu karma-sannyāsāt
karma-yogo viśiṣyate",śrī bhagavān uvāca sannyāsaḥ karma yogaḥ ca
niḥśreyasa karau ubhau tayoḥ tu karma sannyāsāt karma yogaḥ viśiṣyate
205,5.3,"ज्ञेयः स नित्यसंन्यासी यो न द्वेष्टि न काङ्क्षति ।
निर्द्वन्द्वो हि महाबाहो सुखं बन्धात्प्रमुच्यते ॥ ५.३ ॥","jñeyaḥ sa nitya-sannyāsī
yo na dveṣṭi na kāṅkṣati
nirdvandvo hi mahā-bāho
sukhaṁ bandhāt pramucyate",jñeyaḥ saḥ nitya sannyāsī yaḥ na dveṣṭi na
kāṅkṣati nirdvandvaḥ hi mahā bāho sukham bandhāt pramucyate
206,5.4,"सांख्ययोगौ पृथग्बालाः प्रवदन्ति न पण्डिताः ।
एकमप्यास्थितः सम्यगुभयोर्विन्दते फलम् ॥ ५.४ ॥","sāṅkhya-yogau pṛthag bālāḥ
pravadanti na paṇḍitāḥ
ekam apy āsthitaḥ samyag
ubhayor vindate phalam",sāṅkhya yogau pṛthak bālāḥ pravadanti na paṇḍitāḥ
ekam api āsthitaḥ samyak ubhayoḥ vindate phalam
207,5.5,"यत्सांख्यैः प्राप्यते स्थानं तद्योगैरपि गम्यते ।
एकं सांख्यं च योगं च यः पश्यति सः पश्यति ॥ ५.५ ॥","yat sāṅkhyaiḥ prāpyate sthānaṁ
tad yogair api gamyate
ekaṁ sāṅkhyaṁ ca yogaṁ ca
yaḥ paśyati sa paśyati",yat sāṅkhyaiḥ prāpyate sthānam tat yogaiḥ api
gamyate ekam sāṅkhyam ca yogam ca yaḥ paśyati saḥ paśyati
208,5.6,"संन्यासस्तु महाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः ।
योगयुक्तो मुनिर्ब्रह्म नचिरेणाधिगच्छति ॥ ५.६ ॥","sannyāsas tu mahā-bāho
duḥkham āptum ayogataḥ
yoga-yukto munir brahma
na cireṇādhigacchati",sannyāsaḥ tu mahā bāho duḥkham āptum ayogataḥ yoga
yuktaḥ muniḥ brahma na cireṇa adhigacchati
209,5.7,"योगयुक्तो विशुद्धात्मा विजितात्मा जितेन्द्रियः ।
सर्वभूतात्मभूतात्मा कुर्वन्नपि न लिप्यते ॥ ५.७ ॥","yoga-yukto viśuddhātmā
vijitātmā jitendriyaḥ
sarva-bhūtātma-bhūtātmā
kurvann api na lipyate",yoga yuktaḥ viśuddha ātmā vijita ātmā jita
indriyaḥ sarva bhūta ātma bhūta ātmā kurvan api na lipyate
210,5.8,"नैव किंचित्करोमीति युक्तो मन्येत तत्त्ववित् ।
पश्यञ्श्रृण्वन्स्पृशञ्जिघ्रन्नश्नन्\u200cगच्छन्स्वपञ्श्वसन् ॥ ५.८ ॥","naiva kiñcit karomīti
yukto manyeta tattva-vit
paśyañ śṛṇvan spṛśañ jighrann
aśnan gacchan svapañ śvasan",na eva kiñcit karomi iti yuktaḥ manyeta
tattva vit paśyan śṛṇvan spṛśan jighran aśnan gacchan svapan śvasan
211,5.9,"प्रलपन्विसृजन्गृह्णन्नुन्मिषन्निमिषन्नपि ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु वर्तन्त इति धारयन् ॥ ५.९ ॥","pralapan visṛjan gṛhṇann
unmiṣan nimiṣann api
indriyāṇīndriyārtheṣu
vartanta iti dhārayan",pralapan visṛjan gṛhṇan unmiṣan nimiṣan api
indriyāṇi indriya artheṣu vartante iti dhārayan
212,5.10,"ब्रह्मण्याधाय कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा करोति यः ।

लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवाम्भसा ॥ ५.१० ॥","brahmaṇy ādhāya karmāṇi
saṅgaṁ tyaktvā karoti yaḥ
lipyate na sa pāpena
padma-patram ivāmbhasā",brahmaṇi ādhāya karmāṇi saṅgam tyaktvā karoti yaḥ
lipyate na saḥ pāpena padma patram iva ambhasā
213,5.11,"कायेन मनसा बुद्ध्या केवलैरिन्द्रियैरपि ।
योगिनः कर्म कुर्वन्ति सङ्गं त्यक्त्वात्मशुद्धये ॥ ५.११ ॥","kāyena manasā buddhyā
kevalair indriyair api
yoginaḥ karma kurvanti
saṅgaṁ tyaktvātma-śuddhaye",kāyena manasā buddhyā kevalaiḥ indriyaiḥ api
yoginaḥ karma kurvanti saṅgam tyaktvā ātma śuddhaye
214,5.12,"युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा शान्तिमाप्नोति नैष्ठिकीम् ।
अयुक्तः कामकारेण फले सक्तो निबध्यते ॥ ५.१२ ॥","yuktaḥ karma-phalaṁ tyaktvā
śāntim āpnoti naiṣṭhikīm
ayuktaḥ kāma-kāreṇa
phale sakto nibadhyate",yuktaḥ karma phalam tyaktvā śāntim āpnoti
naiṣṭhikīm ayuktaḥ kāma kāreṇa phale saktaḥ nibadhyate
215,5.13,"सर्वकर्माणि मनसा संन्यस्यास्ते सुखं वशी ।
नवद्वारे पुरे देही नैव कुर्वन्न कारयन् ॥ ५.१३ ॥","sarva-karmāṇi manasā
sannyasyāste sukhaṁ vaśī
nava-dvāre pure dehī
naiva kurvan na kārayan",sarva karmāṇi manasā sannyasya āste sukham vaśī
nava dvāre pure dehī na eva kurvan na kārayan
216,5.14,"न कर्तृत्वं न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभुः ।
न कर्मफलसंयोगं स्वभावस्तु प्रवर्तते ॥ ५.१४ ॥","na kartṛtvaṁ na karmāṇi
lokasya sṛjati prabhuḥ
na karma-phala-saṁyogaṁ
svabhāvas tu pravartate",na kartṛtvam na karmāṇi lokasya sṛjati prabhuḥ
na karma phala saṁyogam svabhāvaḥ tu pravartate
217,5.15,"नादत्ते कस्यचित्पापं न चैव सुकृतं विभुः ।
अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुह्यन्ति जन्तवः ॥ ५.१५ ॥","nādatte kasyacit pāpaṁ
na caiva sukṛtaṁ vibhuḥ
ajñānenāvṛtaṁ jñānaṁ
tena muhyanti jantavaḥ",na ādatte kasyacit pāpam na ca eva su kṛtam
vibhuḥ ajñānena āvṛtam jñānam tena muhyanti jantavaḥ
218,5.16,"ज्ञानेन तु तदज्ञानं येषां नाशितमात्मनः ।
तेषामादित्यवज्ज्ञानं प्रकाशयति तत्परम् ॥ ५.१६ ॥","jñānena tu tad ajñānaṁ
yeṣāṁ nāśitam ātmanaḥ
teṣām āditya-vaj jñānaṁ
prakāśayati tat param",jñānena tu tat ajñānam yeṣām nāśitam ātmanaḥ teṣām
āditya vat jñānam prakāśayati tat param
219,5.17,"तद्\u200cबुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः ।
गच्छन्त्यपुनरावृत्तिं ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः ॥ ५.१७ ॥","tad-buddhayas tad-ātmānas
tan-niṣṭhās tat-parāyaṇāḥ
gacchanty apunar-āvṛttiṁ
jñāna-nirdhūta-kalmaṣāḥ",tat buddhayaḥ tat ātmānaḥ tat niṣṭhāḥ tat
parāyaṇāḥ gacchanti apunaḥ āvṛttim jñāna nirdhūta kalmaṣāḥ
220,5.18,"विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।
शुनि चैव श्वपाके च पण्डिताः समदर्शिनः ॥ ५.१८ ॥","vidyā-vinaya-sampanne
brāhmaṇe gavi hastini

śuni caiva śva-pāke ca
paṇḍitāḥ sama-darśinaḥ",vidyā vinaya sampanne brāhmaṇe gavi hastini śuni
ca eva śva pāke ca paṇḍitāḥ sama darśinaḥ
221,5.19,"इहैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः ।
निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद्ब्रह्मणि ते स्थिताः ॥ ५.१९ ॥","ihaiva tair jitaḥ sargo
yeṣāṁ sāmye sthitaṁ manaḥ
nirdoṣaṁ hi samaṁ brahma
tasmād brahmaṇi te sthitāḥ",iha eva taiḥ jitaḥ sargaḥ yeṣām sāmye sthitam
manaḥ nirdoṣam hi samam brahma tasmāt brahmaṇi te sthitāḥ
222,5.20,"न प्रहृष्येत्प्रियं प्राप्य नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम् ।
स्थिरबुद्धिरसंमूढो ब्रह्मविद्ब्रह्मणि स्थितः ॥ ५.२० ॥","na prahṛṣyet priyaṁ prāpya
nodvijet prāpya cāpriyam
sthira-buddhir asammūḍho
brahma-vid brahmaṇi sthitaḥ",na prahṛṣyet priyam prāpya na udvijet prāpya
ca apriyam sthira buddhiḥ asammūḍhaḥ brahma vit brahmaṇi sthitaḥ
223,5.21,"बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा विन्दत्यात्मनि यत् सुखम् ।
स ब्रह्मयोगयुक्तात्मा सुखमक्षयमश्नुते ॥ ५.२१ ॥","bāhya-sparśeṣv asaktātmā
vindaty ātmani yat sukham
sa brahma-yoga-yuktātmā
sukham akṣayam aśnute",bāhya sparśeṣu asakta ātmā vindati ātmani yat
sukham saḥ brahma yoga yukta ātmā sukham akṣayam aśnute
224,5.22,"ये हि संस्पर्शजा भोगा दुःखयोनय एव ते ।
आद्यन्तवन्तः कौन्तेय न तेषु रमते बुधः ॥ ५.२२ ॥","ye hi saṁsparśa-jā bhogā
duḥkha-yonaya eva te
ādy-antavantaḥ kaunteya
na teṣu ramate budhaḥ",ye hi saṁsparśa jāḥ bhogāḥ duḥkha yonayaḥ eva te
ādi anta vantaḥ kaunteya na teṣu ramate budhaḥ
225,5.23,"शक्नोतीहैव यः सोढुं प्राक्शरीरविमोक्षणात् ।
कामक्रोधोद्भवं वेगं स युक्तः स सुखी नरः ॥ ५.२३ ॥","śaknotīhaiva yaḥ soḍhuṁ
prāk śarīra-vimokṣaṇāt
kāma-krodhodbhavaṁ vegaṁ
sa yuktaḥ sa sukhī naraḥ",śaknoti iha eva yaḥ soḍhum prāk śarīra
vimokṣaṇāt kāma krodha udbhavam vegam saḥ yuktaḥ saḥ sukhī naraḥ
226,5.24,"योऽन्तःसुखोऽन्तरारामस्तथान्तर्ज्योतिरेव यः ।
स योगी ब्रह्मनिर्वाणं ब्रह्मभूतोऽधिगच्छति ॥ ५.२४ ॥","yo ’ntaḥ-sukho ’ntar-ārāmas
tathāntar-jyotir eva yaḥ
sa yogī brahma-nirvāṇaṁ
brahma-bhūto ’dhigacchati",yaḥ antaḥ sukhaḥ antaḥ ārāmaḥ tathā antaḥ
jyotiḥ eva yaḥ saḥ yogī brahma nirvāṇam brahma bhūtaḥ adhigacchati
227,5.25,"लभन्ते ब्रह्मनिर्वाणमृषयः क्षीणकल्मषाः ।
छिन्नद्वैधा यतात्मानः सर्वभूतहिते रताः ॥ ५.२५ ॥","labhante brahma-nirvāṇam
ṛṣayaḥ kṣīṇa-kalmaṣāḥ
chinna-dvaidhā yatātmānaḥ
sarva-bhūta-hite ratāḥ",labhante brahma nirvāṇam ṛṣayaḥ kṣīṇa kalmaṣāḥ
chinna dvaidhāḥ yata ātmānaḥ sarva bhūta hite ratāḥ
228,5.26,"कामक्रोधवियुक्तानां यतीनां यतचेतसाम् ।
अभितो ब्रह्मनिर्वाणं वर्तते विदितात्मनाम् ॥ ५.२६ ॥","kāma-krodha-vimuktānāṁ
yatīnāṁ yata-cetasām
abhito brahma-nirvāṇaṁ

vartate viditātmanām",kāma krodha vimuktānām yatīnām yata cetasām abhitaḥ brahma nirvāṇam vartate vidita ātmanām
229,5.27,"स्पर्शान्कृत्वा बहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवान्तरे भ्रुवोः ।
प्राणापानौ समौ कृत्वा नासाभ्यन्तरचारिणौ ॥ ५.२७ ॥","sparśān kṛtvā bahir bāhyāṁś
cakṣuś caivāntare bhruvoḥ
prāṇāpānau samau kṛtvā
nāsābhyantara-cāriṇau",sparśān kṛtvā bahiḥ bāhyān cakṣuḥ ca eva antare bhruvoḥ prāṇa apānau samau kṛtvā nāsa abhyantara cāriṇau
230,5.28,"यतेन्द्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः ।
विगतेच्छाभयक्रोधो यः सदा मुक्त एव सः ॥ ५.२८ ॥","yatendriya-mano-buddhir
munir mokṣa-parāyaṇaḥ
vigatecchā-bhaya-krodho
yaḥ sadā mukta eva saḥ",yata indriya manaḥ buddhiḥ muniḥ mokṣa parāyaṇaḥ vigata icchā bhaya krodhaḥ yaḥ sadā muktaḥ eva saḥ
231,5.29,"भोक्तारं यज्ञतपसां सर्वलोकमहेश्वरम् ।
सुहृदं सर्वभूतानां ज्ञात्वा मां शान्तिमृच्छति ॥ ५.२९ ॥","bhoktāraṁ yajña-tapasāṁ
sarva-loka-maheśvaram
suhṛdaṁ sarva-bhūtānāṁ
jñātvā māṁ śāntim ṛcchati",bhoktāram yajña tapasām sarva loka mahā īśvaram su hṛdam sarva bhūtānām jñātvā mām śāntim ṛcchati
232,6.1,"श्रीभगवानुवाच ।
अनाश्रितः कर्मफलं कार्यं कर्म करोति यः
स संन्यासी च योगी च न निरग्निर्न चाक्रियः ॥ ६.१ ॥","śrī-bhagavān uvāca
anāśritaḥ karma-phalaṁ
kāryaṁ karma karoti yaḥ
sa sannyāsī ca yogī ca
na niragnir na cākriyaḥ",śrī bhagavān uvāca anāśritaḥ karma phalam kāryam karma karoti yaḥ saḥ sannyāsī ca yogī ca na niḥ agniḥ na ca akriyaḥ
233,6.2,"यं संन्यासमिति प्राहुर्योगं तं विद्धि पाण्डव ।
न ह्यसंन्यस्तसंकल्पो योगी भवति कश्चन ॥ ६.२ ॥","yaṁ sannyāsam iti prāhur
yogaṁ taṁ viddhi pāṇḍava
na hy asannyasta-saṅkalpo
yogī bhavati kaścana",yam sannyāsam iti prāhuḥ yogam tam viddhi pāṇḍava na hi asannyasta saṅkalpaḥ yogī bhavati kaścana
234,6.3,"आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं कर्म कारणमुच्यते ।
योगारूढस्य तस्यैव शमः कारणमुच्यते ॥ ६.३ ॥","ārurukṣor muner yogaṁ
karma kāraṇam ucyate
yogārūḍhasya tasyaiva
śamaḥ kāraṇam ucyate",ārurukṣoḥ muneḥ yogam karma kāraṇam ucyate yoga ārūḍhasya tasya eva śamaḥ kāraṇam ucyate
235,6.4,"यदा हि नेन्द्रियार्थेषु न कर्मस्वनुषज्जते ।
सर्वसंकल्पसंन्यासी योगारूढस्तदोच्यते ॥ ६.४ ॥","yadā hi nendriyārtheṣu
na karmasv anuṣajjate
sarva-saṅkalpa-sannyāsī
yogārūḍhas tadocyate",yadā hi na indriya artheṣu na karmasu anuṣajjate sarva saṅkalpa sannyāsī yoga ārūḍhaḥ tadā ucyate
236,6.5,"उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।
आत्मैव ह्यात्मनो बन्धुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥ ६.५ ॥","uddhared ātmanātmānaṁ
nātmānam avasādayet
ātmaiva hy ātmano bandhur

ātmaiva ripur ātmanaḥ",uddharet ātmanā ātmānam na ātmānam avasādayet ātmā eva hi ātmanaḥ bandhuḥ ātmā eva ripuḥ ātmanaḥ
237,6.6,"बन्धुरात्मात्मनस्तस्य येनात्मैवात्मना जितः ।
अनात्मनस्तु शत्रुत्वे वर्तेतात्मैव शत्रुवत् ॥ ६.६ ॥","bandhur ātmātmanas tasya
yenātmaivātmanā jitaḥ
anātmanas tu śatrutve
vartetātmaiva śatru-vat",bandhuḥ ātmā ātmanaḥ tasya yena ātmā eva ātmanā jitaḥ anātmanaḥ tu śatrutve varteta ātmā eva śatru vat
238,6.7,"जितात्मनः प्रशान्तस्य परमात्मा समाहितः ।
शीतोष्णसुखदुःखेषु तथा मानापमानयोः ॥ ६.७ ॥","jitātmanaḥ praśāntasya
paramātmā samāhitaḥ
śītoṣṇa-sukha-duḥkheṣu
tathā mānāpamānayoḥ",jita ātmanaḥ praśāntasya parama ātmā samāhitaḥ śīta uṣṇa sukha duḥkheṣu tathā māna apamānayoḥ
239,6.8,"ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा कूटस्थो विजितेन्द्रियः ।
युक्त इत्युच्यते योगी समलोष्टाश्मकाञ्चनः ॥ ६.८ ॥","jñāna-vijñāna-tṛptātmā
kūṭa-stho vijitendriyaḥ
yukta ity ucyate yogī
sama-loṣṭrāśma-kāñcanaḥ",jñāna vijñāna tṛpta ātmā kūṭa sthaḥ vijita indriyaḥ yuktaḥ iti ucyate yogī sama loṣṭra aśma kāñcanaḥ
240,6.9,"सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु ।
साधुष्वपि च पापेषु समबुद्धिर्विशिष्यते ॥ ६.९ ॥","suhṛn-mitrāry-udāsīna-
madhyastha-dveṣya-bandhuṣu
sādhuṣv api ca pāpeṣu
sama-buddhir viśiṣyate",su hṛt mitra ari udāsīna madhya stha dveṣya bandhuṣu sādhuṣu api ca pāpeṣu sama buddhiḥ viśiṣyate
241,6.10,"योगी युञ्जीत सततमात्मानं रहसि स्थितः ।
एकाकी यतचित्तात्मा निराशीरपरिग्रहः ॥ ६.१० ॥","yogī yuñjīta satatam
ātmānaṁ rahasi sthitaḥ
ekākī yata-cittātmā
nirāśīr aparigrahaḥ",yogī yuñjīta satatam ātmānam rahasi sthitaḥ ekākī yata citta ātmā nirāśīḥ aparigrahaḥ
242,6.11,"शुचौ देशे प्रतिष्ठाप्य स्थिरमासनमात्मनः ।
नात्युच्छ्रितं नातिनीचं चैलाजिनकुशोत्तरम् ॥ ६.११ ॥","śucau deśe pratiṣṭhāpya
sthiram āsanam ātmanaḥ
nāty-ucchritaṁ nāti-nīcaṁ
cailājina-kuśottaram",śucau deśe pratiṣṭhāpya sthiram āsanam ātmanaḥ na ati ucchritam na ati nīcam caila ajina kuśa uttaram
243,6.12,"तत्रैकाग्रं मनः कृत्वा यतचित्तेन्द्रियक्रियः ।
उपविश्यासने युञ्ज्याद्योगमात्मविशुद्धये ॥ ६.१२ ॥","tatraikāgraṁ manaḥ kṛtvā
yata-cittendriya-kriyaḥ
upaviśyāsane yuñjyād
yogam ātma-viśuddhaye",tatra eka agram manaḥ kṛtvā yata citta indriya kriyaḥ upaviśya āsane yuñjyāt yogam ātma viśuddhaye
244,6.13,"समं कायशिरोग्रीवं धारयन्नचलं स्थिरः ।
सम्प्रेक्ष्य नासिकाग्रं स्वं दिशश्चानवलोकयन् ॥ ६.१३ ॥","samaṁ kāya-śiro-grīvaṁ
dhārayann acalaṁ sthiraḥ
samprekṣya nāsikāgraṁ svaṁ
diśaś cānavalokayan",samam kāya śiraḥ grīvam dhārayan acalam sthiraḥ samprekṣya nāsikā agram svam diśaḥ ca anavalokayan

245,6.14,"प्रशान्तात्मा विगतभीर्ब्रह्मचारिव्रते स्थितः ।
मनः संयम्य मच्चित्तो युक्त आसीत मत्परः ॥ ६.१४ ॥","praśāntātmā vigata-bhīr
brahmacāri-vrate sthitaḥ
manaḥ saṁyamya mac-citto
yukta āsīta mat-paraḥ",praśānta ātmā vigata bhīḥ brahmacāri vrate sthitaḥ
manaḥ saṁyamya mat cittaḥ yuktaḥ āsīta mat paraḥ
246,6.15,"युञ्जन्नेवं सदात्मानं योगी नियतमानसः ।
शान्तिं निर्वाणपरमां मत्संस्थामधिगच्छति ॥ ६.१५ ॥","yuñjann evaṁ sadātmānaṁ
yogī niyata-mānasaḥ
śāntiṁ nirvāṇa-paramāṁ
mat-saṁsthām adhigacchati",yuñjan evam sadā ātmānam yogī niyata mānasaḥ
śāntim nirvāṇa paramām mat saṁsthām adhigacchati
247,6.16,"नात्यश्नतस्तु योगोऽस्ति न चैकान्तमनश्नतः ।
न चाति स्वप्नशीलस्य जाग्रतो नैव चार्जुन ॥ ६.१६ ॥","nāty-aśnatas tu yogo ’sti
na caikāntam anaśnataḥ
na cāti-svapna-śīlasya
jāgrato naiva cārjuna",na ati aśnataḥ tu yogaḥ asti na ca ekāntam
anaśnataḥ na ca ati svapna śīlasya jāgrataḥ na eva ca arjuna
248,6.17,"युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ।
युक्तस्वप्नावबोधस्य योगो भवति दुःखहा ॥ ६.१७ ॥","yuktāhāra-vihārasya
yukta-ceṣṭasya karmasu
yukta-svapnāvabodhasya
yogo bhavati duḥkha-hā",yukta āhāra vihārasya yukta ceṣṭasya karmasu
yukta svapna avabodhasya yogaḥ bhavati duḥkha hā
249,6.18,"यदा विनियतं चित्तमात्मन्येवावतिष्ठते ।
निःस्पृहः सर्वकामेभ्यो युक्त इत्युच्यते तदा ॥ ६.१८ ॥","yadā viniyataṁ cittam
ātmany evāvatiṣṭhate
nispṛhaḥ sarva-kāmebhyo
yukta ity ucyate tadā",yadā viniyatam cittam ātmani eva avatiṣṭhate
nispṛhaḥ sarva kāmebhyaḥ yuktaḥ iti ucyate tadā
250,6.19,"यथा दीपो निवातस्थो नेङ्गते सोपमा स्मृता ।
योगिनो यतचित्तस्य युञ्जतो योगमात्मनः ॥ ६.१९ ॥","yathā dīpo nivāta-stho
neṅgate sopamā smṛtā
yogino yata-cittasya
yuñjato yogam ātmanaḥ",yathā dīpaḥ nivāta sthaḥ na iṅgate sā upamā smṛtā
yoginaḥ yata cittasya yuñjataḥ yogam ātmanaḥ
251,6.20,"यत्रोपरमते चित्तं निरुद्धं योगसेवया ।
यत्र चैवात्मनात्मानं पश्यन्नात्मनि तुष्यति ॥ ६.२० ॥","yatroparamate cittaṁ
niruddhaṁ yoga-sevayā
yatra caivātmanātmānaṁ
paśyann ātmani tuṣyati",yatra uparamate cittam niruddham yoga sevayā
yatra ca eva ātmanā ātmānam paśyan ātmani tuṣyati
252,6.21,"सुखमात्यन्तिकं यत्तद् बुद्धिग्राह्यमतीन्द्रियम् ।
वेत्ति यत्र न चैवायं स्थितश्चलति तत्त्वतः ॥ ६.२१ ॥","sukham ātyantikaṁ yat tad
buddhi-grāhyam atīndriyam
vetti yatra na caivāyaṁ
sthitaś calati tattvataḥ",sukham ātyantikam yat tat buddhi grāhyam
atīndriyam vetti yatra na ca eva ayam sthitaḥ calati tattvataḥ
253,6.22,"यं लब्ध्वा चापरं लाभं मन्यते नाधिकं ततः ।
यस्मिन्स्थितो न दुःखेन गुरुणापि विचाल्यते ॥ ६.२२ ॥","yaṁ labdhvā cāparaṁ lābhaṁ

manyate nādhikaṁ tataḥ
yasmin sthito na duḥkhena
guruṇāpi vicālyate",yam labdhvā ca aparam lābham manyate na adhikam tataḥ
yasmin sthitaḥ na duḥkhena guruṇā api vicālyate
254,6.23,तं विद्याद्\u200cदुःखसंयोगवियोगं योगसंज्ञितम् ॥ ६.२३ ॥,"taṁ vidyād duḥkha-
saṁyoga-
viyogaṁ yoga-saṁjñitam",tam vidyāt duḥkha saṁyoga viyogam yoga saṁjñitam
255,6.24,"स निश्चयेन योक्तव्यो योगोऽनिर्विण्णचेतसा ।
संकल्पप्रभवान्कामांस्त्यक्त्वा सर्वानशेषतः
मनसैवेन्द्रियग्रामं विनियम्य समन्ततः ॥ ६.२४ ॥","sa niścayena yoktavyo
yogo 'nirviṇṇa-cetasā
saṅkalpa-prabhavān kāmāṁs
tyaktvā sarvān aśeṣataḥ
manasaivendriya-grāmaṁ
viniyamya samantataḥ",saḥ niścayena yoktavyaḥ yogaḥ anirviṇṇa cetasā
saṅkalpa prabhavān kāmān tyaktvā sarvān aśeṣataḥ manasā eva indriya
grāmam viniyamya samantataḥ
256,6.25,"शनैः शनैरुपरमेद्\u200cबुद्ध्या धृतिगृहीतया ।
आत्मसंस्थं मनः कृत्वा न किंचिदपि चिन्तयेत् ॥ ६.२५ ॥","śanaiḥ śanair uparamed
buddhyā dhṛti-gṛhītayā
ātma-saṁsthaṁ manaḥ kṛtvā
na kiñcid api cintayet",śanaiḥ śanaiḥ uparamet buddhyā dhṛti gṛhītayā
ātma saṁstham manaḥ kṛtvā na kiñcit api cintayet
257,6.26,"यतो यतो निश्चरति मनश्चञ्चलमस्थिरम् ।
ततस्ततो नियम्यैतदात्मन्येव वशं नयेत् ॥ ६.२६ ॥","yato yato niścalati
manaś cañcalam asthiram
tatas tato niyamyaitad
ātmany eva vaśaṁ nayet",yataḥ yataḥ niścalati manaḥ cañcalam asthiram
tataḥ tataḥ niyamya etat ātmani eva vaśam nayet
258,6.27,"प्रशान्तमनसं ह्येनं योगिनं सुखमुत्तमम् ।
उपैति शान्तरजसं ब्रह्मभूतमकल्मषम् ॥ ६.२७ ॥","praśānta-manasaṁ hy enaṁ
yoginaṁ sukham uttamam
upaiti śānta-rajasaṁ
brahma-bhūtam akalmaṣam",praśānta manasam hi enam yoginam sukham uttamam
upaiti śānta rajasam brahma bhūtam akalmaṣam
259,6.28,"युञ्जन्नेवं सदात्मानं योगी विगतकल्मषः ।
सुखेन ब्रह्मसंस्पर्शमत्यन्तं सुखमश्नुते ॥ ६.२८ ॥","yuñjann evaṁ sadātmānaṁ
yogī vigata-kalmaṣaḥ
sukhena brahma-saṁsparśam
atyantaṁ sukham aśnute",yuñjan evam sadā ātmānam yogī vigata kalmaṣaḥ
sukhena brahma saṁsparśam atyantam sukham aśnute
260,6.29,"सर्वभूतस्थमात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ।
ईक्षते योगयुक्तात्मा सर्वत्र समदर्शनः ॥ ६.२९ ॥","sarva-bhūta-stham ātmānaṁ
sarva-bhūtāni cātmani
īkṣate yoga-yuktātmā
sarvatra sama-darśanaḥ",sarva bhūta stham ātmānam sarva bhūtāni ca ātmani
īkṣate yoga yukta ātmā sarvatra sama darśanaḥ
261,6.30,"यो मां पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्यति ।
तस्याहं न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥ ६.३० ॥","yo māṁ paśyati sarvatra
sarvaṁ ca mayi paśyati
tasyāhaṁ na praṇaśyāmi

sa ca me na praṇaśyati",yaḥ mām paśyati sarvatra sarvam ca mayi paśyati
tasya aham na praṇaśyāmi saḥ ca me na praṇaśyati
262,6.31,"सर्वभूतस्थितं यो मां भजत्येकत्वमास्थितः ।
सर्वथा वर्तमानोऽपि स योगी मयि वर्तते ॥ ६.३१ ॥","sarva-bhūta-sthitaṁ yo māṁ
bhajaty ekatvam āsthitaḥ
sarvathā vartamāno ’pi
sa yogī mayi vartate",sarva bhūta sthitam yaḥ mām bhajati ekatvam
āsthitaḥ sarvathā vartamānaḥ api saḥ yogī mayi vartate
263,6.32,"आत्मौपम्येन सर्वत्र समं पश्यति योऽर्जुन ।
सुखं वा यदि वा दुःखं स योगी परमो मतः ॥ ६.३२ ॥","ātmaupamyena sarvatra
samaṁ paśyati yo ’rjuna
sukhaṁ vā yadi vā duḥkhaṁ
sa yogī paramo mataḥ",ātma aupamyena sarvatra samam paśyati yaḥ arjuna
sukham vā yadi vā duḥkham saḥ yogī paramaḥ mataḥ
264,6.33,"अर्जुन उवाच ।
योऽयं योगस्त्वया प्रोक्तः साम्येन मधुसूदन
एतस्याहं न पश्यामि चञ्चलत्वात्स्थितिं स्थिराम् ॥ ६.३३ ॥","arjuna uvāca
yo ’yaṁ yogas tvayā proktaḥ
sāmyena madhusūdana
etasyāhaṁ na paśyāmi
cañcalatvāt sthitiṁ sthirām",arjunaḥ uvāca yaḥ ayam yogaḥ tvayā proktaḥ
sāmyena madhu sūdana etasya aham na paśyāmi cañcalatvāt sthitim sthirām
265,6.34,"चञ्चलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद्\u200cदृढम् ।
तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् ॥ ६.३४ ॥","cañcalaṁ hi manaḥ kṛṣṇa
pramāthi balavad dṛḍham
tasyāhaṁ nigrahaṁ manye
vāyor iva su-duṣkaram",cañcalam hi manaḥ kṛṣṇa pramāthi bala vat dṛḍham
tasya aham nigraham manye vāyoḥ iva su duṣkaram
266,6.35,"श्रीभगवानुवाच ।
असंशयं महाबाहो मनो दुर्निग्रहं चलम्
अभ्यासेन तु कौन्तेय वैराग्येण च गृह्यते ॥ ६.३५ ॥","śrī-bhagavān uvāca
asaṁśayaṁ mahā-bāho
mano durnigrahaṁ calam
abhyāsena tu kaunteya
vairāgyeṇa ca gṛhyate",śrī bhagavān uvāca asaṁśayam mahā bāho manaḥ
durnigraham calam abhyāsena tu kaunteya vairāgyeṇa ca gṛhyate
267,6.36,"असंयतात्मना योगो दुष्प्राप इति मे मतिः ।
वश्यात्मना तु यतता शक्योऽवाप्तुमुपायतः ॥ ६.३६ ॥","asaṁyatātmanā yogo
duṣprāpa iti me matiḥ
vaśyātmanā tu yatatā
śakyo ’vāptum upāyataḥ",asaṁyata ātmanā yogaḥ duṣprāpaḥ iti me matiḥ
vaśya ātmanā tu yatatā śakyaḥ avāptum upāyataḥ
268,6.37,"अर्जुन उवाच ।
अयतिः श्रद्धयोपेतो योगाच्चलितमानसः
अप्राप्य योगसंसिद्धिं कां गतिं कृष्ण गच्छति ॥ ६.३७ ॥","arjuna uvāca
ayatiḥ śraddhayopeto
yogāc calita-mānasaḥ
aprāpya yoga-saṁsiddhiṁ
kāṁ gatiṁ kṛṣṇa gacchati",arjunaḥ uvāca ayatiḥ śraddhayā upetaḥ yogāt
calita mānasaḥ aprāpya yoga saṁsiddhim kām gatim kṛṣṇa gacchati

269,6.38,"कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिव नश्यति ।
अप्रतिष्ठो महाबाहो विमूढो ब्रह्मणः पथि ॥ ६.३८ ॥","kaccin nobhaya-vibhraṣṭaś
chinnābhram iva naśyati
apratiṣṭho mahā-bāho
vimūḍho brahmaṇaḥ pathi",kaccit na ubhaya vibhraṣṭaḥ chinna abhram iva
naśyati apratiṣṭhaḥ mahā bāho vimūḍhaḥ brahmaṇaḥ pathi
270,6.39,"एतन्मे संशयं कृष्ण छेत्तुमर्हस्यशेषतः ।
त्वदन्यः संशयस्यास्य छेत्ता न ह्युपपद्यते ॥ ६.३९ ॥","etan me saṁśayaṁ kṛṣṇa
chettum arhasy aśeṣataḥ
tvad-anyaḥ saṁśayasyāsya
chettā na hy upapadyate",etat me saṁśayam kṛṣṇa chettum arhasi aśeṣataḥ
tvat anyaḥ saṁśayasya asya chettā na hi upapadyate
271,6.40,"श्रीभगवानुवाच ।
पार्थ नैवेह नामुत्र विनाशस्तस्य विद्यते
न हि कल्याणकृत्कश्चिद्\u200cदुर्गतिं तात गच्छति ॥ ६.४० ॥","śrī-bhagavān uvāca
pārtha naiveha nāmutra
vināśas tasya vidyate
na hi kalyāṇa-kṛt kaścid
durgatiṁ tāta gacchati",śrī bhagavān uvāca pārtha na eva iha na amutra
vināśaḥ tasya vidyate na hi kalyāṇa kṛt kaścit durgatim tāta gacchati
272,6.41,"प्राप्य पुण्यकृतां लोकानुषित्वा शाश्वतीः समाः ।
शुचीनां श्रीमतां गेहे योगभ्रष्टोऽभिजायते ॥ ६.४१ ॥","prāpya puṇya-kṛtāṁ lokān
uṣitvā śāśvatīḥ samāḥ
śucīnāṁ śrīmatāṁ gehe
yoga-bhraṣṭo ’bhijāyate",prāpya puṇya kṛtām lokān uṣitvā śāśvatīḥ samāḥ
śucīnām śrī matām gehe yoga bhraṣṭaḥ abhijāyate
273,6.42,"अथवा योगिनामेव कुले भवति धीमताम् ।
एतद्धि दुर्लभतरं लोके जन्म यदीदृशम् ॥ ६.४२ ॥","atha vā yoginām eva
kule bhavati dhīmatām
etad dhi durlabha-taraṁ
loke janma yad īdṛśam",atha vā yoginām eva kule bhavati dhī matām etat hi
durlabha taram loke janma yat īdṛśam
274,6.43,"तत्र तं बुद्धिसंयोगं लभते पौर्वदेहिकम् ।
यतते च ततो भूयः संसिद्धौ कुरुनन्दन ॥ ६.४३ ॥","tatra taṁ buddhi-saṁyogaṁ
labhate paurva-dehikam
yatate ca tato bhūyaḥ
saṁsiddhau kuru-nandana",tatra tam buddhi saṁyogam labhate paurva dehikam
yatate ca tataḥ bhūyaḥ saṁsiddhau kuru nandana
275,6.44,"पूर्वाभ्यासेन तेनैव ह्रियते ह्यवशोऽपि सः ।
जिज्ञासुरपि योगस्य शब्दब्रह्मातिवर्तते ॥ ६.४४ ॥","pūrvābhyāsena tenaiva
hriyate hy avaśo ’pi saḥ
jijñāsur api yogasya
śabda-brahmātivartate",pūrva abhyāsena tena eva hriyate hi avaśaḥ api saḥ
jijñāsuḥ api yogasya śabda brahma ativartate
276,6.45,"प्रयत्नाद्यतमानस्तु योगी संशुद्धकिल्बिषः ।
अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो याति परां गतिम् ॥ ६.४५ ॥","prayatnād yatamānas tu
yogī saṁśuddha-kilbiṣaḥ
aneka-janma-saṁsiddhas
tato yāti parāṁ gatim",prayatnāt yatamānaḥ tu yogī saṁśuddha kilbiṣaḥ
aneka janma saṁsiddhaḥ tataḥ yāti parām gatim

277,6.46,"तपस्विभ्योऽधिको योगी ज्ञानिभ्योऽपि मतोऽधिकः ।
कर्मिभ्यश्चाधिको योगी तस्माद्योगी भवार्जुन ॥ ६.४६ ॥","tapasvibhyo ’dhiko yogī
jñānibhyo ’pi mato ’dhikaḥ
karmibhyaś cādhiko yogī
tasmād yogī bhavārjuna",tapasvibhyaḥ adhikaḥ yogī jñānibhyaḥ api mataḥ
adhikaḥ karmibhyaḥ ca adhikaḥ yogī tasmāt yogī bhava arjuna
278,6.47,"योगिनामपि सर्वेषां मद्गतेनान्तरात्मना ।
श्रद्धावान् भजते यो मां स मे युक्ततमो मतः ॥ ६.४७ ॥","yoginām api sarveṣāṁ
mad-gatenāntar-ātmanā
śraddhāvān bhajate yo māṁ
sa me yukta-tamo mataḥ",yoginām api sarveṣām mat gatena antaḥ ātmanā
śraddhā vān bhajate yaḥ mām saḥ me yukta tamaḥ mataḥ
279,7.1,"श्रीभगवानुवाच ।
मय्यासक्तमनाः पार्थ योगं युञ्जन्मदाश्रयः
असंशयं समग्रं मां यथा ज्ञास्यसि तच्छृणु ॥ ७.१ ॥","śrī-bhagavān uvāca
mayy āsakta-manāḥ pārtha
yogaṁ yuñjan mad-āśrayaḥ
asaṁśayaṁ samagraṁ māṁ
yathā jñāsyasi tac chṛṇu",śrī bhagavān uvāca mayi āsakta manāḥ pārtha
yogam yuñjan mat āśrayaḥ asaṁśayam samagram mām yathā jñāsyasi tat śṛṇu
280,7.2,"ज्ञानं तेऽहं सविज्ञानमिदं वक्ष्याम्यशेषतः ।
यज्ज्ञात्वा नेह भूयोऽन्यज्ज्ञातव्यमवशिष्यते ॥ ७.२ ॥","jñānaṁ te ’haṁ sa-vijñānam
idaṁ vakṣyāmy aśeṣataḥ
yaj jñātvā neha bhūyo ’nyaj
jñātavyam avaśiṣyate",jñānam te aham sa vijñānam idam vakṣyāmi aśeṣataḥ
yat jñātvā na iha bhūyaḥ anyat jñātavyam avaśiṣyate
281,7.3,"मनुष्याणां सहस्रेषु कश्चिद्यतति सिद्धये ।
यततामपि सिद्धानां कश्चिन्मां वेत्ति तत्त्वतः ॥ ७.३ ॥","manuṣyāṇāṁ sahasreṣu
kaścid yatati siddhaye
yatatām api siddhānāṁ
kaścin māṁ vetti tattvataḥ",manuṣyāṇām sahasreṣu kaścit yatati siddhaye
yatatām api siddhānām kaścit mām vetti tattvataḥ
282,7.4,"भूमिरापोऽनलो वायुः खं मनो बुद्धिरेव च ।
अहंकार इतीयं मे भिन्ना प्रकृतिरष्टधा ॥ ७.४ ॥","bhūmir āpo ’nalo vāyuḥ
khaṁ mano buddhir eva ca
ahaṅkāra itīyaṁ me
bhinnā prakṛtir aṣṭadhā",bhūmiḥ āpaḥ analaḥ vāyuḥ kham manaḥ buddhiḥ eva
ca ahaṅkāraḥ iti iyam me bhinnā prakṛtiḥ aṣṭadhā
283,7.5,"अपरेयमितस्त्वन्यां प्रकृतिं विद्धि मे पराम् ।
जीवभूतां महाबाहो ययेदं धार्यते जगत् ॥ ७.५ ॥","apareyam itas tv anyāṁ
prakṛtiṁ viddhi me parām
jīva-bhūtāṁ mahā-bāho
yayedaṁ dhāryate jagat",aparā iyam itaḥ tu anyām prakṛtim viddhi me parām
jīva bhūtām mahā bāho yayā idam dhāryate jagat
284,7.6,"एतद्योनीनि भूतानि सर्वाणीत्युपधारय ।
अहं कृत्स्नस्य जगतः प्रभवः प्रलयस्तथा ॥ ७.६ ॥","etad-yonīni bhūtāni
sarvāṇīty upadhāraya
ahaṁ kṛtsnasya jagataḥ
prabhavaḥ pralayas tathā",etat yonīni bhūtāni sarvāṇi iti upadhāraya aham
kṛtsnasya jagataḥ prabhavaḥ pralayaḥ tathā

285,7.7,"मत्तः परतरं नान्यत्किंचिदस्ति धनंजय ।
मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव ॥ ७.७ ॥","mattaḥ parataraṁ nānyat
kiñcid asti dhanañ-jaya
mayi sarvam idaṁ protaṁ
sūtre maṇi-gaṇā iva",mattaḥ para taram na anyat kiñcit asti dhanam jaya
mayi sarvam idam protam sūtre maṇi gaṇāḥ iva
286,7.8,"रसोऽहमप्सु कौन्तेय प्रभास्मि शशिसूर्ययोः ।
प्रणवः सर्ववेदेषु शब्दः खे पौरुषं नृषु ॥ ७.८ ॥","raso ’ham apsu kaunteya
prabhāsmi śaśi-sūryayoḥ
praṇavaḥ sarva-vedeṣu
śabdaḥ khe pauruṣaṁ nṛṣu",rasaḥ aham apsu kaunteya prabhā asmi śaśi
sūryayoḥ praṇavaḥ sarva vedeṣu śabdaḥ khe pauruṣam nṛṣu
287,7.9,"पुण्यो गन्धः पृथिव्यां च तेजश्चास्मि विभावसौ ।
जीवनं सर्वभूतेषु तपश्चास्मि तपस्विषु ॥ ७.९ ॥","puṇyo gandhaḥ pṛthivyāṁ ca
tejaś cāsmi vibhāvasau
jīvanaṁ sarva-bhūteṣu
tapaś cāsmi tapasviṣu",puṇyaḥ gandhaḥ pṛthivyām ca tejaḥ ca asmi
vibhāvasau jīvanam sarva bhūteṣu tapaḥ ca asmi tapasviṣu
288,7.1,"बीजं मां सर्वभूतानां विद्धि पार्थ सनातनम् ।
बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ॥ ७.१० ॥","bījaṁ māṁ sarva-bhūtānāṁ
viddhi pārtha sanātanam
buddhir buddhimatām asmi
tejas tejasvinām aham",bījam mām sarva bhūtānām viddhi pārtha sanātanam
buddhiḥ buddhi matām asmi tejaḥ tejasvinām aham
289,7.11,"बलं बलवतां चाहं कामरागविवर्जितम् ।
धर्माविरुद्धो भूतेषु कामोऽस्मि भरतर्षभ ॥ ७.११ ॥","balaṁ balavatāṁ cāhaṁ
kāma-rāga-vivarjitam
dharmāviruddho bhūteṣu
kāmo ’smi bharatarṣabha",balam bala vatām ca aham kāma rāga vivarjitam
dharma aviruddhaḥ bhūteṣu kāmaḥ asmi bharata ṛṣabha
290,7.12,"ये चैव सात्त्विका भावा राजसास्तामसाश्च ये ।
मत्त एवेति तान्विद्धि न त्वहं तेषु ते मयि ॥ ७.१२ ॥","ye caiva sāttvikā bhāvā
rājasās tāmasāś ca ye
matta eveti tān viddhi
na tv ahaṁ teṣu te mayi",ye ca eva sāttvikāḥ bhāvāḥ rājasāḥ tāmasāḥ ca ye
mattaḥ eva iti tān viddhi na tu aham teṣu te mayi
291,7.13,"त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिः सर्वमिदं जगत् ।
मोहितं नाभिजानाति मामेभ्यः परमव्ययम् ॥ ७.१३ ॥","tribhir guṇa-mayair bhāvair
ebhiḥ sarvam idaṁ jagat
mohitaṁ nābhijānāti
mām ebhyaḥ param avyayam",tribhiḥ guṇa mayaiḥ bhāvaiḥ ebhiḥ sarvam idam
jagat mohitam na abhijānāti mām ebhyaḥ param avyayam
292,7.14,"दैवी ह्येषा गुणमयी मम माया दुरत्यया ।
मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामेतां तरन्ति ते ॥ ७.१४ ॥","daivī hy eṣā guṇa-mayī
mama māyā duratyayā
mām eva ye prapadyante
māyām etāṁ taranti te",daivī hi eṣā guṇa mayī mama māyā duratyayā mām eva
ye prapadyante māyām etām taranti te
293,7.15,"न मां दुष्कृतिनो मूढाः प्रपद्यन्ते नराधमाः ।
माययापहृतज्ञाना आसुरं भावमाश्रिताः ॥ ७.१५ ॥","na māṁ duṣkṛtino mūḍhāḥ

prapadyante narādhamāḥ
māyayāpahṛta-jñānā
āsuraṁ bhāvam āśritāḥ",na mām duṣkṛtinaḥ mūḍhāḥ prapadyante nara adhamāḥ
māyayā apahṛta jñānāḥ āsuram bhāvam āśritāḥ
294,7.16,"चतुर्विधा भजन्ते मां जनाः सुकृतिनोऽर्जुन ।
आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी ज्ञानी च भरतर्षभ ॥ ७.१६ ॥","catur-vidhā bhajante māṁ
janāḥ su-kṛtino ’rjuna
ārto jijñāsur arthārthī
jñānī ca bharatarṣabha",catuḥ vidhāḥ bhajante mām janāḥ su kṛtinaḥ arjuna
ārtaḥ jijñāsuḥ artha arthī jñānī ca bharata ṛṣabha
295,7.17,"तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त एकभक्तिर्विशिष्यते ।
प्रियो हि ज्ञानिनोऽत्यर्थमहं स च मम प्रियः ॥ ७.१७ ॥","teṣāṁ jñānī nitya-yukta
eka-bhaktir viśiṣyate
priyo hi jñānino ’tyartham
ahaṁ sa ca mama priyaḥ",teṣām jñānī nitya yuktaḥ eka bhaktiḥ viśiṣyate
priyaḥ hi jñāninaḥ atyartham aham saḥ ca mama priyaḥ
296,7.18,"उदाराः सर्व एवैते ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम् ।
आस्थितः स हि युक्तात्मा मामेवानुत्तमां गतिम् ॥ ७.१८ ॥","udārāḥ sarva evaite
jñānī tv ātmaiva me matam
āsthitaḥ sa hi yuktātmā
mām evānuttamāṁ gatim",udārāḥ sarve eva ete jñānī tu ātmā eva me matam
āsthitaḥ saḥ hi yukta ātmā mām eva anuttamām gatim
297,7.19,"बहूनां जन्मनामन्ते ज्ञानवान्मां प्रपद्यते ।
वासुदेवः सर्वमिति स महात्मा सुदुर्लभः ॥ ७.१९ ॥","bahūnāṁ janmanām ante
jñānavān māṁ prapadyate
vāsudevaḥ sarvam iti
sa mahātmā su-durlabhaḥ",bahūnām janmanām ante jñāna vān mām prapadyate
vāsudevaḥ sarvam iti saḥ mahā ātmā su durlabhaḥ
298,7.2,"कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यन्तेऽन्यदेवताः ।
तं तं नियममास्थाय प्रकृत्या नियताः स्वया ॥ ७.२० ॥","kāmais tais tair hṛta-jñānāḥ
prapadyante ’nya-devatāḥ
taṁ taṁ niyamam āsthāya
prakṛtyā niyatāḥ svayā",kāmaiḥ taiḥ taiḥ hṛta jñānāḥ prapadyante anya
devatāḥ tam tam niyamam āsthāya prakṛtyā niyatāḥ svayā
299,7.21,"यो यो यां यां तनुं भक्तः श्रद्धयार्चितुमिच्छति ।
तस्य तस्याचलां श्रद्धां तामेव विदधाम्यहम् ॥ ७.२१ ॥","yo yo yāṁ yāṁ tanuṁ bhaktaḥ
śraddhayārcitum icchati
tasya tasyācalāṁ śraddhāṁ
tām eva vidadhāmy aham",yaḥ yaḥ yām yām tanum bhaktaḥ śraddhayā arcitum
icchati tasya tasya acalām śraddhām tām eva vidadhāmi aham
300,7.22,"स तया श्रद्धया युक्तस्तस्याराधनमीहते ।
लभते च ततः कामान्मयैव विहितान्हि तान् ॥ ७.२२ ॥","sa tayā śraddhayā yuktas
tasyārādhanam īhate
labhate ca tataḥ kāmān
mayaiva vihitān hi tān",saḥ tayā śraddhayā yuktaḥ tasya ārādhanam īhate
labhate ca tataḥ kāmān mayā eva vihitān hi tān
301,7.23,"अन्तवत्तु फलं तेषां तद्भवत्यल्पमेधसाम् ।
देवान्देवयजो यान्ति मद्भक्ता यान्ति मामपि ॥ ७.२३ ॥","antavat tu phalaṁ teṣāṁ
tad bhavaty alpa-medhasām
devān deva-yajo yānti

mad-bhaktā yānti mām api",anta vat tu phalam teṣām tat bhavati alpa
medhasām devān deva yajaḥ yānti mat bhaktāḥ yānti mām api
302,7.24,"अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं मन्यन्ते मामबुद्धयः ।
परं भावमजानन्तो ममाव्ययमनुत्तमम् ॥ ७.२४ ॥","avyaktaṁ vyaktim āpannaṁ
manyante mām abuddhayaḥ
paraṁ bhāvam ajānanto
mamāvyayam anuttamam",avyaktam vyaktim āpannam manyante mām abuddhayaḥ
param bhāvam ajānantaḥ mama avyayam anuttamam
303,7.25,"नाहं प्रकाशः सर्वस्य योगमायासमावृतः ।
मूढोऽयं नाभिजानाति लोको मामजमव्ययम् ॥ ७.२५ ॥","nāhaṁ prakāśaḥ sarvasya
yoga-māyā-samāvṛtaḥ
mūḍho ’yaṁ nābhijānāti
loko mām ajam avyayam",na aham prakāśaḥ sarvasya yoga māyā samāvṛtaḥ
mūḍhaḥ ayam na abhijānāti lokaḥ mām ajam avyayam
304,7.26,"वेदाहं समतीतानि वर्तमानानि चार्जुन ।
भविष्याणि च भूतानि मां तु वेद न कश्चन ॥ ७.२६ ॥","vedāhaṁ samatītāni
vartamānāni cārjuna
bhaviṣyāṇi ca bhūtāni
māṁ tu veda na kaścana",veda aham samatītāni vartamānāni ca arjuna
bhaviṣyāṇi ca bhūtāni mām tu veda na kaścana
305,7.27,"इच्छाद्वेषसमुत्थेन द्वन्द्वमोहेन भारत ।
सर्वभूतानि संमोहं सर्गे यान्ति परन्तप ॥ ७.२७ ॥","icchā-dveṣa-samutthena
dvandva-mohena bhārata
sarva-bhūtāni sammohaṁ
sarge yānti paran-tapa",icchā dveṣa samutthena dvandva mohena bhārata
sarva bhūtāni sammoham sarge yānti param tapa
306,7.28,"येषां त्वन्तगतं पापं जनानां पुण्यकर्मणाम् ।
ते द्वन्द्वमोहनिर्मुक्ता भजन्ते मां दृढव्रताः ॥ ७.२८ ॥","yeṣāṁ tv anta-gataṁ pāpaṁ
janānāṁ puṇya-karmaṇām
te dvandva-moha-nirmuktā
bhajante māṁ dṛḍha-vratāḥ",yeṣām tu anta gatam pāpam janānām puṇya
karmaṇām te dvandva moha nirmuktāḥ bhajante mām dṛḍha vratāḥ
307,7.29,"जरामरणमोक्षाय मामाश्रित्य यतन्ति ये ।
ते ब्रह्म तद्विदुः कृत्स्नमध्यात्मं कर्म चाखिलम् ॥ ७.२९ ॥","jarā-maraṇa-mokṣāya
mām āśritya yatanti ye
te brahma tad viduḥ kṛtsnam
adhyātmaṁ karma cākhilam",jarā maraṇa mokṣāya mām āśritya yatanti ye te
brahma tat viduḥ kṛtsnam adhyātmam karma ca akhilam
308,7.3,"साधिभूताधिदैवं मां साधियज्ञं च ये विदुः ।
प्रयाणकालेऽपि च मां ते विदुर्युक्तचेतसः ॥ ७.३० ॥","sādhibhūtādhidaivaṁ māṁ
sādhiyajñaṁ ca ye viduḥ
prayāṇa-kāle ’pi ca māṁ
te vidur yukta-cetasaḥ",sa adhibhūta adhidaivam mām sa adhiyajñam ca ye
viduḥ prayāṇa kāle api ca mām te viduḥ yukta cetasaḥ
309,8.1,"अर्जुन उवाच ।
किं तद्ब्रह्म किमध्यात्मं किं कर्म पुरुषोत्तम
अधिभूतं च किं प्रोक्तमधिदैवं किमुच्यते ॥ ८.१ ॥","arjuna uvāca
kiṁ tad brahma kim adhyātmaṁ
kiṁ karma puruṣottama
adhibhūtaṁ ca kiṁ proktam

adhidaivaṁ kim ucyate",arjunaḥ uvāca kim tat brahma kim adhyātmam kim
karma puruṣa uttama adhibhūtam ca kim proktam adhidaivam kim ucyate
310,8.2,"अधियज्ञः कथं कोऽत्र देहेऽस्मिन्मधुसूदन ।
प्रयाणकाले च कथं ज्ञेयोऽसि नियतात्मभिः ॥ ८.२ ॥","adhiyajñaḥ kathaṁ ko 'tra
dehe 'smin madhusūdana
prayāṇa-kāle ca kathaṁ
jñeyo 'si niyatātmabhiḥ",adhiyajñaḥ katham kaḥ atra dehe asmin
madhusūdana prayāṇa kāle ca katham jñeyaḥ asi niyata ātmabhiḥ
311,8.3,"श्रीभगवानुवाच ।
अक्षरं ब्रह्म परमं स्वभावोऽध्यात्ममुच्यते
भूतभावोद्भवकरो विसर्गः कर्मसंज्ञितः ॥ ८.३ ॥","śrī-bhagavān uvāca
akṣaraṁ brahma paramaṁ
svabhāvo 'dhyātmam ucyate
bhūta-bhāvodbhava-karo
visargaḥ karma-saṁjñitaḥ",śrī bhagavān uvāca akṣaram brahma paramam
svabhāvaḥ adhyātmam ucyate bhūta bhāva udbhava karaḥ visargaḥ karma
saṁjñitaḥ
312,8.4,"अधिभूतं क्षरो भावः पुरुषश्चाधिदैवतम् ।
अधियज्ञोऽहमेवात्र देहे देहभृतां वर ॥ ८.४ ॥","adhibhūtaṁ kṣaro bhāvaḥ
puruṣaś cādhidaivatam
adhiyajño 'ham evātra
dehe deha-bhṛtāṁ vara",adhibhūtam kṣaraḥ bhāvaḥ puruṣaḥ ca adhidaivatam
adhiyajñaḥ aham eva atra dehe deha bhṛtām vara
313,8.5,"अन्तकाले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा कलेवरम् ।
यः प्रयाति स मद्भावं याति नास्त्यत्र संशयः ॥ ८.५ ॥","anta-kāle ca mām eva
smaran muktvā kalevaram
yaḥ prayāti sa mad-bhāvaṁ
yāti nāsty atra saṁśayaḥ",anta kāle ca mām eva smaran muktvā kalevaram
yaḥ prayāti saḥ mat bhāvam yāti na asti atra saṁśayaḥ
314,8.6,"यं यं वापि स्मरन्भावं त्यजत्यन्ते कलेवरम् ।
तं तमेवैति कौन्तेय सदा तद्भावभावितः ॥ ८.६ ॥","yaṁ yaṁ vāpi smaran bhāvaṁ
tyajaty ante kalevaram
taṁ tam evaiti kaunteya
sadā tad-bhāva-bhāvitaḥ",yam yam vā api smaran bhāvam tyajati ante
kalevaram tam tam eva eti kaunteya sadā tat bhāva bhāvitaḥ
315,8.7,"तस्मात्सर्वेषु कालेषु मामनुस्मर युध्य च ।
मय्यर्पितमनोबुद्धिर्मामेवैष्यस्यसंशयम् ॥ ८.७ ॥","tasmāt sarveṣu kāleṣu
mām anusmara yudhya ca
mayy arpita-mano-buddhir
mām evaiṣyasy asaṁśayaḥ",tasmāt sarveṣu kāleṣu mām anusmara yudhya ca
mayi arpita manaḥ buddhiḥ mām eva eṣyasi asaṁśayaḥ
316,8.8,"अभ्यासयोगयुक्तेन चेतसा नान्यगामिना ।
परमं पुरुषं दिव्यं याति पार्थानुचिन्तयन् ॥ ८.८ ॥","abhyāsa-yoga-yuktena
cetasā nānya-gāminā
paramaṁ puruṣaṁ divyaṁ
yāti pārthānucintayan",abhyāsa yoga yuktena cetasā na anya gāminā paramam
puruṣam divyam yāti pārtha anucintayan
317,8.9,"कविं पुराणमनुशासितार-
मणोरणीयांसमनुस्मरेद्यः ।
सर्वस्य धातारमचिन्त्यरूप

मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ॥ ८.९ ॥","kaviṁ purāṇam anuśāsitāram
aṇor aṇīyāṁsam anusmared yaḥ
sarvasya dhātāram acintya-rūpam
āditya-varṇaṁ tamasaḥ parastāt",kavim purāṇam anuśāsitāram aṇoḥ aṇīyāṁsam
anusmaret yaḥ sarvasya dhātāram acintya rūpam āditya varṇam tamasaḥ
parastāt
318,8.1,"प्रयाणकाले मनसाचलेन
भक्त्या युक्तो योगबलेन चैव ।
भ्रुवोर्मध्ये प्राणमावेश्य सम्यक्
स तं परं पुरुषमुपैति दिव्यम् ॥ ८.१० ॥","prayāṇa-kāle manasācalena
bhaktyā yukto yoga-balena caiva
bhruvor madhye prāṇam āveśya samyak
sa taṁ paraṁ puruṣam upaiti divyam",prayāṇa kāle manasā acalena bhaktyā
yuktaḥ yoga balena ca eva bhruvoḥ madhye prāṇam āveśya samyak saḥ tam
param puruṣam upaiti divyam
319,8.11,"यदक्षरं वेदविदो वदन्ति
विशन्ति यद्यतयो वीतरागाः ।
यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति
तत्ते पदं संग्रहेण प्रवक्ष्ये ॥ ८.११ ॥","yad akṣaraṁ veda-vido vadanti
viśanti yad yatayo vīta-rāgāḥ
yad icchanto brahma-caryaṁ caranti
tat te padaṁ saṅgraheṇa pravakṣye",yat akṣaram veda vidaḥ vadanti viśanti
yat yatayaḥ vīta rāgāḥ yat icchantaḥ brahma caryam caranti tat te padam
saṅgraheṇa pravakṣye
320,8.12,"सर्वद्वाराणि संयम्य मनो हृदि निरुध्य च ।
मूर्ध्न्याधायात्मनः प्राणमास्थितो योगधारणाम् ॥ ८.१२ ॥","sarva-dvārāṇi saṁyamya
mano hṛdi nirudhya ca
mūrdhny ādhāyātmanaḥ prāṇam
āsthito yoga-dhāraṇām",sarva dvārāṇi saṁyamya manaḥ hṛdi nirudhya ca
mūrdhni ādhāya ātmanaḥ prāṇam āsthitaḥ yoga dhāraṇām
321,8.13,"ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन्मामनुस्मरन् > ।
यः प्रयाति त्यजन्देहं स याति परमां गतिम् ॥ ८.१३ ॥","oṁ ity ekākṣaraṁ brahma
vyāharan mām anusmaran
yaḥ prayāti tyajan dehaṁ
sa yāti paramāṁ gatim",oṁ iti eka akṣaram brahma vyāharan mām anusmaran
yaḥ prayāti tyajan deham saḥ yāti paramām gatim
322,8.14,"अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः ।
तस्याहं सुलभः पार्थ नित्ययुक्तस्य योगिनः ॥ ८.१४ ॥","ananya-cetāḥ satataṁ
yo māṁ smarati nityaśaḥ
tasyāhaṁ su-labhaḥ pārtha
nitya-yuktasya yoginaḥ",ananya cetāḥ satatam yaḥ mām smarati nityaśaḥ
tasya aham su labhaḥ pārtha nitya yuktasya yoginaḥ
323,8.15,"मामुपेत्य पुनर्जन्म दुःखालयमशाश्वतम् ।
नाप्नुवन्ति महात्मानः संसिद्धिं परमां गताः ॥ ८.१५ ॥","mām upetya punar janma
duḥkhālayam aśāśvatam
nāpnuvanti mahātmānaḥ
saṁsiddhiṁ paramāṁ gatāḥ",mām upetya punaḥ janma duḥkha ālayam aśāśvatam
na āpnuvanti mahā ātmānaḥ saṁsiddhim paramām gatāḥ
324,8.16,"आब्रह्मभुवनाल्लोकाः पुनरावर्तिनोऽर्जुन ।
मामुपेत्य तु कौन्तेय पुनर्जन्म न विद्यते ॥ ८.१६ ॥","ā-brahma-bhuvanāl lokāḥ

punar āvartino ’rjuna
mām upetya tu kaunteya
punar janma na vidyate",ā brahma bhuvanāt lokāḥ punaḥ āvartinaḥ arjuna
mām upetya tu kaunteya punaḥ janma na vidyate
325,8.17,"सहस्रयुगपर्यन्तमहर्यद्ब्रह्मणो विदुः ।
रात्रिं युगसहस्रान्तां तेऽहोरात्रविदो जनाः ॥ ८.१७ ॥","sahasra-yuga-paryantam
ahar yad brahmaṇo viduḥ
rātriṁ yuga-sahasrāntāṁ
te ’ho-rātra-vido janāḥ",sahasra yuga paryantam ahaḥ yat brahmaṇaḥ viduḥ
rātrim yuga sahasra antām te ahaḥ rātra vidaḥ janāḥ
326,8.18,"अव्यक्ताद्व्यक्तयः सर्वाः प्रभवन्त्यहरागमे ।
रात्र्यागमे प्रलीयन्ते तत्रैवाव्यक्तसंज्ञके ॥ ८.१८ ॥","avyaktād vyaktayaḥ sarvāḥ
prabhavanty ahar-āgame
rātry-āgame pralīyante
tatraivāvyakta-saṁjñake",avyaktāt vyaktayaḥ sarvāḥ prabhavanti ahaḥ āgame
rātri āgame pralīyante tatra eva avyakta saṁjñake
327,8.19,"भूतग्रामः स एवायं भूत्वा भूत्वा प्रलीयते ।
रात्र्यागमेऽवशः पार्थ प्रभवत्यहरागमे ॥ ८.१९ ॥","bhūta-grāmaḥ sa evāyaṁ
bhūtvā bhūtvā pralīyate
rātry-āgame ’vaśaḥ pārtha
prabhavaty ahar-āgame",bhūta grāmaḥ saḥ eva ayam bhūtvā bhūtvā pralīyate
rātri āgame avaśaḥ pārtha prabhavati ahaḥ āgame
328,8.2,"परस्तस्मात्तु भावोऽन्योऽव्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः ।
यः स सर्वेषु भूतेषु नश्यत्सु न विनश्यति ॥ ८.२० ॥","paras tasmāt tu bhāvo ’nyo
’vyakto ’vyaktāt sanātanaḥ
yaḥ sa sarveṣu bhūteṣu
naśyatsu na vinaśyati",paraḥ tasmāt tu bhāvaḥ anyaḥ avyaktaḥ avyaktāt
sanātanaḥ yaḥ saḥ sarveṣu bhūteṣu naśyatsu na vinaśyati
329,8.21,"अव्यक्तोऽक्षर इत्युक्तस्तमाहुः परमां गतिम् ।
यं प्राप्य न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम ॥ ८.२१ ॥","avyakto ’kṣara ity uktas
tam āhuḥ paramāṁ gatim
yaṁ prāpya na nivartante
tad dhāma paramaṁ mama",avyaktaḥ akṣaraḥ iti uktaḥ tam āhuḥ paramām gatim
yam prāpya na nivartante tat dhāma paramam mama
330,8.22,"पुरुषः स परः पार्थ भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया ।
यस्यान्तःस्थानि भूतानि येन सर्वमिदं ततम् ॥ ८.२२ ॥","puruṣaḥ sa paraḥ pārtha
bhaktyā labhyas tv ananyayā
yasyāntaḥ-sthāni bhūtāni
yena sarvam idaṁ tatam",puruṣaḥ saḥ paraḥ pārtha bhaktyā labhyaḥ tu
ananyayā yasya antaḥ sthāni bhūtāni yena sarvam idam tatam
331,8.23,"यत्र काले त्वनावृत्तिमावृत्तिं चैव योगिनः ।
प्रयाता यान्ति तं कालं वक्ष्यामि भरतर्षभ ॥ ८.२३ ॥","yatra kāle tv anāvṛttim
āvṛttiṁ caiva yoginaḥ
prayātā yānti taṁ kālaṁ
vakṣyāmi bharatarṣabha",yatra kāle tu anāvṛttim āvṛttim ca eva yoginaḥ
prayātāḥ yānti tam kālam vakṣyāmi bharata ṛṣabha
332,8.24,"अग्निर्ज्योतिरहः शुक्लः षण्मासा उत्तरायणम् ।
तत्र प्रयाता गच्छन्ति ब्रह्म ब्रह्मविदो जनाः ॥ ८.२४ ॥","agnir jyotir ahaḥ śuklaḥ
ṣaṇ-māsā uttarāyaṇam
tatra prayātā gacchanti

brahma brahma-vido janāḥ",agniḥ jyotiḥ ahaḥ śuklaḥ ṣaṭ māsāḥ uttara
ayanam tatra prayātāḥ gacchanti brahma brahma vidaḥ janāḥ
333,8.25,"धूमो रात्रिस्तथा कृष्णः षण्मासा दक्षिणायनम् ।
तत्र चान्द्रमसं ज्योतिर्योगी प्राप्य निवर्तते ॥ ८.२५ ॥","dhūmo rātris tathā kṛṣṇaḥ
ṣaṇ-māsā dakṣiṇāyanam
tatra cāndramasaṁ jyotir
yogī prāpya nivartate",dhūmaḥ rātriḥ tathā kṛṣṇaḥ ṣaṭ māsāḥ dakṣiṇa
ayanam tatra cāndramasam jyotiḥ yogī prāpya nivartate
334,8.26,"शुक्लकृष्णे गती ह्येते जगतः शाश्वते मते ।
एकया यात्यनावृत्तिमन्ययावर्तते पुनः ॥ ८.२६ ॥","śukla-kṛṣṇe gatī hy ete
jagataḥ śāśvate mate
ekayā yāty anāvṛttim
anyayāvartate punaḥ",śukla kṛṣṇe gatī hi ete jagataḥ śāśvate mate ekayā
yāti anāvṛttim anyayā āvartate punaḥ
335,8.27,"नैते सृती पार्थ जानन्योगी मुह्यति कश्चन ।
तस्मात्सर्वेषु कालेषु योगयुक्तो भवार्जुन ॥ ८.२७ ॥","naite sṛtī pārtha jānan
yogī muhyati kaścana
tasmāt sarveṣu kāleṣu
yoga-yukto bhavārjuna",na ete sṛtī pārtha jānan yogī muhyati kaścana
tasmāt sarveṣu kāleṣu yoga yuktaḥ bhava arjuna
336,8.28,"वेदेषु यज्ञेषु तपःसु चैव
दानेषु यत् पुण्यफलं प्रदिष्टम् ।
अत्येति तत्सर्वमिदं विदित्वा
योगी परं स्थानमुपैति चाद्यम् ॥ ८.२८ ॥","vedeṣu yajñeṣu tapaḥsu caiva
dāneṣu yat puṇya-phalaṁ pradiṣṭam
atyeti tat sarvam idaṁ viditvā
yogī paraṁ sthānam upaiti cādyam",vedeṣu yajñeṣu tapaḥsu ca eva dāneṣu
yat puṇya phalam pradiṣṭam atyeti tat sarvam idam viditvā yogī param
sthānam upaiti ca ādyam
337,9.1,"श्रीभगवानुवाच ।
इदं तु ते गुह्यतमं प्रवक्ष्याम्यनसूयवे
ज्ञानं विज्ञानसहितं यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ ९.१ ॥","śrī-bhagavān uvāca
idaṁ tu te guhya-tamaṁ
pravakṣyāmy anasūyave
jñānaṁ vijñāna-sahitaṁ
yaj jñātvā mokṣyase ’śubhāt",śrī bhagavān uvāca idam tu te guhya tamam
pravakṣyāmi anasūyave jñānam vijñāna sahitam yat jñātvā mokṣyase aśubhāt
338,9.2,"राजविद्या राजगुह्यं पवित्रमिदमुत्तमम् ।
प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सुसुखं कर्तुमव्ययम् ॥ ९.२ ॥","rāja-vidyā rāja-guhyaṁ
pavitram idam uttamam
pratyakṣāvagamaṁ dharmyaṁ
su-sukhaṁ kartum avyayam",rāja vidyā rāja guhyam pavitram idam uttamam
pratyakṣa avagamam dharmyam su sukham kartum avyayam
339,9.3,"अश्रद्दधानाः पुरुषा धर्मस्यास्य परन्तप ।
अप्राप्य मां निवर्तन्ते मृत्युसंसारवर्त्मनि ॥ ९.३ ॥","aśraddadhānāḥ puruṣā
dharmasyāsya paran-tapa
aprāpya māṁ nivartante
mṛtyu-saṁsāra-vartmani",aśraddadhānāḥ puruṣāḥ dharmasya asya param tapa
aprāpya mām nivartante mṛtyu saṁsāra vartmani
340,9.4,"मया ततमिदं सर्वं जगदव्यक्तमूर्तिना ।

मत्स्थानि सर्वभूतानि न चाहं तेष्ववस्थितः ॥ ९.४ ॥","mayā tatam idaṁ sarvaṁ
jagad avyakta-mūrtinā
mat-sthāni sarva-bhūtāni
na cāhaṁ teṣv avasthitaḥ",mayā tatam idam sarvam jagat avyakta mūrtinā
mat sthāni sarva bhūtāni na ca aham teṣu avasthitaḥ
341,9.5,"न च मत्स्थानि भूतानि पश्य मे योगमैश्वरम् ।
भूतभृन्न च भूतस्थो ममात्मा भूतभावनः ॥ ९.५ ॥","na ca mat-sthāni bhūtāni
paśya me yogam aiśvaram
bhūta-bhṛn na ca bhūta-stho
mamātmā bhūta-bhāvanaḥ",na ca mat sthāni bhūtāni paśya me yogam aiśvaram
bhūta bhṛt na ca bhūta sthaḥ mama ātmā bhūta bhāvanaḥ
342,9.6,"यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः सर्वत्रगो महान् ।
तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्थानीत्युपधारय ॥ ९.६ ॥","yathākāśa-sthito nityaṁ
vāyuḥ sarvatra-go mahān
tathā sarvāṇi bhūtāni
mat-sthānīty upadhāraya",yathā ākāśa sthitaḥ nityam vāyuḥ sarvatra gaḥ
mahān tathā sarvāṇi bhūtāni mat sthāni iti upadhāraya
343,9.7,"सर्वभूतानि कौन्तेय प्रकृतिं यान्ति मामिकाम् ।
कल्पक्षये पुनस्तानि कल्पादौ विसृजाम्यहम् ॥ ९.७ ॥","sarva-bhūtāni kaunteya
prakṛtiṁ yānti māmikām
kalpa-kṣaye punas tāni
kalpādau visṛjāmy aham",sarva bhūtāni kaunteya prakṛtim yānti māmikām
kalpa kṣaye punaḥ tāni kalpa ādau visṛjāmi aham
344,9.8,"प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य विसृजामि पुनः पुनः ।
भूतग्राममिमं कृत्स्नमवशं प्रकृतेर्वशात् ॥ ९.८ ॥","prakṛtiṁ svām avaṣṭabhya
visṛjāmi punaḥ punaḥ
bhūta-grāmam imaṁ kṛtsnam
avaśaṁ prakṛter vaśāt",prakṛtim svām avaṣṭabhya visṛjāmi punaḥ punaḥ
bhūta grāmam imam kṛtsnam avaśam prakṛteḥ vaśāt
345,9.9,"न च मां तानि कर्माणि निबध्नन्ति धनंजय ।
उदासीनवदासीनमसक्तं तेषु कर्मसु ॥ ९.९ ॥","na ca māṁ tāni karmāṇi
nibadhnanti dhanañ-jaya
udāsīna-vad āsīnam
asaktaṁ teṣu karmasu",na ca mām tāni karmāṇi nibadhnanti dhanam jaya
udāsīna vat āsīnam asaktam teṣu karmasu
346,9.1,"मयाध्यक्षेण प्रकृतिः सूयते सचराचरम् ।
हेतुनानेन कौन्तेय जगद्विपरिवर्तते ॥ ९.१० ॥","mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ
sūyate sa-carācaram
hetunānena kaunteya
jagad viparivartate",mayā adhyakṣeṇa prakṛtiḥ sūyate sa cara acaram
hetunā anena kaunteya jagat viparivartate
347,9.11,"अवजानन्ति मां मूढा मानुषीं तनुमाश्रितम् ।
परं भावमजानन्तो मम भूतमहेश्वरम् ॥ ९.११ ॥","avajānanti māṁ mūḍhā
mānuṣīṁ tanum āśritam
paraṁ bhāvam ajānanto
mama bhūta-maheśvaram",avajānanti mām mūḍhāḥ mānuṣīm tanum āśritam param
bhāvam ajānantaḥ mama bhūta mahā īśvaram
348,9.12,"मोघाशा मोघकर्माणो मोघज्ञाना विचेतसः ।
राक्षसीमासुरीं चैव प्रकृतिं मोहिनीं श्रिताः ॥ ९.१२ ॥","moghāśā mogha-karmāṇo
mogha-jñānā vicetasaḥ

rākṣasīm āsurīṁ caiva
prakṛtiṁ mohinīṁ śritāḥ",mogha āśāḥ mogha karmāṇaḥ mogha jñānāḥ vicetasaḥ
rākṣasīm āsurīm ca eva prakṛtim mohinīm śritāḥ
349,9.13,"महात्मानस्तु मां पार्थ दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः ।
भजन्त्यनन्यमनसो ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम् ॥ ९.१३ ॥","mahātmānas tu māṁ pārtha
daivīṁ prakṛtim āśritāḥ
bhajanty ananya-manaso
jñātvā bhūtādim avyayam",mahā ātmānaḥ tu mām pārtha daivīm prakṛtim
āśritāḥ bhajanti ananya manasaḥ jñātvā bhūta ādim avyayam
350,9.14,"सततं कीर्तयन्तो मां यतन्तश्च दृढव्रताः ।
नमस्यन्तश्च मां भक्त्या नित्ययुक्ता उपासते ॥ ९.१४ ॥","satataṁ kīrtayanto māṁ
yatantaś ca dṛḍha-vratāḥ
namasyantaś ca māṁ bhaktyā
nitya-yuktā upāsate",satatam kīrtayantaḥ mām yatantaḥ ca dṛḍha vratāḥ
namasyantaḥ ca mām bhaktyā nitya yuktāḥ upāsate
351,9.15,"ज्ञानयज्ञेन चाप्यन्ये यजन्तो मामुपासते ।
एकत्वेन पृथक्त्वेन बहुधा विश्वतोमुखम् ॥ ९.१५ ॥","jñāna-yajñena cāpy anye
yajanto mām upāsate
ekatvena pṛthaktvena
bahudhā viśvato-mukham",jñāna yajñena ca api anye yajantaḥ mām upāsate
ekatvena pṛthaktvena bahudhā viśvataḥ mukham
352,9.16,"अहं क्रतुरहं यज्ञः स्वधाहमहमौषधम् ।
मन्त्रोऽहमहमेवाज्यमहमग्निरहं हुतम् ॥ ९.१६ ॥","ahaṁ kratur ahaṁ yajñaḥ
svadhāham aham auṣadham
mantro ’ham aham evājyam
aham agnir ahaṁ hutam",aham kratuḥ aham yajñaḥ svadhā aham aham auṣadham
mantraḥ aham aham eva ājyam aham agniḥ aham hutam
353,9.17,"पिताहमस्य जगतो माता धाता पितामहः ।
वेद्यं पवित्रमोंकार ऋक्साम यजुरेव च ॥ ९.१७ ॥","pitāham asya jagato
mātā dhātā pitāmahaḥ
vedyaṁ pavitram oṁ-kāra
ṛk sāma yajur eva ca",pitā aham asya jagataḥ mātā dhātā pitāmahaḥ vedyam
pavitram oṁ kāra ṛk sāma yajuḥ eva ca
354,9.18,"गतिर्भर्ता प्रभुः साक्षी निवासः शरणं सुहृत् ।
प्रभवः प्रलयः स्थानं निधानं बीजमव्ययम् ॥ ९.१८ ॥","gatir bhartā prabhuḥ sākṣī
nivāsaḥ śaraṇaṁ suhṛt
prabhavaḥ pralayaḥ sthānaṁ
nidhānaṁ bījam avyayam",gatiḥ bhartā prabhuḥ sākṣī nivāsaḥ śaraṇam su hṛt
prabhavaḥ pralayaḥ sthānam nidhānam bījam avyayam
355,9.19,"तपाम्यहमहं वर्षं निगृह्णाम्युत्सृजामि च ।
अमृतं चैव मृत्युश्च सदसच्चाहमर्जुन ॥ ९.१९ ॥","tapāmy aham ahaṁ varṣaṁ
nigṛhṇāmy utsṛjāmi ca
amṛtaṁ caiva mṛtyuś ca
sad asac cāham arjuna",tapāmi aham aham varṣam nigṛhṇāmi utsṛjāmi ca
amṛtam ca eva mṛtyuḥ ca sat asat ca aham arjuna
356,9.2,"त्रैविद्या मां सोमपाः पूतपापा
यज्ञैरिष्ट्वा स्वर्गतिं प्रार्थयन्ते ।
ते पुण्यमासाद्य सुरेन्द्रलोक-
मश्नन्ति दिव्यान्दिवि देवभोगान् ॥ ९.२० ॥","trai-vidyā māṁ soma-pāḥ pūta-pāpā
yajñair iṣṭvā svar-gatiṁ prārthayante

te puṇyam āsādya surendra-lokam
aśnanti divyān divi deva-bhogān",trai vidyāḥ mām soma pāḥ pūta pāpāḥ
yajñaiḥ iṣṭvā svaḥ gatim prārthayante te puṇyam āsādya sura indra lokam
aśnanti divyān divi deva bhogān
357,9.21,"ते तं भुक्त्वा स्वर्गलोकं विशालं
क्षीणे पुण्ये मर्त्यलोकं विशन्ति ।
एवं त्रयीधर्ममनुप्रपन्ना
गतागतं कामकामा लभन्ते ॥ ९.२१ ॥","te taṁ bhuktvā svarga-lokaṁ viśālaṁ
kṣīṇe puṇye martya-lokaṁ viśanti
evaṁ trayī-dharmam anuprapannā
gatāgataṁ kāma-kāmā labhante",te tam bhuktvā svarga lokam viśālam kṣīṇe
puṇye martya lokam viśanti evam trayī dharmam anuprapannāḥ gata āgatam
kāma kāmāḥ labhante
358,9.22,"अनन्याश्चिन्तयन्तो मां ये जनाः पर्युपासते ।
तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥ ९.२२ ॥","ananyāś cintayanto māṁ
ye janāḥ paryupāsate
teṣāṁ nityābhiyuktānāṁ
yoga-kṣemaṁ vahāmy aham",ananyāḥ cintayantaḥ mām ye janāḥ paryupāsate
teṣām nitya abhiyuktānām yoga kṣemam vahāmi aham
359,9.23,"येऽप्यन्यदेवताभक्ता यजन्ते श्रद्धयान्विताः ।
तेऽपि मामेव कौन्तेय यजन्त्यविधिपूर्वकम् ॥ ९.२३ ॥","ye ’py anya-devatā-bhaktā
yajante śraddhayānvitāḥ
te ’pi mām eva kaunteya
yajanty avidhi-pūrvakam",ye api anya devatā bhaktāḥ yajante śraddhayā
anvitāḥ te api mām eva kaunteya yajanti avidhi pūrvakam
360,9.24,"अहं हि सर्वयज्ञानां भोक्ता च प्रभुरेव च ।
न तु मामभिजानन्ति तत्त्वेनातश्च्यवन्ति ते ॥ ९.२४ ॥","ahaṁ hi sarva-yajñānāṁ
bhoktā ca prabhur eva ca
na tu mām abhijānanti
tattvenātaś cyavanti te",aham hi sarva yajñānām bhoktā ca prabhuḥ eva ca
na tu mām abhijānanti tattvena ataḥ cyavanti te
361,9.25,"यान्ति देवव्रता देवान्पितॄन्यान्ति पितृव्रताः ।
भूतानि यान्ति भूतेज्या यान्ति मद्याजिनोऽपि माम् ॥ ९.२५ ॥","yānti deva-vratā devān
pitṝn yānti pitṛ-vratāḥ
bhūtāni yānti bhūtejyā
yānti mad-yājino ’pi mām",yānti deva vratāḥ devān pitṝn yānti pitṛ vratāḥ
bhūtāni yānti bhūta ijyāḥ yānti mat yājinaḥ api mām
362,9.26,"पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति ।
तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः ॥ ९.२६ ॥","patraṁ puṣpaṁ phalaṁ toyaṁ
yo me bhaktyā prayacchati
tad ahaṁ bhakty-upahṛtam
aśnāmi prayatātmanaḥ",patram puṣpam phalam toyam yaḥ me bhaktyā
prayacchati tat aham bhakti upahṛtam aśnāmi prayata ātmanaḥ
363,9.27,"यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।
यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व मदर्पणम् ॥ ९.२७ ॥","yat karoṣi yad aśnāsi
yaj juhoṣi dadāsi yat
yat tapasyasi kaunteya
tat kuruṣva mad-arpaṇam",yat karoṣi yat aśnāsi yat juhoṣi dadāsi yat yat
tapasyasi kaunteya tat kuruṣva mat arpaṇam
364,9.28,"शुभाशुभफलैरेवं मोक्ष्यसे कर्मबन्धनैः ।

संन्यासयोगयुक्तात्मा विमुक्तो मामुपैष्यसि ॥ ९.२८ ॥","śubhāśubha-phalair evaṁ
mokṣyase karma-bandhanaiḥ
sannyāsa-yoga-yuktātmā
vimukto mām upaiṣyasi",śubha aśubha phalaiḥ evam mokṣyase karma
bandhanaiḥ sannyāsa yoga yukta ātmā vimuktaḥ mām upaiṣyasi
365,9.29,"समोऽहं सर्वभूतेषु न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः ।
ये भजन्ति तु मां भक्त्या मयि ते तेषु चाप्यहम् ॥ ९.२९ ॥","samo ’haṁ sarva-bhūteṣu
na me dveṣyo ’sti na priyaḥ
ye bhajanti tu māṁ bhaktyā
mayi te teṣu cāpy aham",samaḥ aham sarva bhūteṣu na me dveṣyaḥ asti na
priyaḥ ye bhajanti tu mām bhaktyā mayi te teṣu ca api aham
366,9.3,"अपि चेत्सुदुराचारो भजते मामनन्यभाक् ।
साधुरेव स मन्तव्यः सम्यग्व्यवसितो हि सः ॥ ९.३० ॥","api cet su-durācāro
bhajate mām ananya-bhāk
sādhur eva sa mantavyaḥ
samyag vyavasito hi saḥ",api cet su durācāraḥ bhajate mām ananya bhāk
sādhuḥ eva saḥ mantavyaḥ samyak vyavasitaḥ hi saḥ
367,9.31,"क्षिप्रं भवति धर्मात्मा शश्वच्छान्तिं निगच्छति ।
कौन्तेय प्रति जानीहि न मे भक्तः प्रणश्यति ॥ ९.३१ ॥","kṣipraṁ bhavati dharmātmā
śaśvac-chāntiṁ nigacchati
kaunteya pratijānīhi
na me bhaktaḥ praṇaśyati",kṣipram bhavati dharma ātmā śaśvat śāntim
nigacchati kaunteya pratijānīhi na me bhaktaḥ praṇaśyati
368,9.32,"मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य येऽपि स्युः पापयोनयः ।
स्त्रियो वैश्यास्तथा शूद्रास्तेऽपि यान्ति परां गतिम् ॥ ९.३२ ॥","māṁ hi pārtha vyapāśritya
ye ’pi syuḥ pāpa-yonayaḥ
striyo vaiśyās tathā śūdrās
te ’pi yānti parāṁ gatim",mām hi pārtha vyapāśritya ye api syuḥ pāpa
yonayaḥ striyaḥ vaiśyāḥ tathā śūdrāḥ te api yānti parām gatim
369,9.33,"किं पुनर्ब्राह्मणाः पुण्या भक्ता राजर्षयस्तथा ।
अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम् ॥ ९.३३ ॥","kiṁ punar brāhmaṇāḥ puṇyā
bhaktā rājarṣayas tathā
anityam asukhaṁ lokam
imaṁ prāpya bhajasva mām",kim punaḥ brāhmaṇāḥ puṇyāḥ bhaktāḥ rāja ṛṣayaḥ
tathā anityam asukham lokam imam prāpya bhajasva mām
370,9.34,"मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।
मामेवैष्यसि युक्त्वैवमात्मानं मत्परायणः ॥ ९.३४ ॥","man-manā bhava mad-bhakto
mad-yājī māṁ namaskuru
mām evaiṣyasi yuktvaivam
ātmānaṁ mat-parāyaṇaḥ",mat manāḥ bhava mat bhaktaḥ mat yājī mām namas
kuru mām eva eṣyasi yuktvā evam ātmānam mat parāyaṇaḥ
371,10.1,"श्रीभगवानुवाच ।
भूय एव महाबाहो शृणु मे परमं वचः
यत्तेऽहं प्रीयमाणाय वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥ १०.१ ॥","śrī-bhagavān uvāca
bhūya eva mahā-bāho
śṛṇu me paramaṁ vacaḥ
yat te ’haṁ prīyamāṇāya
vakṣyāmi hita-kāmyayā",śrī bhagavān uvāca bhūyaḥ eva mahā bāho śṛṇu me
paramam vacaḥ yat te aham prīyamāṇāya vakṣyāmi hita kāmyayā
372,10.2,"न मे विदुः सुरगणाः प्रभवं न महर्षयः ।

अहमादिर्हि देवानां महर्षीणां च सर्वशः ॥ १०.२ ॥","na me viduḥ sura-gaṇāḥ
prabhavaṁ na maharṣayaḥ
aham ādir hi devānāṁ
maharṣīṇāṁ ca sarvaśaḥ",na me viduḥ sura gaṇāḥ prabhavam na mahā ṛṣayaḥ
aham ādiḥ hi devānām mahā ṛṣīṇām ca sarvaśaḥ
373,10.3,"यो मामजमनादिं च वेत्ति लोकमहेश्वरम् ।
असंमूढः स मर्त्येषु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १०.३ ॥","yo mām ajam anādiṁ ca
vetti loka-maheśvaram
asammūḍhaḥ sa martyeṣu
sarva-pāpaiḥ pramucyate",yaḥ mām ajam anādim ca vetti loka mahā īśvaram
asammūḍhaḥ saḥ martyeṣu sarva pāpaiḥ pramucyate
374,10.4,"बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः क्षमा सत्यं दमः शमः ।
सुखं दुःखं भवोऽभावो भयं चाभयमेव च ॥ १०.४ ॥","buddhir jñānam asammohaḥ
kṣamā satyaṁ damaḥ śamaḥ
sukhaṁ duḥkhaṁ bhavo ’bhāvo
bhayaṁ cābhayam eva ca",buddhiḥ jñānam asammohaḥ kṣamā satyam damaḥ śamaḥ
sukham duḥkham bhavaḥ abhāvaḥ bhayam ca abhayam eva ca
375,10.5,"अहिंसा समता तुष्टिस्तपो दानं यशोऽयशः ।
भवन्ति भावा भूतानां मत्त एव पृथग्विधाः ॥ १०.५ ॥","ahiṁsā samatā tuṣṭis
tapo dānaṁ yaśo ’yaśaḥ
bhavanti bhāvā bhūtānāṁ
matta eva pṛthag-vidhāḥ",ahiṁsā samatā tuṣṭiḥ tapaḥ dānam yaśaḥ ayaśaḥ
bhavanti bhāvāḥ bhūtānām mattaḥ eva pṛthak vidhāḥ
376,10.6,"महर्षयः सप्त पूर्वे चत्वारो मनवस्तथा ।
मद्भावा मानसा जाता येषां लोक इमाः प्रजाः ॥ १०.६ ॥","maharṣayaḥ sapta pūrve
catvāro manavas tathā
mad-bhāvā mānasā jātā
yeṣāṁ loka imāḥ prajāḥ",mahā ṛṣayaḥ sapta pūrve catvāraḥ manavaḥ tathā
mat bhāvāḥ mānasāḥ jātāḥ yeṣām loke imāḥ prajāḥ
377,10.7,"एतां विभूतिं योगं च मम यो वेत्ति तत्त्वतः ।
सोऽविकल्पेन योगेन युज्यते नात्र संशयः ॥ १०.७ ॥","etāṁ vibhūtiṁ yogaṁ ca
mama yo vetti tattvataḥ
so ’vikalpena yogena
yujyate nātra saṁśayaḥ",etām vibhūtim yogam ca mama yaḥ vetti tattvataḥ
saḥ avikalpena yogena yujyate na atra saṁśayaḥ
378,10.8,"अहं सर्वस्य प्रभवो मत्तः सर्वं प्रवर्तते ।
इति मत्वा भजन्ते मां बुधा भावसमन्विताः ॥ १०.८ ॥","ahaṁ sarvasya prabhavo
mattaḥ sarvaṁ pravartate
iti matvā bhajante māṁ
budhā bhāva-samanvitāḥ",aham sarvasya prabhavaḥ mattaḥ sarvam pravartate
iti matvā bhajante mām budhāḥ bhāva samanvitāḥ
379,10.9,"मच्चित्ता मद्गतप्राणा बोधयन्तः परस्परम् ।
कथयन्तश्च मां नित्यं तुष्यन्ति च रमन्ति च ॥ १०.९ ॥","mac-cittā mad-gata-prāṇā
bodhayantaḥ parasparam
kathayantaś ca māṁ nityaṁ
tuṣyanti ca ramanti ca",mat cittāḥ mat gata prāṇāḥ bodhayantaḥ parasparam
kathayantaḥ ca mām nityam tuṣyanti ca ramanti ca
380,10.10,"तेषां सततयुक्तानां भजतां प्रीतिपूर्वकम् ।
ददामि बुद्धियोगं तं येन मामुपयान्ति ते ॥ १०.१० ॥","teṣāṁ satata-yuktānāṁ
bhajatāṁ prīti-pūrvakam

dadāmi buddhi-yogaṁ taṁ
yena mām upayānti te",teṣām satata yuktānām bhajatām prīti pūrvakam
dadāmi buddhi yogam tam yena mām upayānti te
381,10.11,"तेषामेवानुकम्पार्थमहमज्ञानजं तमः ।
नाशयाम्यात्मभावस्थो ज्ञानदीपेन भास्वता ॥ १०.११ ॥","teṣām evānukampārtham
aham ajñāna-jaṁ tamaḥ
nāśayāmy ātma-bhāva-stho
jñāna-dīpena bhāsvatā",teṣām eva anukampā artham aham ajñāna jam tamaḥ
nāśayāmi ātma bhāva sthaḥ jñāna dīpena bhāsvatā
382,10.12,"अर्जुन उवाच ।
परं ब्रह्म परं धाम पवित्रं परमं भवान्
पुरुषं शाश्वतं दिव्यमादिदेवमजं विभुम् ॥ १०.१२ ॥","arjuna uvāca
paraṁ brahma paraṁ dhāma
pavitraṁ paramaṁ bhavān
puruṣaṁ śāśvataṁ divyam
ādi-devam ajaṁ vibhum",arjunaḥ uvāca param brahma param dhāma pavitram
paramam bhavān puruṣam śāśvatam divyam ādi devam ajam vibhum
383,10.13,"आहुस्त्वामृषयः सर्वे देवर्षिर्नारदस्तथा ।
असितो देवलो व्यासः स्वयं चैव ब्रवीषि मे ॥ १०.१३ ॥","āhus tvām ṛṣayaḥ sarve
devarṣir nāradas tathā
asito devalo vyāsaḥ
svayaṁ caiva bravīṣi me",āhuḥ tvām ṛṣayaḥ sarve deva ṛṣiḥ nāradaḥ tathā
asitaḥ devalaḥ vyāsaḥ svayam ca eva bravīṣi me
384,10.14,"सर्वमेतदृतं मन्ये यन्मां वदसि केशव ।
न हि ते भगवन्व्यक्तिं विदुर्देवा न दानवाः ॥ १०.१४ ॥","sarvam etad ṛtaṁ manye
yan māṁ vadasi keśava
na hi te bhagavan vyaktiṁ
vidur devā na dānavāḥ",sarvam etat ṛtam manye yat mām vadasi keśava na hi
te bhagavan vyaktim viduḥ devāḥ na dānavāḥ
385,10.15,"स्वयमेवात्मनात्मानं वेत्थ त्वं पुरुषोत्तम ।
भूतभावन भूतेश देवदेव जगत्पते ॥ १०.१५ ॥","svayam evātmanātmānaṁ
vettha tvaṁ puruṣottama
bhūta-bhāvana bhūteśa
deva-deva jagat-pate",svayam eva ātmanā ātmānam vettha tvam puruṣa uttama
bhūta bhāvana bhūta īśa deva deva jagat pate
386,10.16,"वक्तुमर्हस्यशेषेण दिव्या ह्यात्मविभूतयः ।
याभिर्विभूतिभिर्लोकानिमांस्त्वं व्याप्य तिष्ठसि ॥ १०.१६ ॥","vaktum arhasy aśeṣeṇa
divyā hy ātma-vibhūtayaḥ
yābhir vibhūtibhir lokān
imāṁs tvaṁ vyāpya tiṣṭhasi",vaktum arhasi aśeṣeṇa divyāḥ hi ātma
vibhūtayaḥ yābhiḥ vibhūtibhiḥ lokān imān tvam vyāpya tiṣṭhasi
387,10.17,"कथं विद्यामहं योगिंस्त्वां सदा परिचिन्तयन् ।
केषु केषु च भावेषु चिन्त्योऽसि भगवन्मया ॥ १०.१७ ॥","kathaṁ vidyām ahaṁ yogiṁs
tvāṁ sadā paricintayan
keṣu keṣu ca bhāveṣu
cintyo ’si bhagavan mayā",katham vidyām aham yogin tvām sadā paricintayan
keṣu keṣu ca bhāveṣu cintyaḥ asi bhagavan mayā
388,10.18,"विस्तरेणात्मनो योगं विभूतिं च जनार्दन ।
भूयः कथय तृप्तिर्हि शृण्वतो नास्ति मेऽमृतम् ॥ १०.१८ ॥","vistareṇātmano yogaṁ
vibhūtiṁ ca janārdana

bhūyaḥ kathaya tṛptir hi
śṛṇvato nāsti me ’mṛtam",vistareṇa ātmanaḥ yogam vibhūtim ca jana ardana
bhūyaḥ kathaya tṛptiḥ hi śṛṇvataḥ na asti me amṛtam
389,10.19,"श्रीभगवानुवाच ।
हन्त ते कथयिष्यामि दिव्या ह्यात्मविभूतयः
प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ नास्त्यन्तो विस्तरस्य मे ॥ १०.१९ ॥","śrī-bhagavān uvāca
hanta te kathayiṣyāmi
divyā hy ātma-vibhūtayaḥ
prādhānyataḥ kuru-śreṣṭha
nāsty anto vistarasya me",śrī bhagavān uvāca hanta te kathayiṣyāmi divyāḥ
hi ātma vibhūtayaḥ prādhānyataḥ kuru śreṣṭha na asti antaḥ vistarasya me
390,10.20,"अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।
अहमादिश्च मध्यं च भूतानामन्त एव च ॥ १०.२० ॥","aham ātmā guḍākeśa
sarva-bhūtāśaya-sthitaḥ
aham ādiś ca madhyaṁ ca
bhūtānām anta eva ca",aham ātmā guḍākeśa sarva bhūta āśaya sthitaḥ aham
ādiḥ ca madhyam ca bhūtānām antaḥ eva ca
391,10.21,"आदित्यानामहं विष्णुर्ज्योतिषां रविरंशुमान् ।
मरीचिर्मरुतामस्मि नक्षत्राणामहं शशी ॥ १०.२१ ॥","ādityānām ahaṁ viṣṇur
jyotiṣāṁ ravir aṁśumān
marīcir marutām asmi
nakṣatrāṇām ahaṁ śaśī",ādityānām aham viṣṇuḥ jyotiṣām raviḥ aṁśu mān
marīciḥ marutām asmi nakṣatrāṇām aham śaśī
392,10.22,"वेदानां सामवेदोऽस्मि देवानामस्मि वासवः ।
इन्द्रियाणां मनश्चास्मि भूतानामस्मि चेतना ॥ १०.२२ ॥","vedānāṁ sāma-vedo ’smi
devānām asmi vāsavaḥ
indriyāṇāṁ manaś cāsmi
bhūtānām asmi cetanā",vedānām sāma vedaḥ asmi devānām asmi vāsavaḥ
indriyāṇām manaḥ ca asmi bhūtānām asmi cetanā
393,10.23,"रुद्राणां शंकरश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ।
वसूनां पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहम् ॥ १०.२३ ॥","rudrāṇāṁ śaṅkaraś cāsmi
vitteśo yakṣa-rakṣasām
vasūnāṁ pāvakaś cāsmi
meruḥ śikhariṇām aham",rudrāṇām śaṅkaraḥ ca asmi vitta īśaḥ yakṣa
rakṣasām vasūnām pāvakaḥ ca asmi meruḥ śikhariṇām aham
394,10.24,"पुरोधसां च मुख्यं मां विद्धि पार्थ बृहस्पतिम् ।
सेनानीनामहं स्कन्दः सरसामस्मि सागरः ॥ १०.२४ ॥","purodhasāṁ ca mukhyaṁ māṁ
viddhi pārtha bṛhaspatim
senānīnām ahaṁ skandaḥ
sarasām asmi sāgaraḥ",purodhasām ca mukhyam mām viddhi pārtha bṛhaspatim
senānīnām aham skandaḥ sarasām asmi sāgaraḥ
395,10.25,"महर्षीणां भृगुरहं गिरामस्म्येकमक्षरम् ।
यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि स्थावराणां हिमालयः ॥ १०.२५ ॥","maharṣīṇāṁ bhṛgur ahaṁ
girām asmy ekam akṣaram
yajñānāṁ japa-yajño ’smi
sthāvarāṇāṁ himālayaḥ",mahā ṛṣīṇām bhṛguḥ aham girām asmi ekam akṣaram
yajñānām japa yajñaḥ asmi sthāvarāṇām himālayaḥ
396,10.26,"अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां च नारदः ।
गन्धर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलो मुनिः ॥ १०.२६ ॥","aśvatthaḥ sarva-vṛkṣāṇāṁ
devarṣīṇāṁ ca nāradaḥ

gandharvāṇāṁ citrarathaḥ
siddhānāṁ kapilo muniḥ",aśvatthaḥ sarva vṛkṣāṇām deva ṛṣīṇām ca nāradaḥ
gandharvāṇām citrarathaḥ siddhānām kapilaḥ muniḥ
397,10.27,"उच्चैःश्रवसमश्वानां विद्धि माममृतोद्भवम् ।
ऐरावतं गजेन्द्राणां नराणां च नराधिपम् ॥ १०.२७ ॥","uccaiḥśravasam aśvānāṁ
viddhi mām amṛtodbhavam
airāvataṁ gajendrāṇāṁ
narāṇāṁ ca narādhipam",uccaiḥśravasam aśvānām viddhi mām amṛta udbhavam
airāvatam gaja indrāṇām narāṇām ca nara adhipam
398,10.28,"आयुधानामहं वज्रं धेनूनामस्मि कामधुक् ।
प्रजनश्चास्मि कन्दर्पः सर्पाणामस्मि वासुकिः ॥ १०.२८ ॥","āyudhānām ahaṁ vajraṁ
dhenūnām asmi kāma-dhuk
prajanaś cāsmi kandarpaḥ
sarpāṇām asmi vāsukiḥ",āyudhānām aham vajram dhenūnām asmi kāma dhuk
prajanaḥ ca asmi kandarpaḥ sarpāṇām asmi vāsukiḥ
399,10.29,"अनन्तश्चास्मि नागानां वरुणो यादसामहम् ।
पितॄणामर्यमा चास्मि यमः संयमतामहम् ॥ १०.२९ ॥","anantaś cāsmi nāgānāṁ
varuṇo yādasām aham
pitṝṇām aryamā cāsmi
yamaḥ saṁyamatām aham",anantaḥ ca asmi nāgānām varuṇaḥ yādasām aham
pitṝṇām aryamā ca asmi yamaḥ saṁyamatām aham
400,10.30,"प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां कालः कलयतामहम् ।
मृगाणां च मृगेन्द्रोऽहं वैनतेयश्च पक्षिणाम् ॥ १०.३० ॥","prahlādaś cāsmi daityānāṁ
kālaḥ kalayatām aham
mṛgāṇāṁ ca mṛgendro ’haṁ
vainateyaś ca pakṣiṇām",prahlādaḥ ca asmi daityānām kālaḥ kalayatām aham
mṛgāṇām ca mṛga indraḥ aham vainateyaḥ ca pakṣiṇām
401,10.31,"पवनः पवतामस्मि रामः शस्त्रभृतामहम् ।
झषाणां मकरश्चास्मि स्रोतसामस्मि जाह्नवी ॥ १०.३१ ॥","pavanaḥ pavatām asmi
rāmaḥ śastra-bhṛtām aham
jhaṣāṇāṁ makaraś cāsmi
srotasām asmi jāhnavī",pavanaḥ pavatām asmi rāmaḥ śastra bhṛtām aham
jhaṣāṇām makaraḥ ca asmi srotasām asmi jāhnavī
402,10.32,"सर्गाणामादिरन्तश्च मध्यं चैवाहमर्जुन ।
अध्यात्मविद्या विद्यानां वादः प्रवदतामहम् ॥ १०.३२ ॥","sargāṇām ādir antaś ca
madhyaṁ caivāham arjuna
adhyātma-vidyā vidyānāṁ
vādaḥ pravadatām aham",sargāṇām ādiḥ antaḥ ca madhyam ca eva aham arjuna
adhyātma vidyā vidyānām vādaḥ pravadatām aham
403,10.33,"अक्षराणामकारोऽस्मि द्वन्द्वः सामासिकस्य च ।
अहमेवाक्षयः कालो धाताहं विश्वतोमुखः ॥ १०.३३ ॥","akṣarāṇām a-kāro ’smi
dvandvaḥ sāmāsikasya ca
aham evākṣayaḥ kālo
dhātāhaṁ viśvato-mukhaḥ",akṣarāṇām a kāraḥ asmi dvandvaḥ sāmāsikasya ca
aham eva akṣayaḥ kālaḥ dhātā aham viśvataḥ mukhaḥ
404,10.34,"मृत्युः सर्वहरश्चाहमुद्भवश्च भविष्यताम् ।
कीर्तिः श्रीर्वाक्च नारीणां स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा ॥ १०.३४ ॥","mṛtyuḥ sarva-haraś cāham
udbhavaś ca bhaviṣyatām
kīrtiḥ śrīr vāk ca nārīṇāṁ

smṛtir medhā dhṛtiḥ kṣamā",mṛtyuḥ sarva haraḥ ca aham udbhavaḥ ca
bhaviṣyatām kīrtiḥ śrīḥ vāk ca nārīṇām smṛtiḥ medhā dhṛtiḥ kṣamā
405,10.35,"बृहत्साम तथा साम्नां गायत्री छन्दसामहम् ।
मासानां मार्गशीर्षोऽहमृतूनां कुसुमाकरः ॥ १०.३५ ॥","bṛhat-sāma tathā sāmnāṁ
gāyatrī chandasām aham
māsānāṁ mārga-śīrṣo ’ham
ṛtūnāṁ kusumākaraḥ",bṛhat sāma tathā sāmnām gāyatrī chandasām aham
māsānām mārga śīrṣaḥ aham ṛtūnām kusuma ākaraḥ
406,10.36,"द्यूतं छलयतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ।
जयोऽस्मि व्यवसायोऽस्मि सत्त्वं सत्त्ववतामहम् ॥ १०.३६ ॥","dyūtaṁ chalayatām asmi
tejas tejasvinām aham
jayo ’smi vyavasāyo ’smi
sattvaṁ sattvavatām aham",dyūtam chalayatām asmi tejaḥ tejasvinām aham
jayaḥ asmi vyavasāyaḥ asmi sattvam sattva vatām aham
407,10.37,"वृष्णीनां वासुदेवोऽस्मि पाण्डवानां धनंजयः ।
मुनीनामप्यहं व्यासः कवीनामुशना कविः ॥ १०.३७ ॥","vṛṣṇīnāṁ vāsudevo ’smi
pāṇḍavānāṁ dhanañ-jayaḥ
munīnām apy ahaṁ vyāsaḥ
kavīnām uśanā kaviḥ",vṛṣṇīnām vāsudevaḥ asmi pāṇḍavānām dhanam jayaḥ
munīnām api aham vyāsaḥ kavīnām uśanā kaviḥ
408,10.38,"दण्डो दमयतामस्मि नीतिरस्मि जिगीषताम् ।
मौनं चैवास्मि गुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवतामहम् ॥ १०.३८ ॥","daṇḍo damayatām asmi
nītir asmi jigīṣatām
maunaṁ caivāsmi guhyānāṁ
jñānaṁ jñānavatām aham",daṇḍaḥ damayatām asmi nītiḥ asmi jigīṣatām maunam
ca eva asmi guhyānām jñānam jñāna vatām aham
409,10.39,"यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन ।
न तदस्ति विना यत्स्यान्मया भूतं चराचरम् ॥ १०.३९ ॥","yac cāpi sarva-bhūtānāṁ
bījaṁ tad aham arjuna
na tad asti vinā yat syān
mayā bhūtaṁ carācaram",yat ca api sarva bhūtānām bījam tat aham arjuna na
tat asti vinā yat syāt mayā bhūtam cara acaram
410,10.40,"नान्तोऽस्ति मम दिव्यानां विभूतीनां परन्तप ।
एष तूद्देशतः प्रोक्तो विभूतेर्विस्तरो मया ॥ १०.४० ॥","nānto ’sti mama divyānāṁ
vibhūtīnāṁ paran-tapa
eṣa tūddeśataḥ prokto
vibhūter vistaro mayā",na antaḥ asti mama divyānām vibhūtīnām param tapa
eṣaḥ tu uddeśataḥ proktaḥ vibhūteḥ vistaraḥ mayā
411,10.41,"यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वं श्रीमदूर्जितमेव वा ।
तत्तदेवावगच्छ त्वं मम तेजोंऽशसंभवम् ॥ १०.४१ ॥","yad yad vibhūtimat sattvaṁ
śrīmad ūrjitam eva vā
tat tad evāvagaccha tvaṁ
mama tejo-’ṁśa-sambhavam",yat yat vibhūti mat sattvam śrī mat ūrjitam eva
vā tat tat eva avagaccha tvam mama tejaḥ aṁśa sambhavam
412,10.42,"अथवा बहुनैतेन किं ज्ञातेन तवार्जुन ।
विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जगत् ॥ १०.४२ ॥","atha vā bahunaitena
kiṁ jñātena tavārjuna
viṣṭabhyāham idaṁ kṛtsnam
ekāṁśena sthito jagat",atha vā bahunā etena kim jñātena tava arjuna
viṣṭabhya aham idam kṛtsnam eka aṁśena sthitaḥ jagat

413,11.1,"अर्जुन उवाच ।
मदनुग्रहाय परमं गुह्यमध्यात्मसंज्ञितम्
यत्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोऽयं विगतो मम ॥ ११.१ ॥","arjuna uvāca
mad-anugrahāya paramaṁ
guhyam adhyātma-saṁjñitam
yat tvayoktaṁ vacas tena
moho 'yaṁ vigato mama",arjunaḥ uvāca mat anugrahāya paramam guhyam
adhyātma saṁjñitam yat tvayā uktam vacaḥ tena mohaḥ ayam vigataḥ mama
414,11.2,"भवाप्ययौ हि भूतानां श्रुतौ विस्तरशो मया ।
त्वत्तः कमलपत्राक्ष माहात्म्यमपि चाव्ययम् ॥ ११.२ ॥","bhavāpyayau hi bhūtānāṁ
śrutau vistaraśo mayā
tvattaḥ kamala-patrākṣa
māhātmyam api cāvyayam",bhava apyayau hi bhūtānām śrutau vistaraśaḥ mayā
tvattaḥ kamala patra akṣa māhātmyam api ca avyayam
415,11.3,"एवमेतद्यथात्थ त्वमात्मानं परमेश्वर ।
द्रष्टुमिच्छामि ते रूपमैश्वरं पुरुषोत्तम ॥ ११.३ ॥","evam etad yathāttha tvam
ātmānaṁ parameśvara
draṣṭum icchāmi te rūpam
aiśvaraṁ puruṣottama",evam etat yathā āttha tvam ātmānam parama īśvara
draṣṭum icchāmi te rūpam aiśvaram puruṣa uttama
416,11.4,"मन्यसे यदि तच्छक्यं मया द्रष्टुमिति प्रभो ।
योगेश्वर ततो मे त्वं दर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ११.४ ॥","manyase yadi tac chakyaṁ
mayā draṣṭum iti prabho
yogeśvara tato me tvaṁ
darśayātmānam avyayam",manyase yadi tat śakyam mayā draṣṭum iti prabho
yoga īśvara tataḥ me tvam darśaya ātmānam avyayam
417,11.5,"श्रीभगवानुवाच ।
पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः
नानाविधानि दिव्यानि नानावर्णाकृतीनि च ॥ ११.५ ॥","śrī-bhagavān uvāca
paśya me pārtha rūpāṇi
śataśo 'tha sahasraśaḥ
nānā-vidhāni divyāni
nānā-varṇākṛtīni ca",śrī bhagavān uvāca paśya me pārtha rūpāṇi śataśaḥ
atha sahasraśaḥ nānā vidhāni divyāni nānā varṇa ākṛtīni ca
418,11.6,"पश्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौ मरुतस्तथा ।
बहून्यदृष्टपूर्वाणि पश्याश्चर्याणि भारत ॥ ११.६ ॥","paśyādityān vasūn rudrān
aśvinau marutas tathā
bahūny adṛṣṭa-pūrvāṇi
paśyāścaryāṇi bhārata",paśya ādityān vasūn rudrān aśvinau marutaḥ tathā
bahūni adṛṣṭa pūrvāṇi paśya āścaryāṇi bhārata
419,11.7,"इहैकस्थं जगत्कृत्स्नं पश्याद्य सचराचरम् ।
मम देहे गुडाकेश यच्चान्यद् द्रष्टुमिच्छसि ॥ ११.७ ॥","ihaika-sthaṁ jagat kṛtsnaṁ
paśyādya sa-carācaram
mama dehe guḍākeśa
yac cānyad draṣṭum icchasi",iha eka stham jagat kṛtsnam paśya adya sa
cara acaram mama dehe guḍākeśa yat ca anyat draṣṭum icchasi
420,11.8,"न तु मां शक्यसे द्रष्टुमनेनैव स्वचक्षुषा ।
दिव्यं ददामि ते चक्षुः पश्य मे योगमैश्वरम् ॥ ११.८ ॥","na tu māṁ śakyase draṣṭum
anenaiva sva-cakṣuṣā
divyaṁ dadāmi te cakṣuḥ

paśya me yogam aiśvaram",na tu mām śakyase draṣṭum anena eva sva cakṣuṣā
divyam dadāmi te cakṣuḥ paśya me yogam aiśvaram
421,11.9,"संजय उवाच ।
एवमुक्त्वा ततो राजन्महायोगेश्वरो हरिः
दर्शयामास पार्थाय परमं रूपमैश्वरम् ॥ ११.९ ॥","sañjaya uvāca
evam uktvā tato rājan
mahā-yogeśvaro hariḥ
darśayām āsa pārthāya
paramaṁ rūpam aiśvaram",sañjayaḥ uvāca evam uktvā tataḥ rājan mahā yoga
īśvaraḥ hariḥ darśayām āsa pārthāya paramam rūpam aiśvaram
422,11.10,"अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुतदर्शनम् ।
अनेकदिव्याभरणं दिव्यानेकोद्यतायुधम् ॥ ११.१० ॥","aneka-vaktra-nayanam
anekādbhuta-darśanam
aneka-divyābharaṇaṁ
divyānekodyatāyudham",aneka vaktra nayanam aneka adbhuta darśanam aneka
divya ābharaṇam divya aneka udyata āyudham
423,11.11,"दिव्यमाल्याम्बरधरं दिव्यगन्धानुलेपनम् ।
सर्वाश्चर्यमयं देवमनन्तं विश्वतोमुखम् ॥ ११.११ ॥","divya-mālyāmbara-dharaṁ
divya-gandhānulepanam
sarvāścarya-mayaṁ devam
anantaṁ viśvato-mukham",divya mālya ambara dharam divya gandha anulepanam
sarva āścarya mayam devam anantam viśvataḥ mukham
424,11.12,"दिवि सूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता ।
यदि भाः सदृशी सा स्याद्भासस्तस्य महात्मनः ॥ ११.१२ ॥","divi sūrya-sahasrasya
bhaved yugapad utthitā
yadi bhāḥ sadṛśī sā syād
bhāsas tasya mahātmanaḥ",divi sūrya sahasrasya bhavet yugapat utthitā
yadi bhāḥ sadṛśī sā syāt bhāsaḥ tasya mahā ātmanaḥ
425,11.13,"तत्रैकस्थं जगत्कृत्स्नं प्रविभक्तमनेकधा ।
अपश्यद्देवदेवस्य शरीरे पाण्डवस्तदा ॥ ११.१३ ॥","tatraika-sthaṁ jagat kṛtsnaṁ
pravibhaktam anekadhā
apaśyad deva-devasya
śarīre pāṇḍavas tadā",tatra eka stham jagat kṛtsnam pravibhaktam anekadhā
apaśyat deva devasya śarīre pāṇḍavaḥ tadā
426,11.14,"ततः स विस्मयाविष्टो हृष्टरोमा धनंजयः ।
प्रणम्य शिरसा देवं कृताञ्जलिरभाषत ॥ ११.१४ ॥","tataḥ sa vismayāviṣṭo
hṛṣṭa-romā dhanañ-jayaḥ
praṇamya śirasā devaṁ
kṛtāñjalir abhāṣata",tataḥ saḥ vismaya āviṣṭaḥ hṛṣṭa romā dhanam jayaḥ
praṇamya śirasā devam kṛta añjaliḥ abhāṣata
427,11.15,"अर्जुन उवाच ।
पश्यामि देवांस्तव देव देहे
सर्वांस्तथा भूतविशेषसंघान् ।
ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थ-
मृषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान् ॥ ११.१५ ॥","arjuna uvāca
paśyāmi devāṁs tava deva dehe
sarvāṁs tathā bhūta-viśeṣa-saṅghān
brahmāṇam īśaṁ kamalāsana-stham

ṛṣīṁś ca sarvān uragāṁś ca divyān",arjunaḥ uvāca paśyāmi devān tava deva dehe sarvān tathā bhūta viśeṣa saṅghān brahmāṇam īśam kamala āsana stham ṛṣīn ca sarvān uragān ca divyān
428,11.16,"अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रं
पश्यामि त्वां सर्वतोऽनन्तरूपम् ।
नान्तं न मध्यं न पुनस्तवादिं
पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूप ॥ ११.१६ ॥","aneka-bāhūdara-vaktra-netraṁ
paśyāmi tvāṁ sarvato 'nanta-rūpam
nāntaṁ na madhyaṁ na punas tavādiṁ
paśyāmi viśveśvara viśva-rūpa",aneka bāhu udara vaktra netram paśyāmi tvām sarvataḥ ananta rūpam na antam na madhyam na punaḥ tava ādim paśyāmi viśva īśvara viśva rūpa
429,11.17,"किरीटिनं गदिनं चक्रिणं च
तेजोराशिं सर्वतो दीप्तिमन्तम् ।
पश्यामि त्वां दुर्निरीक्ष्यं समन्ता-
द्दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम् ॥ ११.१७ ॥","kirīṭinaṁ gadinaṁ cakriṇaṁ ca
tejo-rāśiṁ sarvato dīptimantam
paśyāmi tvāṁ durnirīkṣyaṁ samantād
dīptānalārka-dyutim aprameyam",kirīṭinam gadinam cakriṇam ca tejaḥ rāśim sarvataḥ dīpti mantam paśyāmi tvām durnirīkṣyam samantāt dīpta anala arka dyutim aprameyam
430,11.18,"त्वमक्षरं परमं वेदितव्यं
त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता
सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे ॥ ११.१८ ॥","tvam akṣaraṁ paramaṁ veditavyaṁ
tvam asya viśvasya paraṁ nidhānam
tvam avyayaḥ śāśvata-dharma-goptā
sanātanas tvaṁ puruṣo mato me",tvam akṣaram paramam veditavyam tvam asya viśvasya param nidhānam tvam avyayaḥ śāśvata dharma goptā sanātanaḥ tvam puruṣaḥ mataḥ me
431,11.19,"अनादिमध्यान्तमनन्तवीर्य-
मनन्तबाहुं शशिसूर्यनेत्रम् ।
पश्यामि त्वां दीप्तहुताशवक्त्रं
स्वतेजसा विश्वमिदं तपन्तम् ॥ ११.१९ ॥","anādi-madhyāntam ananta-vīryam
ananta-bāhuṁ śaśi-sūrya-netram
paśyāmi tvāṁ dīpta-hutāśa-vaktraṁ
sva-tejasā viśvam idaṁ tapantam",anādi madhya antam ananta vīryam ananta bāhum śaśi sūrya netram paśyāmi tvām dīpta hutāśa vaktram sva tejasā viśvam idam tapantam
432,11.20,"द्यावापृथिव्योरिदमन्तरं हि
व्याप्तं त्वयैकेन दिशश्च सर्वाः ।
दृष्ट्वाद्भुतं रूपमुग्रं तवेदं
लोकत्रयं प्रव्यथितं महात्मन् ॥ ११.२० ॥","dyāv ā-pṛthivyor idam antaraṁ hi
vyāptaṁ tvayaikena diśaś ca sarvāḥ
dṛṣṭvādbhutaṁ rūpam ugraṁ tavedaṁ
loka-trayaṁ pravyathitaṁ mahātman",dyau ā pṛthivyoḥ idam antaram hi vyāptam tvayā ekena diśaḥ ca sarvāḥ dṛṣṭvā adbhutam rūpam ugram tava idam loka trayam pravyathitam mahā ātman
433,11.21,"अमी हि त्वां सुरसंघा विशन्ति
केचिद्भीताः प्राञ्जलयो गृणन्ति ।

स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिद्धसंघाः
स्तुवन्ति त्वां स्तुतिभिः पुष्कलाभिः ॥ ११.२१ ॥","amī hi tvāṁ sura-saṅghā viśanti
kecid bhītāḥ prāñjalayo gṛṇanti
svastīty uktvā maharṣi-siddha-saṅghāḥ
stuvanti tvāṁ stutibhiḥ puṣkalābhiḥ",amī hi tvām sura saṅghāḥ viśanti
kecit bhītāḥ prāñjalayaḥ gṛṇanti svasti iti uktvā mahā ṛṣi siddha saṅghāḥ
stuvanti tvām stutibhiḥ puṣkalābhiḥ
434,11.22,"रुद्रादित्या वसवो ये च साध्या
विश्वेऽश्विनौ मरुतश्चोष्मपाश्च ।
गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसंघा
वीक्षन्ते त्वां विस्मिताश्चैव सर्वे ॥ ११.२२ ॥","rudrādityā vasavo ye ca sādhyā
viśve ’śvinau marutaś coṣmapāś ca
gandharva-yakṣāsura-siddha-saṅghā
vīkṣante tvāṁ vismitāś caiva sarve",rudra ādityāḥ vasavaḥ ye ca sādhyāḥ
viśve aśvinau marutaḥ ca uṣma pāḥ ca gandharva yakṣa asura siddha saṅghāḥ
vīkṣante tvām vismitāḥ ca eva sarve
435,11.23,"रूपं महत्ते बहुवक्त्रनेत्रं
महाबाहो बहुबाहूरुपादम् ।
बहूदरं बहुदंष्ट्राकरालं
दृष्ट्वा लोकाः प्रव्यथितास्तथाहम् ॥ ११.२३ ॥","rūpaṁ mahat te bahu-vaktra-netraṁ
mahā-bāho bahu-bāhūru-pādam
bahūdaraṁ bahu-daṁṣṭrā-karālaṁ
dṛṣṭvā lokāḥ pravyathitās tathāham",rūpam mahat te bahu vaktra netram
mahā bāho bahu bāhu ūru pādam bahu udaram bahu daṁṣṭrā karālam dṛṣṭvā
lokāḥ pravyathitāḥ tathā aham
436,11.24,"नभःस्पृशं दीप्तमनेकवर्णं
व्यात्ताननं दीप्तविशालनेत्रम् ।
दृष्ट्वा हि त्वां प्रव्यथितान्तरात्मा
धृतिं न विन्दामि शमं च विष्णो ॥ ११.२४ ॥","nabhaḥ-spṛśaṁ dīptam aneka-varṇaṁ
vyāttānanaṁ dīpta-viśāla-netram
dṛṣṭvā hi tvāṁ pravyathitāntar-ātmā
dhṛtiṁ na vindāmi śamaṁ ca viṣṇo",nabhaḥ spṛśam dīptam aneka varṇam
vyātta ānanam dīpta viśāla netram dṛṣṭvā hi tvām pravyathita antaḥ ātmā
dhṛtim na vindāmi śamam ca viṣṇo
437,11.25,"दंष्ट्राकरालानि च ते मुखानि
दृष्ट्वैव कालानलसन्निभानि ।
दिशो न जाने न लभे च शर्म
प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥ ११.२५ ॥","daṁṣṭrā-karālāni ca te mukhāni
dṛṣṭvaiva kālānala-sannibhāni
diśo na jāne na labhe ca śarma
prasīda deveśa jagan-nivāsa",daṁṣṭrā karālāni ca te mukhāni dṛṣṭvā eva
kāla anala sannibhāni diśaḥ na jāne na labhe ca śarma prasīda deva īśa
jagat nivāsa
438,11.26,"अमी च त्वां धृतराष्ट्रस्य पुत्राः
सर्वे सहैवावनिपालसंघैः ।
भीष्मो द्रोणः सूतपुत्रस्तथासौ
सहास्मदीयैरपि योधमुख्यैः ॥ ११.२६ ॥","amī ca tvāṁ dhṛtarāṣṭrasya putrāḥ
sarve sahaivāvani-pāla-saṅghaiḥ
bhīṣmo droṇaḥ sūta-putras tathāsau

sahāsmadīyair api yodha-mukhyaiḥ",amī ca tvām dhṛtarāṣṭrasya putrāḥ sarve saha eva avani pāla saṅghaiḥ bhīṣmaḥ droṇaḥ sūta putraḥ tathā asau saha asmadīyaiḥ api yodha mukhyaiḥ
439,11.27,"वक्त्राणि ते त्वरमाणा विशन्ति
दंष्ट्राकरालानि भयानकानि ।
केचिद्विलग्ना दशनान्तरेषु
संदृश्यन्ते चूर्णितैरुत्तमाङ्गैः ॥ ११.२७ ॥","vaktrāṇi te tvaramāṇā viśanti
daṁṣṭrā-karālāni bhayānakāni
kecid vilagnā daśanāntareṣu
sandṛśyante cūrṇitair uttamāṅgaiḥ",vaktrāṇi te tvaramāṇāḥ viśanti daṁṣṭrā karālāni bhayānakāni kecit vilagnāḥ daśana antareṣu sandṛśyante cūrṇitaiḥ uttama aṅgaiḥ
440,11.28,"यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः
समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति ।
तथा तवामी नरलोकवीरा
विशन्ति वक्त्राण्यभिविज्वलन्ति ॥ ११.२८ ॥","yathā nadīnāṁ bahavo ’mbu-vegāḥ
samudram evābhimukhā dravanti
tathā tavāmī nara-loka-vīrā
viśanti vaktrāṇy abhivijvalanti",yathā nadīnām bahavaḥ ambu vegāḥ samudram eva abhimukhāḥ dravanti tathā tava amī nara loka vīrāḥ viśanti vaktrāṇi abhivijvalanti
441,11.29,"यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतङ्गा
विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः ।
तथैव नाशाय विशन्ति लोका-
स्तवापि वक्त्राणि समृद्धवेगाः ॥ ११.२९ ॥","yathā pradīptaṁ jvalanaṁ pataṅgā
viśanti nāśāya samṛddha-vegāḥ
tathaiva nāśāya viśanti lokās
tavāpi vaktrāṇi samṛddha-vegāḥ",yathā pradīptam jvalanam pataṅgāḥ viśanti nāśāya samṛddha vegāḥ tathā eva nāśāya viśanti lokāḥ tava api vaktrāṇi samṛddha vegāḥ
442,11.30,"लेलिह्यसे ग्रसमानः समन्ता-
ल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः ।
तेजोभिरापूर्य जगत्समग्रं
भासस्तवोग्राः प्रतपन्ति विष्णो ॥ ११.३० ॥","lelihyase grasamānaḥ samantāl
lokān samagrān vadanair jvaladbhiḥ
tejobhir āpūrya jagat samagraṁ
bhāsas tavogrāḥ pratapanti viṣṇo",lelihyase grasamānaḥ samantāt lokān samagrān vadanaiḥ jvaladbhiḥ tejobhiḥ āpūrya jagat samagram bhāsaḥ tava ugrāḥ pratapanti viṣṇo
443,11.31,"आख्याहि मे को भवानुग्ररूपो
नमोऽस्तु ते देववर प्रसीद ।
विज्ञातुमिच्छामि भवन्तमाद्यं
न हि प्रजानामि तव प्रवृत्तिम् ॥ ११.३१ ॥","ākhyāhi me ko bhavān ugra-rūpo
namo ’stu te deva-vara prasīda
vijñātum icchāmi bhavantam ādyaṁ
na hi prajānāmi tava pravṛttim",ākhyāhi me kaḥ bhavān ugra rūpaḥ namaḥ astu te deva vara prasīda vijñātum icchāmi bhavantam ādyam na hi prajānāmi tava pravṛttim
444,11.32,"श्रीभगवानुवाच ।
कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो

लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः ।
ऋतेऽपि त्वां न भविष्यन्ति सर्वे
येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः ॥ ११.३२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
kālo ’smi loka-kṣaya-kṛt pravṛddho
lokān samāhartum iha pravṛttaḥ
ṛte ’pi tvāṁ na bhaviṣyanti sarve
ye ’vasthitāḥ praty-anīkeṣu yodhāḥ",śrī bhagavān uvāca kālaḥ asmi loka
kṣaya kṛt pravṛddhaḥ lokān samāhartum iha pravṛttaḥ ṛte api tvām na
bhaviṣyanti sarve ye avasthitāḥ prati anīkeṣu yodhāḥ
445,11.33,"तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व
जित्वा शत्रून् भुङ्क्ष्व राज्यं समृद्धम् ।
मयैवैते निहताः पूर्वमेव
निमित्तमात्रं भव सव्यसाचिन् ॥ ११.३३ ॥","tasmāt tvam uttiṣṭha yaśo labhasva
jitvā śatrūn bhuṅkṣva rājyaṁ samṛddham
mayaivaite nihatāḥ pūrvam eva
nimitta-mātraṁ bhava savya-sācin",tasmāt tvam uttiṣṭha yaśaḥ labhasva
jitvā śatrūn bhuṅkṣva rājyam samṛddham mayā eva ete nihatāḥ pūrvam eva
nimitta mātram bhava savya sācin
446,11.34,"द्रोणं च भीष्मं च जयद्रथं च
कर्णं तथान्यानपि योधवीरान् ।
मया हतांस्त्वं जहि मा व्यथिष्ठा
युध्यस्व जेतासि रणे सपत्नान् ॥ ११.३४ ॥","droṇaṁ ca bhīṣmaṁ ca jayadrathaṁ ca
karṇaṁ tathānyān api yodha-vīrān
mayā hatāṁs tvaṁ jahi mā vyathiṣṭhā
yudhyasva jetāsi raṇe sapatnān",droṇam ca bhīṣmam ca jayadratham ca
karṇam tathā anyān api yodha vīrān mayā hatān tvam jahi mā vyathiṣṭhāḥ
yudhyasva jetā asi raṇe sapatnān
447,11.35,"संजय उवाच ।
एतच्छ्रुत्वा वचनं केशवस्य
कृताञ्जलिर्वेपमानः किरीटी ।
नमस्कृत्वा भूय एवाह कृष्णं
सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्य ॥ ११.३५ ॥","sañjaya uvāca
etac chrutvā vacanaṁ keśavasya
kṛtāñjalir vepamānaḥ kirīṭī
namaskṛtvā bhūya evāha kṛṣṇaṁ
sa-gadgadaṁ bhīta-bhītaḥ praṇamya",sañjayaḥ uvāca etat śrutvā vacanam
keśavasya kṛta añjaliḥ vepamānaḥ kirīṭī namaskṛtvā bhūyaḥ eva āha kṛṣṇam
sa gadgadam bhīta bhītaḥ praṇamya
448,11.36,"अर्जुन उवाच ।
स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या
जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते च ।
रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति
सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसंघाः ॥ ११.३६ ॥","arjuna uvāca
sthāne hṛṣīkeśa tava prakīrtyā
jagat prahṛṣyaty anurajyate ca
rakṣāṁsi bhītāni diśo dravanti
sarve namasyanti ca siddha-saṅghāḥ",arjunaḥ uvāca sthāne hṛṣīka īśa tava
prakīrtyā jagat prahṛṣyati anurajyate ca rakṣāṁsi bhītāni diśaḥ dravanti
sarve namasyanti ca siddha saṅghāḥ
449,11.37,"कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन्

गरीयसे ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे ।
अनन्त देवेश जगन्निवास
त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत् ॥ ११.३७ ॥","kasmāc ca te na nameran mahātman
garīyase brahmaṇo ’py ādi-kartre
ananta deveśa jagan-nivāsa
tvam akṣaraṁ sad-asat tat paraṁ yat",kasmāt ca te na nameran mahā ātman
garīyase brahmaṇaḥ api ādi kartre ananta deva īśa jagat nivāsa tvam
akṣaram sat asat tat param yat
450,11.38,"त्वमादिदेवः पुरुषः पुराण-
स्त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
वेत्तासि वेद्यं च परं च धाम
त्वया ततं विश्वमनन्तरूप ॥ ११.३८ ॥","tvam ādi-devaḥ puruṣaḥ purāṇas
tvam asya viśvasya paraṁ nidhānam
vettāsi vedyaṁ ca paraṁ ca dhāma
tvayā tataṁ viśvam ananta-rūpa",tvam ādi devaḥ puruṣaḥ purāṇaḥ tvam asya
viśvasya param nidhānam vettā asi vedyam ca param ca dhāma tvayā tatam
viśvam ananta rūpa
451,11.39,"वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशाङ्कः
प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च ।
नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वः
पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते ॥ ११.३९ ॥","vāyur yamo ’gnir varuṇaḥ śaśāṅkaḥ
prajāpatis tvaṁ prapitāmahaś ca
namo namas te ’stu sahasra-kṛtvaḥ
punaś ca bhūyo ’pi namo namas te",vāyuḥ yamaḥ agniḥ varuṇaḥ śaśa aṅkaḥ
prajāpatiḥ tvam prapitāmahaḥ ca namaḥ namaḥ te astu sahasra kṛtvaḥ punaḥ
ca bhūyaḥ api namaḥ namaḥ te
452,11.40,"नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते
नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व ।
अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वं
सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥ ११.४० ॥","namaḥ purastād atha pṛṣṭhatas te
namo ’stu te sarvata eva sarva
ananta-vīryāmita-vikramas tvaṁ
sarvaṁ samāpnoṣi tato ’si sarvaḥ",namaḥ purastāt atha pṛṣṭhataḥ te namaḥ
astu te sarvataḥ eva sarva ananta vīrya amita vikramaḥ tvam sarvam
samāpnoṣi tataḥ asi sarvaḥ
453,11.41,"सखेति मत्वा प्रसभं यदुक्तं
हे कृष्ण हे यादव हे सखेति ।
अजानता महिमानं तवेदं
मया प्रमादात्प्रणयेन वापि ॥ ११.४१ ॥","sakheti matvā prasabhaṁ yad uktaṁ
he kṛṣṇa he yādava he sakheti
ajānatā mahimānaṁ tavedaṁ
mayā pramādāt praṇayena vāpi",sakhā iti matvā prasabham yat uktam he
kṛṣṇa he yādava he sakhe iti ajānatā mahimānam tava idam mayā pramādāt
praṇayena vā api
454,11.42,"यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि
विहारशय्यासनभोजनेषु ।
एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं
तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम् ॥ ११.४२ ॥","yac cāvahāsārtham asat-kṛto ’si
vihāra-śayyāsana-bhojaneṣu

eko ’tha vāpy acyuta tat-samakṣaṁ
tat kṣāmaye tvām aham aprameyam",yat ca avahāsa artham asat kṛtaḥ asi vihāra śayyā āsana bhojaneṣu ekaḥ atha vā api acyuta tat samakṣam tat kṣāmaye tvām aham aprameyam
455,11.43,"पितासि लोकस्य चराचरस्य
त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् ।
न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो
लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभाव ॥ ११.४३ ॥","pitāsi lokasya carācarasya
tvam asya pūjyaś ca gurur garīyān
na tvat-samo ’sty abhyadhikaḥ kuto ’nyo
loka-traye ’py apratima-prabhāva",pitā asi lokasya cara acarasya tvam asya pūjyaḥ ca guruḥ garīyān na tvat samaḥ asti abhyadhikaḥ kutaḥ anyaḥ loka traye api apratima prabhāva
456,11.44,"तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं
प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम् ।
पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः
प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम् ॥ ११.४४ ॥","tasmāt praṇamya praṇidhāya kāyaṁ
prasādaye tvām aham īśam īḍyam
piteva putrasya sakheva sakhyuḥ
priyaḥ priyāyārhasi deva soḍhum",tasmāt praṇamya praṇidhāya kāyam prasādaye tvām aham īśam īḍyam pitā iva putrasya sakhā iva sakhyuḥ priyaḥ priyāyāḥ arhasi deva soḍhum
457,11.45,"अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा
भयेन च प्रव्यथितं मनो मे ।
तदेव मे दर्शय देव रूपं
प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥ ११.४५ ॥","adṛṣṭa-pūrvaṁ hṛṣito ’smi dṛṣṭvā
bhayena ca pravyathitaṁ mano me
tad eva me darśaya deva rūpaṁ
prasīda deveśa jagan-nivāsa",adṛṣṭa pūrvam hṛṣitaḥ asmi dṛṣṭvā bhayena ca pravyathitam manaḥ me tat eva me darśaya deva rūpam prasīda deva īśa jagat nivāsa
458,11.46,"किरीटिनं गदिनं चक्रहस्त-
मिच्छामि त्वां द्रष्टुमहं तथैव ।
तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन
सहस्रबाहो भव विश्वमूर्ते ॥ ११.४६ ॥","kirīṭinaṁ gadinaṁ cakra-hastam
icchāmi tvāṁ draṣṭum ahaṁ tathaiva
tenaiva rūpeṇa catur-bhujena
sahasra-bāho bhava viśva-mūrte",kirīṭinam gadinam cakra hastam icchāmi tvām draṣṭum aham tathā eva tena eva rūpeṇa catuḥ bhujena sahasra bāho bhava viśva mūrte
459,11.47,"श्रीभगवानुवाच ।
मया प्रसन्नेन तवार्जुनेदं
रूपं परं दर्शितमात्मयोगात् ।
तेजोमयं विश्वमनन्तमाद्यं
यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम् ॥ ११.४७ ॥","śrī-bhagavān uvāca
mayā prasannena tavārjunedaṁ
rūpaṁ paraṁ darśitam ātma-yogāt
tejo-mayaṁ viśvam anantam ādyaṁ

yan me tvad anyena na dṛṣṭa-pūrvam",śrī bhagavān uvāca mayā prasannena tava arjuna idam rūpam param darśitam ātma yogāt tejaḥ mayam viśvam anantam ādyam yat me tvat anyena na dṛṣṭa pūrvam
460,11.48,"न वेदयज्ञाध्ययनैर्न दानै-
र्न च क्रियाभिर्न तपोभिरुग्रैः ।
एवंरूपः शक्य अहं नृलोके
द्रष्टुं त्वदन्येन कुरुप्रवीर ॥ ११.४८ ॥","na veda-yajñādhyayanair na dānair
na ca kriyābhir na tapobhir ugraiḥ
evaṁ-rūpaḥ śakya ahaṁ nṛ-loke
draṣṭuṁ tvad anyena kuru-pravīra",na veda yajña adhyayanaiḥ na dānaiḥ na ca kriyābhiḥ na tapobhiḥ ugraiḥ evam rūpaḥ śakyaḥ aham nṛ loke draṣṭum tvat anyena kuru pravīra
461,11.49,"मा ते व्यथा मा च विमूढभावो
दृष्ट्वा रूपं घोरमीदृङ्ममेदम् ।
व्यपेतभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वं
तदेव मे रूपमिदं प्रपश्य ॥ ११.४९ ॥","mā te vyathā mā ca vimūḍha-bhāvo
dṛṣṭvā rūpaṁ ghoram īdṛṅ mamedam
vyapeta-bhīḥ prīta-manāḥ punas tvaṁ
tad eva me rūpam idaṁ prapaśya",mā te vyathā mā ca vimūḍha bhāvaḥ dṛṣṭvā rūpam ghoram īdṛk mama idam vyapeta bhīḥ prīta manāḥ punaḥ tvam tat eva me rūpam idam prapaśya
462,11.50,"संजय उवाच ।
इत्यर्जुनं वासुदेवस्तथोक्त्वा
स्वकं रूपं दर्शयामास भूयः ।
आश्वासयामास च भीतमेनं
भूत्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा ॥ ११.५० ॥","sañjaya uvāca
ity arjunaṁ vāsudevas tathoktvā
svakaṁ rūpaṁ darśayām āsa bhūyaḥ
āśvāsayām āsa ca bhītam enaṁ
bhūtvā punaḥ saumya-vapur mahātmā",sañjayaḥ uvāca iti arjunam vāsudevaḥ tathā uktvā svakam rūpam darśayām āsa bhūyaḥ āśvāsayām āsa ca bhītam enam bhūtvā punaḥ saumya vapuḥ mahā ātmā
463,11.51,"अर्जुन उवाच ।
दृष्ट्वेदं मानुषं रूपं तव सौम्यं जनार्दन
इदानीमस्मि संवृत्तः सचेताः प्रकृतिं गतः ॥ ११.५१ ॥","arjuna uvāca
dṛṣṭvedaṁ mānuṣaṁ rūpaṁ
tava saumyaṁ janārdana
idānīm asmi saṁvṛttaḥ
sa-cetāḥ prakṛtiṁ gataḥ",arjunaḥ uvāca dṛṣṭvā idam mānuṣam rūpam tava saumyam janārdana idānīm asmi saṁvṛttaḥ sa cetāḥ prakṛtim gataḥ
464,11.52,"श्रीभगवानुवाच ।
सुदुर्दर्शमिदं रूपं दृष्टवानसि यन्मम
देवा अप्यस्य रूपस्य नित्यं दर्शनकाङ्क्षिणः ॥ ११.५२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
su-durdarśam idaṁ rūpaṁ
dṛṣṭavān asi yan mama
devā apy asya rūpasya
nityaṁ darśana-kāṅkṣiṇaḥ",śrī bhagavān uvāca su durdarśam idam rūpam dṛṣṭavān asi yat mama devāḥ api asya rūpasya nityam darśana kāṅkṣiṇaḥ
465,11.53,"नाहं वेदैर्न तपसा न दानेन न चेज्यया ।
शक्य एवंविधो द्रष्टुं दृष्टवानसि मां यथा ॥ ११.५३ ॥","nāhaṁ vedair na tapasā

na dānena na cejyayā
śakya evaṁ-vidho draṣṭuṁ
dṛṣṭavān asi māṁ yathā",na aham vedaiḥ na tapasā na dānena na ca ijyayā
śakyaḥ evam vidhaḥ draṣṭum dṛṣṭavān asi mām yathā
466,11.54,"भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहमेवंविधोऽर्जुन ।
ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परंतप ॥ ११.५४ ॥","bhaktyā tv ananyayā śakya
aham evaṁ-vidho 'rjuna
jñātuṁ draṣṭuṁ ca tattvena
praveṣṭuṁ ca paran-tapa",bhaktyā tu ananyayā śakyaḥ aham evam vidhaḥ
arjuna jñātum draṣṭum ca tattvena praveṣṭum ca param tapa
467,11.55,"मत्कर्मकृन्मत्परमो मद्भक्तः सङ्गवर्जितः ।
निर्वैरः सर्वभूतेषु यः स मामेति पाण्डव ॥ ११.५५ ॥","mat-karma-kṛn mat-paramo
mad-bhaktaḥ saṅga-varjitaḥ
nirvairaḥ sarva-bhūteṣu
yaḥ sa mām eti pāṇḍava",mat karma kṛt mat paramaḥ mat bhaktaḥ saṅga
varjitaḥ nirvairaḥ sarva bhūteṣu yaḥ saḥ mām eti pāṇḍava
468,12.1,"अर्जुन उवाच ।
एवं सततयुक्ता ये भक्तास्त्वां पर्युपासते
ये चाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के योगवित्तमाः ॥ १२.१ ॥","arjuna uvāca
evaṁ satata-yuktā ye
bhaktās tvāṁ paryupāsate
ye cāpy akṣaram avyaktaṁ
teṣāṁ ke yoga-vittamāḥ",arjunaḥ uvāca evam satata yuktāḥ ye bhaktāḥ tvām
paryupāsate ye ca api akṣaram avyaktam teṣām ke yoga vit tamāḥ
469,12.2,"श्रीभगवानुवाच ।
मय्यावेश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते
श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः ॥ १२.२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
mayy āveśya mano ye māṁ
nitya-yuktā upāsate
śraddhayā parayopetās
te me yukta-tamā matāḥ",śrī bhagavān uvāca mayi āveśya manaḥ ye mām nitya
yuktāḥ upāsate śraddhayā parayā upetāḥ te me yukta tamāḥ matāḥ
470,12.3,"ये त्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ।
सर्वत्रगमचिन्त्यं च कूटस्थमचलं ध्रुवम् ॥ १२.३ ॥","ye tv akṣaram anirdeśyam
avyaktaṁ paryupāsate
sarvatra-gam acintyaṁ ca
kūṭa-stham acalaṁ dhruvam",ye tu akṣaram anirdeśyam avyaktam paryupāsate
sarvatra gam acintyam ca kūṭa stham acalam dhruvam
471,12.4,"संनियम्येन्द्रियग्रामं सर्वत्र समबुद्धयः ।
ते प्राप्नुवन्ति मामेव सर्वभूतहिते रताः ॥ १२.४ ॥","sanniyamyendriya-grāmaṁ
sarvatra sama-buddhayaḥ
te prāpnuvanti mām eva
sarva-bhūta-hite ratāḥ",sanniyamya indriya grāmam sarvatra sama buddhayaḥ
te prāpnuvanti mām eva sarva bhūta hite ratāḥ
472,12.5,"क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ।
अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं देहवद्भिरवाप्यते ॥ १२.५ ॥","kleśo 'dhika-taras teṣām
avyaktāsakta-cetasām
avyaktā hi gatir duḥkhaṁ
dehavadbhir avāpyate",kleśaḥ adhika taraḥ teṣām avyakta āsakta cetasām
avyaktā hi gatiḥ duḥkham deha vadbhiḥ avāpyate

473,12.6,"ये तु सर्वाणि कर्माणि मयि संन्यस्य मत्पराः ।
अनन्येनैव योगेन मां ध्यायन्त उपासते ॥ १२.६ ॥","ye tu sarvāṇi karmāṇi
mayi sannyasya mat-parāḥ
ananyenaiva yogena
māṁ dhyāyanta upāsate",ye tu sarvāṇi karmāṇi mayi sannyasya mat parāḥ
ananyena eva yogena mām dhyāyantaḥ upāsate
474,12.7,"तेषामहं समुद्धर्ता मृत्युसंसारसागरात् ।
भवामि न चिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसाम् ॥ १२.७ ॥","teṣām ahaṁ samuddhartā
mṛtyu-saṁsāra-sāgarāt
bhavāmi na cirāt pārtha
mayy āveśita-cetasām",teṣām aham samuddhartā mṛtyu saṁsāra sāgarāt
bhavāmi na cirāt pārtha mayi āveśita cetasām
475,12.8,"मय्येव मन आधत्स्व मयि बुद्धिं निवेशय ।
निवसिष्यसि मय्येव अत ऊर्ध्वं न संशयः ॥ १२.८ ॥","mayy eva mana ādhatsva
mayi buddhiṁ niveśaya
nivasiṣyasi mayy eva
ata ūrdhvaṁ na saṁśayaḥ",mayi eva manaḥ ādhatsva mayi buddhim niveśaya
nivasiṣyasi mayi eva ataḥ ūrdhvam na saṁśayaḥ
476,12.9,"अथ चित्तं समाधातुं न शक्नोषि मयि स्थिरम् ।
अभ्यासयोगेन ततो मामिच्छाप्तुं धनंजय ॥ १२.९ ॥","atha cittaṁ samādhātuṁ
na śaknoṣi mayi sthiram
abhyāsa-yogena tato
mām icchāptuṁ dhanañ-jaya",atha cittam samādhātum na śaknoṣi mayi sthiram
abhyāsa yogena tataḥ mām icchā āptum dhanam jaya
477,12.10,"अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि मत्कर्मपरमो भव ।
मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि ॥ १२.१० ॥","abhyāse ’py asamartho ’si
mat-karma-paramo bhava
mad-artham api karmāṇi
kurvan siddhim avāpsyasi",abhyāse api asamarthaḥ asi mat karma paramaḥ
bhava mat artham api karmāṇi kurvan siddhim avāpsyasi
478,12.11,"अथैतदप्यशक्तोऽसि कर्तुं मद्योगमाश्रितः ।
सर्वकर्मफलत्यागं ततः कुरु यतात्मवान् ॥ १२.११ ॥","athaitad apy aśakto ’si
kartuṁ mad-yogam āśritaḥ
sarva-karma-phala-tyāgaṁ
tataḥ kuru yatātmavān",atha etat api aśaktaḥ asi kartum mat yogam āśritaḥ
sarva karma phala tyāgam tataḥ kuru yata ātma vān
479,12.12,"श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानं विशिष्यते ।
ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छान्तिरनन्तरम् ॥ १२.१२ ॥","śreyo hi jñānam abhyāsāj
jñānād dhyānaṁ viśiṣyate
dhyānāt karma-phala-tyāgas
tyāgāc chāntir anantaram",śreyaḥ hi jñānam abhyāsāt jñānāt dhyānam
viśiṣyate dhyānāt karma phala tyāgaḥ tyāgāt śāntiḥ anantaram
480,12.13,"अद्वेष्टा सर्वभूतानां मैत्रः करुण एव च ।
निर्ममो निरहंकारः समदुःखसुखः क्षमी ॥ १२.१३ ॥","adveṣṭā sarva-bhūtānāṁ
maitraḥ karuṇa eva ca
nirmamo nirahaṅkāraḥ
sama-duḥkha-sukhaḥ kṣamī",adveṣṭā sarva bhūtānām maitraḥ karuṇaḥ eva ca
nirmamaḥ nirahaṅkāraḥ sama duḥkha sukhaḥ kṣamī
481,12.14,"संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः ।
मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥ १२.१४ ॥","santuṣṭaḥ satataṁ yogī

yatātmā dṛḍha-niścayaḥ
mayy arpita-mano-buddhir
yo mad-bhaktaḥ sa me priyaḥ",santuṣṭaḥ satatam yogī yata ātmā dṛḍha
niścayaḥ mayi arpita manaḥ buddhiḥ yaḥ mat bhaktaḥ saḥ me priyaḥ
482,12.15,"यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः ।
हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तो यः स च मे प्रियः ॥ १२.१५ ॥","yasmān nodvijate loko
lokān nodvijate ca yaḥ
harṣāmarṣa-bhayodvegair
mukto yaḥ sa ca me priyaḥ",yasmāt na udvijate lokaḥ lokāt na udvijate ca
yaḥ harṣa amarṣa bhaya udvegaiḥ muktaḥ yaḥ saḥ ca me priyaḥ
483,12.16,"अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनो गतव्यथः ।
सर्वारम्भपरित्यागी यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥ १२.१६ ॥","anapekṣaḥ śucir dakṣa
udāsīno gata-vyathaḥ
sarvārambha-parityāgī
yo mad-bhaktaḥ sa me priyaḥ",anapekṣaḥ śuciḥ dakṣaḥ udāsīnaḥ gata vyathaḥ
sarva ārambha parityāgī yaḥ mat bhaktaḥ saḥ me priyaḥ
484,12.17,"यो न हृष्यति न द्वेष्टि न शोचति न काङ्क्षति ।
शुभाशुभपरित्यागी भक्तिमान्यः स मे प्रियः ॥ १२.१७ ॥","yo na hṛṣyati na dveṣṭi
na śocati na kāṅkṣati
śubhāśubha-parityāgī
bhaktimān yaḥ sa me priyaḥ",yaḥ na hṛṣyati na dveṣṭi na śocati na
kāṅkṣati śubha aśubha parityāgī bhakti mān yaḥ saḥ me priyaḥ
485,12.18,"समः शत्रौ च मित्रे च तथा मानापमानयोः ।
शीतोष्णसुखदुःखेषु समः सङ्गविवर्जितः ॥ १२.१८ ॥","samaḥ śatrau ca mitre ca
tathā mānāpamānayoḥ
śītoṣṇa-sukha-duḥkheṣu
samaḥ saṅga-vivarjitaḥ",samaḥ śatrau ca mitre ca tathā māna apamānayoḥ
śīta uṣṇa sukha duḥkheṣu samaḥ saṅga vivarjitaḥ
486,12.19,"तुल्यनिन्दास्तुतिर्मौनी सन्तुष्टो येन केनचित् ।
अनिकेतः स्थिरमतिर्भक्तिमान्मे प्रियो नरः ॥ १२.१९ ॥","tulya-nindā-stutir maunī
santuṣṭo yena kenacit
aniketaḥ sthira-matir
bhaktimān me priyo naraḥ",tulya nindā stutiḥ maunī santuṣṭaḥ yena kenacit
aniketaḥ sthira matiḥ bhakti mān me priyaḥ naraḥ
487,12.20,"ये तु धर्म्यामृतमिदं यथोक्तं पर्युपासते ।
श्रद्दधाना मत्परमा भक्तास्तेऽतीव मे प्रियाः ॥ १२.२० ॥","ye tu dharmāmṛtam idaṁ
yathoktaṁ paryupāsate
śraddadhānā mat-paramā
bhaktās te ’tīva me priyāḥ",ye tu dharma amṛtam idam yathā uktam
paryupāsate śraddadhānāḥ mat paramāḥ bhaktāḥ te atīva me priyāḥ
488,13.1,"अर्जुन उवाच ।
प्रकृतिं पुरुषं चैव क्षेत्रं क्षेत्रज्ञमेव च
एतद्वेदितुमिच्छामि ज्ञानं ज्ञेयं च केशव ॥ १३.१ ॥","arjuna uvāca
prakṛtiṁ puruṣaṁ caiva
kṣetraṁ kṣetra-jñam eva ca
etad veditum icchāmi
jñānaṁ jñeyaṁ ca keśava",arjunaḥ uvāca prakṛtim puruṣam ca eva kṣetram
kṣetra jñam eva ca etat veditum icchāmi jñānam jñeyam ca keśava
489,13.2,"श्रीभगवानुवाच ।
इदं शरीरं कौन्तेय क्षेत्रमित्यभिधीयते

एतद्यो वेत्ति तं प्राहुः क्षेत्रज्ञ इति तद्विदः ॥ १३.२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
idaṁ śarīraṁ kaunteya
kṣetram ity abhidhīyate
etad yo vetti taṁ prāhuḥ
kṣetra-jña iti tad-vidaḥ",śrī bhagavān uvāca idam śarīram kaunteya
kṣetram iti abhidhīyate etat yaḥ vetti tam prāhuḥ kṣetra jñaḥ iti tat
vidaḥ
490,13.3,"क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि सर्वक्षेत्रेषु भारत ।
क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं यत्तज्ज्ञानं मतं मम ॥ १३.३ ॥","kṣetra-jñaṁ cāpi māṁ viddhi
sarva-kṣetreṣu bhārata
kṣetra-kṣetrajñayor jñānaṁ
yat taj jñānaṁ mataṁ mama",kṣetra jñam ca api mām viddhi sarva kṣetreṣu
bhārata kṣetra kṣetra jñayoḥ jñānam yat tat jñānam matam mama
491,13.4,"तत्क्षेत्रं यच्च यादृक्च यद्विकारि यतश्च यत् ।
स च यो यत्प्रभावश्च तत्समासेन मे शृणु ॥ १३.४ ॥","tat kṣetraṁ yac ca yādṛk ca
yad-vikāri yataś ca yat
sa ca yo yat-prabhāvaś ca
tat samāsena me śṛṇu",tat kṣetram yat ca yādṛk ca yat vikāri yataḥ ca yat
saḥ ca yaḥ yat prabhāvaḥ ca tat samāsena me śṛṇu
492,13.5,"ऋषिभिर्बहुधा गीतं छन्दोभिर्विविधैः पृथक् ।
ब्रह्मसूत्रपदैश्चैव हेतुमद्भिर्विनिश्चितैः ॥ १३.५ ॥","ṛṣibhir bahudhā gītaṁ
chandobhir vividhaiḥ pṛthak
brahma-sūtra-padaiś caiva
hetumadbhir viniścitaiḥ",ṛṣibhiḥ bahudhā gītam chandobhiḥ vividhaiḥ
pṛthak brahma sūtra padaiḥ ca eva hetu madbhiḥ viniścitaiḥ
493,13.6,"महाभूतान्यहंकारो बुद्धिरव्यक्तमेव च ।
इन्द्रियाणि दशैकं च पञ्च चेन्द्रियगोचराः ॥ १३.६ ॥","mahā-bhūtāny ahaṅkāro
buddhir avyaktam eva ca
indriyāṇi daśaikaṁ ca
pañca cendriya-gocarāḥ",mahā bhūtāni ahaṅkāraḥ buddhiḥ avyaktam eva ca
indriyāṇi daśa ekam ca pañca ca indriya go carāḥ
494,13.7,"इच्छा द्वेषः सुखं दुःखं संघातश्चेतना धृतिः ।
एतत्क्षेत्रं समासेन सविकारमुदाहृतम् ॥ १३.७ ॥","icchā dveṣaḥ sukhaṁ duḥkhaṁ
saṅghātaś cetanā dhṛtiḥ
etat kṣetraṁ samāsena
sa-vikāram udāhṛtam",icchā dveṣaḥ sukham duḥkham saṅghātaḥ cetanā dhṛtiḥ
etat kṣetram samāsena sa vikāram udāhṛtam
495,13.8,"अमानित्वमदम्भित्वमहिंसा क्षान्तिरार्जवम् ।
आचार्योपासनं शौचं स्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥ १३.८ ॥","amānitvam adambhitvam
ahiṁsā kṣāntir ārjavam
ācāryopāsanaṁ śaucaṁ
sthairyam ātma-vinigrahaḥ",amānitvam adambhitvam ahiṁsā kṣāntiḥ ārjavam
ācārya upāsanam śaucam sthairyam ātma vinigrahaḥ
496,13.9,"इन्द्रियार्थेषु वैराग्यमनहंकार एव च ।
जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् ॥ १३.९ ॥","indriyārtheṣu vairāgyam
anahaṅkāra eva ca
janma-mṛtyu-jarā-vyādhi-
duḥkha-doṣānudarśanam",indriya artheṣu vairāgyam anahaṅkāraḥ eva ca janma
mṛtyu jarā vyādhi duḥkha doṣa anudarśanam
497,13.10,"असक्तिरनभिष्वङ्गः पुत्रदारगृहादिषु ।

नित्यं च समचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥ १३.१० ॥","asaktir anabhiṣvaṅgaḥ
putra-dāra-gṛhādiṣu
nityaṁ ca sama-cittatvam
iṣṭāniṣṭopapattiṣu",asaktiḥ anabhiṣvaṅgaḥ putra dāra gṛha ādiṣu nityam ca
sama cittatvam iṣṭa aniṣṭa upapattiṣu
498,13.11,"मयि चानन्ययोगेन भक्तिरव्यभिचारिणी ।
विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥ १३.११ ॥","mayi cānanya-yogena
bhaktir avyabhicāriṇī
vivikta-deśa-sevitvam
aratir jana-saṁsadi",mayi ca ananya yogena bhaktiḥ avyabhicāriṇī vivikta
deśa sevitvam aratiḥ jana saṁsadi
499,13.12,"अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ।
एतज्ज्ञानमिति प्रोक्तमज्ञानं यदतोऽन्यथा ॥ १३.१२ ॥","adhyātma-jñāna-nityatvaṁ
tattva-jñānārtha-darśanam
etaj jñānam iti proktam
ajñānaṁ yad ato ’nyathā",adhyātma jñāna nityatvam tattva jñāna artha
darśanam etat jñānam iti proktam ajñānam yat ataḥ anyathā
500,13.13,"ज्ञेयं यत्तत्प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वामृतमश्नुते ।
अनादि मत्परं ब्रह्म न सत्तन्नासदुच्यते ॥ १३.१३ ॥","jñeyaṁ yat tat pravakṣyāmi
yaj jñātvāmṛtam aśnute
anādi mat-paraṁ brahma
na sat tan nāsad ucyate",jñeyam yat tat pravakṣyāmi yat jñātvā amṛtam
aśnute anādi mat param brahma na sat tat na asat ucyate
501,13.14,"सर्वतः पाणिपादं तत्सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम् ।
सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥ १३.१४ ॥","sarvataḥ pāṇi-pādaṁ tat
sarvato ’kṣi-śiro-mukham
sarvataḥ śrutimal loke
sarvam āvṛtya tiṣṭhati",sarvataḥ pāṇi pādam tat sarvataḥ akṣi śiraḥ
mukham sarvataḥ śruti mat loke sarvam āvṛtya tiṣṭhati
502,13.15,"सर्वेन्द्रियगुणाभासं सर्वेन्द्रियविवर्जितम् ।
असक्तं सर्वभृच्चैव निर्गुणं गुणभोक्तृ च ॥ १३.१५ ॥","sarvendriya-guṇābhāsaṁ
sarvendriya-vivarjitam
asaktaṁ sarva-bhṛc caiva
nirguṇaṁ guṇa-bhoktṛ ca",sarva indriya guṇa ābhāsam sarva indriya
vivarjitam asaktam sarva bhṛt ca eva nirguṇam guṇa bhoktṛ ca
503,13.16,"बहिरन्तश्च भूतानामचरं चरमेव च ।
सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयं दूरस्थं चान्तिके च तत् ॥ १३.१६ ॥","bahir antaś ca bhūtānām
acaraṁ caram eva ca
sūkṣmatvāt tad avijñeyaṁ
dūra-sthaṁ cāntike ca tat",bahiḥ antaḥ ca bhūtānām acaram caram eva ca
sūkṣmatvāt tat avijñeyam dūra stham ca antike ca tat
504,13.17,"अविभक्तं च भूतेषु विभक्तमिव च स्थितम् ।
भूतभर्तृ च तज्ज्ञेयं ग्रसिष्णु प्रभविष्णु च ॥ १३.१७ ॥","avibhaktaṁ ca bhūteṣu
vibhaktam iva ca sthitam
bhūta-bhartṛ ca taj jñeyaṁ
grasiṣṇu prabhaviṣṇu ca",avibhaktam ca bhūteṣu vibhaktam iva ca sthitam
bhūta bhartṛ ca tat jñeyam grasiṣṇu prabhaviṣṇu ca
505,13.18,"ज्योतिषामपि तज्ज्योतिस्तमसः परमुच्यते ।
ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं हृदि सर्वस्य विष्ठितम् ॥ १३.१८ ॥","jyotiṣām api taj jyotis
tamasaḥ param ucyate

jñānaṁ jñeyaṁ jñāna-gamyaṁ
hṛdi sarvasya viṣṭhitam",jyotiṣām api tat jyotiḥ tamasaḥ param ucyate
jñānam jñeyam jñāna gamyam hṛdi sarvasya viṣṭhitam
506,13.19,"इति क्षेत्रं तथा ज्ञानं ज्ञेयं चोक्तं समासतः ।
मद्भक्त एतद्विज्ञाय मद्भावायोपपद्यते ॥ १३.१९ ॥","iti kṣetraṁ tathā jñānaṁ
jñeyaṁ coktaṁ samāsataḥ
mad-bhakta etad vijñāya
mad-bhāvāyopapadyate",iti kṣetram tathā jñānam jñeyam ca uktam samāsataḥ
mat bhaktaḥ etat vijñāya mat bhāvāya upapadyate
507,13.20,"प्रकृतिं पुरुषं चैव विद्ध्यनादी उभावपि ।
विकारांश्च गुणांश्चैव विद्धि प्रकृतिसंभवान् ॥ १३.२० ॥","prakṛtiṁ puruṣaṁ caiva
viddhy anādī ubhāv api
vikārāṁś ca guṇāṁś caiva
viddhi prakṛti-sambhavān",prakṛtim puruṣam ca eva viddhi anādī ubhau api
vikārān ca guṇān ca eva viddhi prakṛti sambhavān
508,13.21,"कार्यकरणकर्तृत्वे हेतुः प्रकृतिरुच्यते ।
पुरुषः सुखदुःखानां भोक्तृत्वे हेतुरुच्यते ॥ १३.२१ ॥","kārya-kāraṇa-kartṛtve
hetuḥ prakṛtir ucyate
puruṣaḥ sukha-duḥkhānāṁ
bhoktṛtve hetur ucyate",kārya kāraṇa kartṛtve hetuḥ prakṛtiḥ ucyate
puruṣaḥ sukha duḥkhānām bhoktṛtve hetuḥ ucyate
509,13.22,"पुरुषः प्रकृतिस्थो हि भुङ्\u200cक्ते प्रकृतिजान्गुणान् ।
कारणं गुणसङ्गोऽस्य सदसद्योनिजन्मसु ॥ १३.२२ ॥","puruṣaḥ prakṛti-stho hi
bhuṅkte prakṛti-jān guṇān
kāraṇaṁ guṇa-saṅgo ’sya
sad-asad-yoni-janmasu",puruṣaḥ prakṛti sthaḥ hi bhuṅkte prakṛti jān guṇān
kāraṇam guṇa saṅgaḥ asya sat asat yoni janmasu
510,13.23,"उपद्रष्टानुमन्ता च भर्ता भोक्ता महेश्वरः ।
परमात्मेति चाप्युक्तो देहेऽस्मिन्पुरुषः परः ॥ १३.२३ ॥","upadraṣṭānumantā ca
bhartā bhoktā maheśvaraḥ
paramātmeti cāpy ukto
dehe ’smin puruṣaḥ paraḥ",upadraṣṭā anumantā ca bhartā bhoktā mahā
īśvaraḥ parama ātmā iti ca api uktaḥ dehe asmin puruṣaḥ paraḥ
511,13.24,"य एवं वेत्ति पुरुषं प्रकृतिं च गुणैः सह ।
सर्वथा वर्तमानोऽपि न स भूयोऽभिजायते ॥ १३.२४ ॥","ya evaṁ vetti puruṣaṁ
prakṛtiṁ ca guṇaiḥ saha
sarvathā vartamāno ’pi
na sa bhūyo ’bhijāyate",yaḥ evam vetti puruṣam prakṛtim ca guṇaiḥ saha
sarvathā vartamānaḥ api na saḥ bhūyaḥ abhijāyate
512,13.25,"ध्यानेनात्मनि पश्यन्ति केचिदात्मानमात्मना ।
अन्ये सांख्येन योगेन कर्मयोगेन चापरे ॥ १३.२५ ॥","dhyānenātmani paśyanti
kecid ātmānam ātmanā
anye sāṅkhyena yogena
karma-yogena cāpare",dhyānena ātmani paśyanti kecit ātmānam ātmanā anye
sāṅkhyena yogena karma yogena ca apare
513,13.26,"अन्ये त्वेवमजानन्तः श्रुत्वान्येभ्य उपासते ।
तेऽपि चातितरन्त्येव मृत्युं श्रुतिपरायणाः ॥ १३.२६ ॥","anye tv evam ajānantaḥ
śrutvānyebhya upāsate
te ’pi cātitaranty eva

mṛtyuṁ śruti-parāyaṇāḥ",anye tu evam ajānantaḥ śrutvā anyebhyaḥ upāsate
te api ca atitaranti eva mṛtyum śruti parāyaṇāḥ
514,13.27,"यावत्संजायते किंचित्सत्त्वं स्थावरजङ्गमम् ।
क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धि भरतर्षभ ॥ १३.२७ ॥","yāvat sañjāyate kiñcit
sattvaṁ sthāvara-jaṅgamam
kṣetra-kṣetrajña-saṁyogāt
tad viddhi bharatarṣabha",yāvat sañjāyate kiñcit sattvam sthāvara
jaṅgamam kṣetra kṣetra jña saṁyogāt tat viddhi bharata ṛṣabha
515,13.28,"समं सर्वेषु भूतेषु तिष्ठन्तं परमेश्वरम् ।
विनश्यत्स्वविनश्यन्तं यः पश्यति स पश्यति ॥ १३.२८ ॥","samaṁ sarveṣu bhūteṣu
tiṣṭhantaṁ parameśvaram
vinaśyatsv avinaśyantaṁ
yaḥ paśyati sa paśyati",samam sarveṣu bhūteṣu tiṣṭhan tam parama īśvaram
vinaśyatsu avinaśyantam yaḥ paśyati saḥ paśyati
516,13.29,"समं पश्यन्हि सर्वत्र समवस्थितमीश्वरम् ।
न हिनस्त्यात्मनात्मानं ततो याति परां गतिम् ॥ १३.२९ ॥","samaṁ paśyan hi sarvatra
samavasthitam īśvaram
na hinasty ātmanātmānaṁ
tato yāti parāṁ gatim",samam paśyan hi sarvatra samavasthitam īśvaram na
hinasti ātmanā ātmānam tataḥ yāti parām gatim
517,13.30,"प्रकृत्यैव च कर्माणि क्रियमाणानि सर्वशः ।
यः पश्यति तथात्मानमकर्तारं स पश्यति ॥ १३.३० ॥","prakṛtyaiva ca karmāṇi
kriyamāṇāni sarvaśaḥ
yaḥ paśyati tathātmānam
akartāraṁ sa paśyati",prakṛtyā eva ca karmāṇi kriyamāṇāni sarvaśaḥ yaḥ
paśyati tathā ātmānam akartāram saḥ paśyati
518,13.31,"यदा भूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ।
तत एव च विस्तारं ब्रह्म संपद्यते तदा ॥ १३.३१ ॥","yadā bhūta-pṛthag-bhāvam
eka-stham anupaśyati
tata eva ca vistāraṁ
brahma sampadyate tadā",yadā bhūta pṛthak bhāvam eka stham anupaśyati
tataḥ eva ca vistāram brahma sampadyate tadā
519,13.32,"अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः ।
शरीरस्थोऽपि कौन्तेय न करोति न लिप्यते ॥ १३.३२ ॥","anāditvān nirguṇatvāt
paramātmāyam avyayaḥ
śarīra-stho ’pi kaunteya
na karoti na lipyate",anāditvāt nirguṇatvāt parama ātmā ayam avyayaḥ
śarīra sthaḥ api kaunteya na karoti na lipyate
520,13.33,"यथा सर्वगतं सौक्ष्म्यादाकाशं नोपलिप्यते ।
सर्वत्रावस्थितो देहे तथात्मा नोपलिप्यते ॥ १३.३३ ॥","yathā sarva-gataṁ saukṣmyād
ākāśaṁ nopalipyate
sarvatrāvasthito dehe
tathātmā nopalipyate",yathā sarva gatam saukṣmyāt ākāśam na upalipyate
sarvatra avasthitaḥ dehe tathā ātmā na upalipyate
521,13.34,"यथा प्रकाशयत्येकः कृत्स्नं लोकमिमं रविः ।
क्षेत्रं क्षेत्री तथा कृत्स्नं प्रकाशयति भारत ॥ १३.३४ ॥","yathā prakāśayaty ekaḥ
kṛtsnaṁ lokam imaṁ raviḥ
kṣetraṁ kṣetrī tathā kṛtsnaṁ
prakāśayati bhārata",yathā prakāśayati ekaḥ kṛtsnam lokam imam raviḥ
kṣetram kṣetrī tathā kṛtsnam prakāśayati bhārata

522,13.35,"क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमन्तरं ज्ञानचक्षुषा ।
भूतप्रकृतिमोक्षं च ये विदुर्यान्ति ते परम् ॥ १३.३५ ॥","kṣetra-kṣetrajñayor evam
antaraṁ jñāna-cakṣuṣā
bhūta-prakṛti-mokṣaṁ ca
ye vidur yānti te param",kṣetra kṣetra jñayoḥ evam antaram jñāna cakṣuṣā
bhūta prakṛti mokṣam ca ye viduḥ yānti te param
523,14.1,"श्रीभगवानुवाच ।
परं भूयः प्रवक्ष्यामि ज्ञानानां ज्ञानमुत्तमम्
यज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे परां सिद्धिमितो गताः ॥ १४.१ ॥","śrī-bhagavān uvāca
paraṁ bhūyaḥ pravakṣyāmi
jñānānāṁ jñānam uttamam
yaj jñātvā munayaḥ sarve
parāṁ siddhim ito gatāḥ",śrī bhagavān uvāca param bhūyaḥ pravakṣyāmi
jñānānām jñānam uttamam yat jñātvā munayaḥ sarve parām siddhim itaḥ gatāḥ
524,14.2,"इदं ज्ञानमुपाश्रित्य मम साधर्म्यमागताः ।
सर्गेऽपि नोपजायन्ते प्रलये न व्यथन्ति च ॥ १४.२ ॥","idaṁ jñānam upāśritya
mama sādharmyam āgatāḥ
sarge ’pi nopajāyante
pralaye na vyathanti ca",idam jñānam upāśritya mama sādharmyam āgatāḥ
sarge api na upajāyante pralaye na vyathanti ca
525,14.3,"मम योनिर्महद्ब्रह्म तस्मिन्गर्भं दधाम्यहम् ।
संभवः सर्वभूतानां ततो भवति भारत ॥ १४.३ ॥","mama yonir mahad brahma
tasmin garbhaṁ dadhāmy aham
sambhavaḥ sarva-bhūtānāṁ
tato bhavati bhārata",mama yoniḥ mahat brahma tasmin garbham dadhāmi aham
sambhavaḥ sarva bhūtānām tataḥ bhavati bhārata
526,14.4,"सर्वयोनिषु कौन्तेय मूर्तयः संभवन्ति याः ।
तासां ब्रह्म महद्योनिरहं बीजप्रदः पिता ॥ १४.४ ॥","sarva-yoniṣu kaunteya
mūrtayaḥ sambhavanti yāḥ
tāsāṁ brahma mahad yonir
ahaṁ bīja-pradaḥ pitā",sarva yoniṣu kaunteya mūrtayaḥ sambhavanti yāḥ
tāsām brahma mahat yoniḥ aham bīja pradaḥ pitā
527,14.5,"सत्त्वं रजस्तम इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः ।
निबध्नन्ति महाबाहो देहे देहिनमव्ययम् ॥ १४.५ ॥","sattvaṁ rajas tama iti
guṇāḥ prakṛti-sambhavāḥ
nibadhnanti mahā-bāho
dehe dehinam avyayam",sattvam rajaḥ tamaḥ iti guṇāḥ prakṛti sambhavāḥ
nibadhnanti mahā bāho dehe dehinam avyayam
528,14.6,"तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात्प्रकाशकमनामयम् ।
सुखसङ्गेन बध्नाति ज्ञानसङ्गेन चानघ ॥ १४.६ ॥","tatra sattvaṁ nirmalatvāt
prakāśakam anāmayam
sukha-saṅgena badhnāti
jñāna-saṅgena cānagha",tatra sattvam nirmalatvāt prakāśakam anāmayam
sukha saṅgena badhnāti jñāna saṅgena ca anagha
529,14.7,"रजो रागात्मकं विद्धि तृष्णासङ्गसमुद्भवम् ।
तन्निबध्नाति कौन्तेय कर्मसङ्गेन देहिनम् ॥ १४.७ ॥","rajo rāgātmakaṁ viddhi
tṛṣṇā-saṅga-samudbhavam
tan nibadhnāti kaunteya
karma-saṅgena dehinam",rajaḥ rāga ātmakam viddhi tṛṣṇā saṅga samudbhavam
tat nibadhnāti kaunteya karma saṅgena dehinam

530,14.8,"तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदेहिनाम् ।
प्रमादालस्यनिद्राभिस्तन्निबध्नाति भारत ॥ १४.८ ॥","tamas tv ajñāna-jaṁ viddhi
mohanaṁ sarva-dehinām
pramādālasya-nidrābhis
tan nibadhnāti bhārata",tamaḥ tu ajñāna jam viddhi mohanam sarva dehinām
pramāda ālasya nidrābhiḥ tat nibadhnāti bhārata
531,14.9,"सत्त्वं सुखे संजयति रजः कर्मणि भारत ।
ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादे संजयत्युत ॥ १४.९ ॥","sattvaṁ sukhe sañjayati
rajaḥ karmaṇi bhārata
jñānam āvṛtya tu tamaḥ
pramāde sañjayaty uta",sattvam sukhe sañjayati rajaḥ karmaṇi bhārata
jñānam āvṛtya tu tamaḥ pramāde sañjayati uta
532,14.10,"रजस्तमश्चाभिभूय सत्त्वं भवति भारत ।
रजः सत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं रजस्तथा ॥ १४.१० ॥","rajas tamaś cābhibhūya
sattvaṁ bhavati bhārata
rajaḥ sattvaṁ tamaś caiva
tamaḥ sattvaṁ rajas tathā",rajaḥ tamaḥ ca abhibhūya sattvam bhavati
bhārata rajaḥ sattvam tamaḥ ca eva tamaḥ sattvam rajaḥ tathā
533,14.11,"सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन्प्रकाश उपजायते ।
ज्ञानं यदा तदा विद्याद्विवृद्धं सत्त्वमित्युत ॥ १४.११ ॥","sarva-dvāreṣu dehe ’smin
prakāśa upajāyate
jñānaṁ yadā tadā vidyād
vivṛddhaṁ sattvam ity uta",sarva dvāreṣu dehe asmin prakāśaḥ upajāyate
jñānam yadā tadā vidyāt vivṛddham sattvam iti uta
534,14.12,"लोभः प्रवृत्तिरारम्भः कर्मणामशमः स्पृहा ।
रजस्येतानि जायन्ते विवृद्धे भरतर्षभ ॥ १४.१२ ॥","lobhaḥ pravṛttir ārambhaḥ
karmaṇām aśamaḥ spṛhā
rajasy etāni jāyante
vivṛddhe bharatarṣabha",lobhaḥ pravṛttiḥ ārambhaḥ karmaṇām aśamaḥ spṛhā
rajasi etāni jāyante vivṛddhe bharata ṛṣabha
535,14.13,"अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव च ।
तमस्येतानि जायन्ते विवृद्धे कुरुनन्दन ॥ १४.१३ ॥","aprakāśo ’pravṛttiś ca
pramādo moha eva ca
tamasy etāni jāyante
vivṛddhe kuru-nandana",aprakāśaḥ apravṛttiḥ ca pramādaḥ mohaḥ eva ca
tamasi etāni jāyante vivṛddhe kuru nandana
536,14.14,"यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयं याति देहभृत् ।
तदोत्तमविदां लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥ १४.१४ ॥","yadā sattve pravṛddhe tu
pralayaṁ yāti deha-bhṛt
tadottama-vidāṁ lokān
amalān pratipadyate",yadā sattve pravṛddhe tu pralayam yāti deha bhṛt
tadā uttama vidām lokān amalān pratipadyate
537,14.15,"रजसि प्रलयं गत्वा कर्मसङ्गिषु जायते ।
तथा प्रलीनस्तमसि मूढयोनिषु जायते ॥ १४.१५ ॥","rajasi pralayaṁ gatvā
karma-saṅgiṣu jāyate
tathā pralīnas tamasi
mūḍha-yoniṣu jāyate",rajasi pralayam gatvā karma saṅgiṣu jāyate tathā
pralīnaḥ tamasi mūḍha yoniṣu jāyate
538,14.16,"कर्मणः सुकृतस्याहुः सात्त्विकं निर्मलं फलम् ।
रजसस्तु फलं दुःखमज्ञानं तमसः फलम् ॥ १४.१६ ॥","karmaṇaḥ sukṛtasyāhuḥ

sāttvikaṁ nirmalaṁ phalam
rajasas tu phalaṁ duḥkham
ajñānaṁ tamasaḥ phalam",karmaṇaḥ su kṛtasya āhuḥ sāttvikam nirmalam
phalam rajasaḥ tu phalam duḥkham ajñānam tamasaḥ phalam
539,14.17,"सत्त्वात्संजायते ज्ञानं रजसो लोभ एव च ।
प्रमादमोहौ तमसो भवतोऽज्ञानमेव च ॥ १४.१७ ॥","sattvāt sañjāyate jñānaṁ
rajaso lobha eva ca
pramāda-mohau tamaso
bhavato 'jñānam eva ca",sattvāt sañjāyate jñānam rajasaḥ lobhaḥ eva ca
pramāda mohau tamasaḥ bhavataḥ ajñānam eva ca
540,14.18,"ऊर्ध्वं गच्छन्ति सत्त्वस्था मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः ।
जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छन्ति तामसाः ॥ १४.१८ ॥","ūrdhvaṁ gacchanti sattva-sthā
madhye tiṣṭhanti rājasāḥ
jaghanya-guṇa-vṛtti-sthā
adho gacchanti tāmasāḥ",ūrdhvam gacchanti sattva sthāḥ madhye tiṣṭhanti
rājasāḥ jaghanya guṇa vṛtti sthāḥ adhaḥ gacchanti tāmasāḥ
541,14.19,"नान्यं गुणेभ्यः कर्तारं यदा द्रष्टानुपश्यति ।
गुणेभ्यश्च परं वेत्ति मद्भावं सोऽधिगच्छति ॥ १४.१९ ॥","nānyaṁ guṇebhyaḥ kartāraṁ
yadā draṣṭānupaśyati
guṇebhyaś ca paraṁ vetti
mad-bhāvaṁ so 'dhigacchati",na anyam guṇebhyaḥ kartāram yadā draṣṭā
anupaśyati guṇebhyaḥ ca param vetti mat bhāvam saḥ adhigacchati
542,14.20,"गुणानेतानतीत्य त्रीन्देही देहसमुद्भवान् ।
जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नुते ॥ १४.२० ॥","guṇān etān atītya trīn
dehī deha-samudbhavān
janma-mṛtyu-jarā-duḥkhair
vimukto 'mṛtam aśnute",guṇān etān atītya trīn dehī deha samudbhavān janma
mṛtyu jarā duḥkhaiḥ vimuktaḥ amṛtam aśnute
543,14.21,"अर्जुन उवाच ।
कैर्लिङ्गैस्त्रीन्गुणानेतानतीतो भवति प्रभो
किमाचारः कथं चैतांस्त्रीन्गुणानतिवर्तते ॥ १४.२१ ॥","arjuna uvāca
kair liṅgais trīn guṇān etān
atīto bhavati prabho
kim-ācāraḥ kathaṁ caitāṁs
trīn guṇān ativartate",arjunaḥ uvāca kaiḥ liṅgaiḥ trīn guṇān etān atītaḥ
bhavati prabho kim ācāraḥ katham ca etān trīn guṇān ativartate
544,14.22,"श्रीभगवानुवाच ।
प्रकाशं च प्रवृत्तिं च मोहमेव च पाण्डव
न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि न निवृत्तानि काङ्क्षति ॥ १४.२२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
prakāśaṁ ca pravṛttiṁ ca
moham eva ca pāṇḍava
na dveṣṭi sampravṛttāni
na nivṛttāni kāṅkṣati",śrī bhagavān uvāca prakāśam ca pravṛttim ca moham
eva ca pāṇḍava na dveṣṭi sampravṛttāni na nivṛttāni kāṅkṣati
545,14.23,"उदासीनवदासीनो गुणैर्यो न विचाल्यते ।
गुणा वर्तन्त इत्येव योऽवतिष्ठति नेङ्गते ॥ १४.२३ ॥","udāsīna-vad āsīno
guṇair yo na vicālyate
guṇā vartanta ity evaṁ
yo 'vatiṣṭhati neṅgate",udāsīna vat āsīnaḥ guṇaiḥ yaḥ na vicālyate guṇāḥ
vartante iti evam yaḥ avatiṣṭhati na iṅgate

546,14.24,"समदुःखसुखः स्वस्थः समलोष्टाश्मकाञ्चनः ।
तुल्यप्रियाप्रियो धीरस्तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः ॥ १४.२४ ॥","sama-duḥkha-sukhaḥ sva-sthaḥ
sama-loṣṭāśma-kāñcanaḥ
tulya-priyāpriyo dhīras
tulya-nindātma-saṁstutiḥ",sama duḥkha sukhaḥ sva sthaḥ sama loṣṭa aśma
kāñcanaḥ tulya priya apriyaḥ dhīraḥ tulya nindā ātma saṁstutiḥ
547,14.25,"मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्यो मित्रारिपक्षयोः ।
सर्वारम्भपरित्यागी गुणातीतः स उच्यते ॥ १४.२५ ॥","mānāpamānayos tulyas
tulyo mitrāri-pakṣayoḥ
sarvārambha-parityāgī
guṇātītaḥ sa ucyate",māna apamānayoḥ tulyaḥ tulyaḥ mitra ari pakṣayoḥ
sarva ārambha parityāgī guṇa atītaḥ saḥ ucyate
548,14.26,"मां च योऽव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते ।
स गुणान्समतीत्यैतान्ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥ १४.२६ ॥","māṁ ca yo ’vyabhicāreṇa
bhakti-yogena sevate
sa guṇān samatītyaitān
brahma-bhūyāya kalpate",mām ca yaḥ avyabhicāreṇa bhakti yogena sevate saḥ
guṇān samatītya etān brahma bhūyāya kalpate
549,14.27,"ब्रह्मणो हि प्रतिष्ठाहममृतस्याव्ययस्य च ।
शाश्वतस्य च धर्मस्य सुखस्यैकान्तिकस्य च ॥ १४.२७ ॥","brahmaṇo hi pratiṣṭhāham
amṛtasyāvyayasya ca
śāśvatasya ca dharmasya
sukhasyaikāntikasya ca",brahmaṇaḥ hi pratiṣṭhā aham amṛtasya avyayasya ca
śāśvatasya ca dharmasya sukhasya aikāntikasya ca
550,15.1,"श्रीभगवानुवाच ।
ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम्
छन्दांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित् ॥ १५.१ ॥","śrī-bhagavān uvāca
ūrdhva-mūlam adhaḥ-śākham
aśvatthaṁ prāhur avyayam
chandāṁsi yasya parṇāni
yas taṁ veda sa veda-vit",śrī bhagavān uvāca ūrdhva mūlam adhaḥ śākham
aśvattham prāhuḥ avyayam chandāṁsi yasya parṇāni yaḥ tam veda saḥ veda
vit
551,15.2,"अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा
गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः ।
अधश्च मूलान्यनुसंततानि
कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके ॥ १५.२ ॥","adhaś cordhvaṁ prasṛtās tasya śākhā
guṇa-pravṛddhā viṣaya-pravālāḥ
adhaś ca mūlāny anusantatāni
karmānubandhīni manuṣya-loke",adhaḥ ca ūrdhvam prasṛtāḥ tasya śākhāḥ guṇa
pravṛddhāḥ viṣaya pravālāḥ adhaḥ ca mūlāni anusantatāni karma anubandhīni
manuṣya loke
552,15.3,"न रूपमस्येह तथोपलभ्यते
नान्तो न चादिर्न च संप्रतिष्ठा ।
अश्वत्थमेनं सुविरूढमूल-
मसङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्त्वा ॥ १५.३ ॥","na rūpam asyeha tathopalabhyate
nānto na cādir na ca sampratiṣṭhā
aśvattham enaṁ su-virūḍha-mūlam

asaṅga-śastreṇa dṛḍhena chittvā",na rūpam asya iha tathā upalabhyate na antaḥ na ca ādiḥ na ca sampratiṣṭhā aśvattham enam su virūḍha mūlam asaṅga śastreṇa dṛḍhena chittvā
553,15.4,"ततः पदं तत्परिमार्गितव्यं
यस्मिन्गता न निवर्तन्ति भूयः ।
तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये
यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी ॥ १५.४ ॥","tataḥ padaṁ tat parimārgitavyaṁ
yasmin gatā na nivartanti bhūyaḥ
tam eva cādyaṁ puruṣaṁ prapadye
yataḥ pravṛttiḥ prasṛtā purāṇī",tataḥ padam tat parimārgitavyam yasmin gatāḥ na nivartanti bhūyaḥ tam eva ca ādyam puruṣam prapadye yataḥ pravṛttiḥ prasṛtā purāṇi
554,15.5,"निर्मानमोहा जितसङ्गदोषा
अध्यात्मनित्या विनिवृत्तकामाः ।
द्वन्द्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञै-
र्गच्छन्त्यमूढाः पदमव्ययं तत् ॥ १५.५ ॥","nirmāna-mohā jita-saṅga-doṣā
adhyātma-nityā vinivṛtta-kāmāḥ
dvandvair vimuktāḥ sukha-duḥkha-saṁjñair
gacchanty amūḍhāḥ padam avyayaṁ tat",niḥ māna mohāḥ jita saṅga doṣāḥ adhyātma nityāḥ vinivṛtta kāmāḥ dvandvaiḥ vimuktāḥ sukha duḥkha saṁjñaiḥ gacchanti amūḍhāḥ padam avyayam tat
555,15.6,"न तद्भासयते सूर्यो न शशाङ्को न पावकः ।
यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम ॥ १५.६ ॥","na tad bhāsayate sūryo
na śaśāṅko na pāvakaḥ
yad gatvā na nivartante
tad dhāma paramaṁ mama",na tat bhāsayate sūryaḥ na śaśāṅkaḥ na pāvakaḥ yat gatvā na nivartante tat dhāma paramam mama
556,15.7,"ममैवांशो जीवलोके जीवभूतः सनातनः ।
मनःषष्ठानीन्द्रियाणि प्रकृतिस्थानि कर्षति ॥ १५.७ ॥","mamaivāṁśo jīva-loke
jīva-bhūtaḥ sanātanaḥ
manaḥ-ṣaṣṭhānīndriyāṇi
prakṛti-sthāni karṣati",mama eva aṁśaḥ jīva loke jīva bhūtaḥ sanātanaḥ manaḥ ṣaṣṭhāni indriyāṇi prakṛti sthāni karṣati
557,15.8,"शरीरं यदवाप्नोति यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः ।
गृहित्वैतानि संयाति वायुर्गन्धानिवाशयात् ॥ १५.८ ॥","śarīraṁ yad avāpnoti
yac cāpy utkrāmatīśvaraḥ
gṛhītvaitāni saṁyāti
vāyur gandhān ivāśayāt",śarīram yat avāpnoti yat ca api utkrāmati īśvaraḥ gṛhītvā etāni saṁyāti vāyuḥ gandhān iva āśayāt
558,15.9,"श्रोत्रं चक्षुः स्पर्शनं च रसनं घ्राणमेव च ।
अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते ॥ १५.९ ॥","śrotraṁ cakṣuḥ sparśanaṁ ca
rasanaṁ ghrāṇam eva ca
adhiṣṭhāya manaś cāyaṁ
viṣayān upasevate",śrotram cakṣuḥ sparśanam ca rasanam ghrāṇam eva ca adhiṣṭhāya manaḥ ca ayam viṣayān upasevate
559,15.10,"उत्क्रामन्तं स्थितं वापि भुञ्जानं वा गुणान्वितम् ।
विमूढा नानुपश्यन्ति पश्यन्ति ज्ञानचक्षुषः ॥ १५.१० ॥","utkrāmantaṁ sthitaṁ vāpi
bhuñjānaṁ vā guṇānvitam
vimūḍhā nānupaśyanti

paśyanti jñāna-cakṣuṣaḥ",utkrāmantam sthitam vā api bhuñjānam vā guṇa
anvitam vimūḍhāḥ na anupaśyanti paśyanti jñāna cakṣuṣaḥ
560,15.11,"यतन्तो योगिनश्चैनं पश्यन्त्यात्मन्यवस्थितम् ।
यतन्तोऽप्यकृतात्मानो नैनं पश्यन्त्यचेतसः ॥ १५.११ ॥","yatanto yoginaś cainaṁ
paśyanty ātmany avasthitam
yatanto 'py akṛtātmāno
nainaṁ paśyanty acetasaḥ",yatantaḥ yoginaḥ ca enam paśyanti ātmani
avasthitam yatantaḥ api akṛta ātmānaḥ na enam paśyanti acetasaḥ
561,15.12,"यदादित्यगतं तेजो जगद्भासयतेऽखिलम् ।
यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि मामकम् ॥ १५.१२ ॥","yad āditya-gataṁ tejo
jagad bhāsayate 'khilam
yac candramasi yac cāgnau
tat tejo viddhi māmakam",yat āditya gatam tejaḥ jagat bhāsayate akhilam
yat candramasi yat ca agnau tat tejaḥ viddhi māmakam
562,15.13,"गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा ।
पुष्णामि चौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः ॥ १५.१३ ॥","gām āviśya ca bhūtāni
dhārayāmy aham ojasā
puṣṇāmi cauṣadhīḥ sarvāḥ
somo bhūtvā rasātmakaḥ",gām āviśya ca bhūtāni dhārayāmi aham ojasā
puṣṇāmi ca auṣadhīḥ sarvāḥ somaḥ bhūtvā rasa ātmakaḥ
563,15.14,"अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रितः ।
प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधम् ॥ १५.१४ ॥","ahaṁ vaiśvānaro bhūtvā
prāṇināṁ deham āśritaḥ
prāṇāpāna-samāyuktaḥ
pacāmy annaṁ catur-vidham",aham vaiśvānaraḥ bhūtvā prāṇināṁ deham āśritaḥ
prāṇa apāna samāyuktaḥ pacāmi annam catuḥ vidham
564,15.15,"सर्वस्य चाहं हृदि संनिविष्टो
मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च ।
वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो
वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम् ॥ १५.१५ ॥","sarvasya cāhaṁ hṛdi sanniviṣṭo
mattaḥ smṛtir jñānam apohanaṁ ca
vedaiś ca sarvair aham eva vedyo
vedānta-kṛd veda-vid eva cāham",sarvasya ca aham hṛdi sanniviṣṭaḥ mattaḥ
smṛtiḥ jñānam apohanam ca vedaiḥ ca sarvaiḥ aham eva vedyaḥ vedānta kṛt
veda vit eva ca aham
565,15.16,"द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षर एव च ।
क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोऽक्षर उच्यते ॥ १५.१६ ॥","dvāv imau puruṣau loke
kṣaraś cākṣara eva ca
kṣaraḥ sarvāṇi bhūtāni
kūṭa-stho 'kṣara ucyate",dvau imau puruṣau loke kṣaraḥ ca akṣaraḥ eva ca
kṣaraḥ sarvāṇi bhūtāni kūṭa sthaḥ akṣaraḥ ucyate
566,15.17,"उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः ।
यो लोकत्रयमाविश्य बिभर्त्यव्यय ईश्वरः ॥ १५.१७ ॥","uttamaḥ puruṣas tv anyaḥ
paramātmety udāhṛtaḥ
yo loka-trayam āviśya
bibharty avyaya īśvaraḥ",uttamaḥ puruṣaḥ tu anyaḥ parama ātmā iti
udāhṛtaḥ yaḥ loka trayam āviśya bibharti avyayaḥ īśvaraḥ
567,15.18,"यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादपि चोत्तमः ।
अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥ १५.१८ ॥","yasmāt kṣaram atīto 'ham
akṣarād api cottamaḥ

ato ’smi loke vede ca
prathitaḥ puruṣottamaḥ",yasmāt kṣaram atītaḥ aham akṣarāt api ca uttamaḥ
ataḥ asmi loke vede ca prathitaḥ puruṣa uttamaḥ
568,15.19,"यो मामेवमसंमूढो जानाति पुरुषोत्तमम् ।
स सर्वविद्भजति मां सर्वभावेन भारत ॥ १५.१९ ॥","yo mām evam asammūḍho
jānāti puruṣottamam
sa sarva-vid bhajati māṁ
sarva-bhāvena bhārata",yaḥ mām evam asammūḍhaḥ jānāti puruṣa uttamam saḥ
sarva vit bhajati mām sarva bhāvena bhārata
569,15.20,"इति गुह्यतमं शास्त्रमिदमुक्तं मयानघ ।
एतद्\u200cबुद्ध्वा बुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्च भारत ॥ १५.२० ॥","iti guhya-tamaṁ śāstram
idam uktaṁ mayānagha
etad buddhvā buddhimān syāt
kṛta-kṛtyaś ca bhārata",iti guhya tamam śāstram idam uktam mayā anagha
etat buddhvā buddhi mān syāt kṛta kṛtyaḥ ca bhārata
570,16.1,"श्रीभगवानुवाच ।
अभयं सत्त्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः
दानं दमश्च यज्ञश्च स्वाध्यायस्तप आर्जवम् ॥ १६.१ ॥","śrī-bhagavān uvāca
abhayaṁ sattva-saṁśuddhir
jñāna-yoga-vyavasthitiḥ
dānaṁ damaś ca yajñaś ca
svādhyāyas tapa ārjavam",śrī bhagavān uvāca abhayam sattva saṁśuddhiḥ
jñāna yoga vyavasthitiḥ dānam damaḥ ca yajñaḥ ca svādhyāyaḥ tapaḥ ārjavam
571,16.2,"अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशुनम् ।
दया भूतेष्वलोलुप्त्वं मार्दवं ह्रीरचापलम् ॥ १६.२ ॥","ahiṁsā satyam akrodhas
tyāgaḥ śāntir apaiśunam
dayā bhūteṣv aloluptvaṁ
mārdavaṁ hrīr acāpalam",ahiṁsā satyam akrodhaḥ tyāgaḥ śāntiḥ apaiśunam
dayā bhūteṣu aloluptvam mārdavam hrīḥ acāpalam
572,16.3,"तेजः क्षमा धृतिः शौचमद्रोहो नातिमानिता ।
भवन्ति संपदं दैवीमभिजातस्य भारत ॥ १६.३ ॥","tejaḥ kṣamā dhṛtiḥ śaucam
adroho nāti-mānitā
bhavanti sampadaṁ daivīm
abhijātasya bhārata",tejaḥ kṣamā dhṛtiḥ śaucam adrohaḥ na ati mānitā
bhavanti sampadam daivīm abhijātasya bhārata
573,16.4,"दम्भो दर्पोऽभिमानश्च क्रोधः पारुष्यमेव च ।
अज्ञानं चाभिजातस्य पार्थ संपदमासुरीम् ॥ १६.४ ॥","dambho darpo ’bhimānaś ca
krodhaḥ pāruṣyam eva ca
ajñānaṁ cābhijātasya
pārtha sampadam āsurīm",dambhaḥ darpaḥ abhimānaḥ ca krodhaḥ pāruṣyam eva
ca ajñānam ca abhijātasya pārtha sampadam āsurīm
574,16.5,"दैवी संपद्विमोक्षाय निबन्धायासुरी मता ।
मा शुचः संपदं दैवीमभिजातोऽसि पाण्डव ॥ १६.५ ॥","daivī sampad vimokṣāya
nibandhāyāsurī matā
mā śucaḥ sampadaṁ daivīm
abhijāto ’si pāṇḍava",daivī sampat vimokṣāya nibandhāya āsurī matā mā
śucaḥ sampadam daivīm abhijātaḥ asi pāṇḍava
575,16.6,"द्वौ भूतसर्गौ लोकेऽस्मिन्दैव आसुर एव च ।
दैवो विस्तरशः प्रोक्त आसुरं पार्थ मे शृणु ॥ १६.६ ॥","dvau bhūta-sargau loke ’smin
daiva āsura eva ca

daivo vistaraśaḥ prokta
āsuraṁ pārtha me śṛṇu",dvau bhūta sargau loke asmin daivaḥ āsuraḥ eva ca
daivaḥ vistaraśaḥ proktaḥ āsuram pārtha me śṛṇu
576,16.7,"प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च जना न विदुरासुराः ।
न शौचं नापि चाचारो न सत्यं तेषु विद्यते ॥ १६.७ ॥","pravṛttiṁ ca nivṛttiṁ ca
janā na vidur āsurāḥ
na śaucaṁ nāpi cācāro
na satyaṁ teṣu vidyate",pravṛttim ca nivṛttim ca janāḥ na viduḥ āsurāḥ na
śaucam na api ca ācāraḥ na satyam teṣu vidyate
577,16.8,"असत्यमप्रतिष्ठं ते जगदाहुरनीश्वरम् ।
अपरस्परसंभूतं किमन्यत्कामहैतुकम् ॥ १६.८ ॥","asatyam apratiṣṭhaṁ te
jagad āhur anīśvaram
aparaspara-sambhūtaṁ
kim anyat kāma-haitukam",asatyam apratiṣṭham te jagat āhuḥ anīśvaram
aparaspara sambhūtam kim anyat kāma haitukam
578,16.9,"एतां दृष्टिमवष्टभ्य नष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः ।
प्रभवन्त्युग्रकर्माणः क्षयाय जगतोऽहिताः ॥ १६.९ ॥","etāṁ dṛṣṭim avaṣṭabhya
naṣṭātmāno ’lpa-buddhayaḥ
prabhavanty ugra-karmāṇaḥ
kṣayāya jagato ’hitāḥ",etām dṛṣṭim avaṣṭabhya naṣṭa ātmānaḥ alpa
buddhayaḥ prabhavanti ugra karmāṇaḥ kṣayāya jagataḥ ahitāḥ
579,16.10,"काममाश्रित्य दुष्पूरं दम्भमानमदान्विताः ।
मोहाद्\u200cगृहीत्वासद्ग्राहान्प्रवर्तन्तेऽशुचिव्रताः ॥ १६.१० ॥","kāmam āśritya duṣpūraṁ
dambha-māna-madānvitāḥ
mohād gṛhītvāsad-grāhān
pravartante ’śuci-vratāḥ",kāmam āśritya duṣpūram dambha māna mada anvitāḥ
mohāt gṛhītvā asat grāhān pravartante aśuci vratāḥ
580,16.11,"चिन्तामपरिमेयां च प्रलयान्तामुपाश्रिताः ।
कामोपभोगपरमा एतावदिति निश्चिताः ॥ १६.११ ॥","cintām aparimeyāṁ ca
pralayāntām upāśritāḥ
kāmopabhoga-paramā
etāvad iti niścitāḥ",cintām aparimeyām ca pralaya antām upāśritāḥ kāma
upabhoga paramāḥ etāvat iti niścitāḥ
581,16.12,"आशापाशशतैर्बद्धाः कामक्रोधपरायणाः ।
ईहन्ते कामभोगार्थमन्यायेनार्थसञ्चयान् ॥ १६.१२ ॥","āśā-pāśa-śatair baddhāḥ
kāma-krodha-parāyaṇāḥ
īhante kāma-bhogārtham
anyāyenārtha-sañcayān",āśā pāśa śataiḥ baddhāḥ kāma krodha parāyaṇāḥ
īhante kāma bhoga artham anyāyena artha sañcayān
582,16.13,"इदमद्य मया लब्धमिमं प्राप्स्ये मनोरथम् ।
इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनम् ॥ १६.१३ ॥","idam adya mayā labdham
imaṁ prāpsye manoratham
idam astīdam api me
bhaviṣyati punar dhanam",idam adya mayā labdham imam prāpsye manaḥ ratham
idam asti idam api me bhaviṣyati punaḥ dhanam
583,16.14,"असौ मया हतः शत्रुर्हनिष्ये चापरानपि ।
ईश्वरोऽहमहं भोगी सिद्धोऽहं बलवान्सुखी ॥ १६.१४ ॥","asau mayā hataḥ śatrur
haniṣye cāparān api
īśvaro ’ham ahaṁ bhogī

siddho ’haṁ balavān sukhī",asau mayā hataḥ śatruḥ haniṣye ca aparān api
īśvaraḥ aham aham bhogī siddhaḥ aham bala vān sukhī
584,16.15,"आढ्योऽभिजनवानस्मि कोऽन्योऽस्ति सदृशो मया ।
यक्ष्ये दास्यामि मोदिष्य इत्यज्ञानविमोहिताः ॥ १६.१५ ॥","āḍhyo ’bhijanavān asmi
ko ’nyo ’sti sadṛśo mayā
yakṣye dāsyāmi modiṣya
ity ajñāna-vimohitāḥ",āḍhyaḥ abhijana vān asmi kaḥ anyaḥ asti sadṛśaḥ
mayā yakṣye dāsyāmi modiṣye iti ajñāna vimohitāḥ
585,16.16,"अनेकचित्तविभ्रान्ता मोहजालसमावृताः ।
प्रसक्ताः कामभोगेषु पतन्ति नरकेऽशुचौ ॥ १६.१६ ॥","aneka-citta-vibhrāntā
moha-jāla-samāvṛtāḥ
prasaktāḥ kāma-bhogeṣu
patanti narake ’śucau",aneka citta vibhrāntāḥ moha jāla samāvṛtāḥ
prasaktāḥ kāma bhogeṣu patanti narake aśucau
586,16.17,"आत्मसंभाविताः स्तब्धा धनमानमदान्विताः ।
यजन्ते नामयज्ञैस्ते दम्भेनाविधिपूर्वकम् ॥ १६.१७ ॥","ātma-sambhāvitāḥ stabdhā
dhana-māna-madānvitāḥ
yajante nāma-yajñais te
dambhenāvidhi-pūrvakam",ātma sambhāvitāḥ stabdhāḥ dhana māna mada anvitāḥ
yajante nāma yajñaiḥ te dambhena avidhi pūrvakam
587,16.18,"अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं च संश्रिताः ।
मामात्मपरदेहेषु प्रद्विषन्तोऽभ्यसूयकाः ॥ १६.१८ ॥","ahaṅkāraṁ balaṁ darpaṁ
kāmaṁ krodhaṁ ca saṁśritāḥ
mām ātma-para-deheṣu
pradviṣanto ’bhyasūyakāḥ",ahaṅkāram balam darpam kāmam krodham ca
saṁśritāḥ mām ātma para deheṣu pradviṣantaḥ abhyasūyakāḥ
588,16.19,"तानहं द्विषतः क्रुरान्संसारेषु नराधमान् ।
क्षिपाम्यजस्रमशुभानासुरीष्वेव योनिषु ॥ १६.१९ ॥","tān ahaṁ dviṣataḥ krūrān
saṁsāreṣu narādhamān
kṣipāmy ajasram aśubhān
āsurīṣv eva yoniṣu",tān aham dviṣataḥ krūrān saṁsāreṣu nara adhamān
kṣipāmi ajasram aśubhān āsurīṣu eva yoniṣu
589,16.20,"आसुरीं योनिमापन्ना मूढा जन्मनि जन्मनि ।
मामप्राप्यैव कौन्तेय ततो यान्त्यधमां गतिम् ॥ १६.२० ॥","āsurīṁ yonim āpannā
mūḍhā janmani janmani
mām aprāpyaiva kaunteya
tato yānty adhamāṁ gatim",āsurīm yonim āpannāḥ mūḍhāḥ janmani janmani mām
aprāpya eva kaunteya tataḥ yānti adhamām gatim
590,16.21,"त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः ।
कामः क्रोधस्तथा लोभस्तस्मादेतत्त्रयं त्यजेत् ॥ १६.२१ ॥","tri-vidhaṁ narakasyedaṁ
dvāraṁ nāśanam ātmanaḥ
kāmaḥ krodhas tathā lobhas
tasmād etat trayaṁ tyajet",tri vidham narakasya idam dvāram nāśanam
ātmanaḥ kāmaḥ krodhaḥ tathā lobhaḥ tasmāt etat trayam tyajet
591,16.22,"एतैर्विमुक्तः कौन्तेय तमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः ।
आचरत्यात्मनः श्रेयस्ततो याति परां गतिम् ॥ १६.२२ ॥","etair vimuktaḥ kaunteya
tamo-dvārais tribhir naraḥ
ācaraty ātmanaḥ śreyas
tato yāti parāṁ gatim",etaiḥ vimuktaḥ kaunteya tamaḥ dvāraiḥ tribhiḥ
naraḥ ācarati ātmanaḥ śreyaḥ tataḥ yāti parām gatim

592,16.23,"यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्तते कामकारतः ।
न स सिद्धिमवाप्नोति न सुखं न परां गतिम् ॥ १६.२३ ॥","yaḥ śāstra-vidhim utsṛjya
vartate kāma-kārataḥ
na sa siddhim avāpnoti
na sukhaṁ na parāṁ gatim",yaḥ śāstra vidhim utsṛjya vartate kāma kārataḥ
na saḥ siddhim avāpnoti na sukham na parām gatim
593,16.24,"तस्माच्छास्त्रं प्रमाणं ते कार्याकार्यव्यवस्थितौ ।
ज्ञात्वा शास्त्रविधानोक्तं कर्म कर्तुमिहार्हसि ॥ १६.२४ ॥","tasmāc chāstraṁ pramāṇaṁ te
kāryākārya-vyavasthitau
jñātvā śāstra-vidhānoktaṁ
karma kartum ihārhasi",tasmāt śāstram pramāṇam te kārya akārya
vyavasthitau jñātvā śāstra vidhāna uktam karma kartum iha arhasi
594,17.1,"अर्जुन उवाच ।
ये शास्त्रविधिमुत्सृज्य यजन्ते श्रद्धयान्विताः
तेषां निष्ठा तु का कृष्ण सत्त्वमाहो रजस्तमः ॥ १७.१ ॥","arjuna uvāca
ye śāstra-vidhim utsṛjya
yajante śraddhayānvitāḥ
teṣāṁ niṣṭhā tu kā kṛṣṇa
sattvam āho rajas tamaḥ",arjunaḥ uvāca ye śāstra vidhim utsṛjya yajante
śraddhayā anvitāḥ teṣām niṣṭhā tu kā kṛṣṇa sattvam āho rajaḥ tamaḥ
595,17.2,"श्रीभगवानुवाच ।
त्रिविधा भवति श्रद्धा देहिनां सा स्वभावजा
सात्त्विकी राजसी चैव तामसी चेति तां शृणु ॥ १७.२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
tri-vidhā bhavati śraddhā
dehināṁ sā svabhāva-jā
sāttvikī rājasī caiva
tāmasī ceti tāṁ śṛṇu",śrī bhagavān uvāca tri vidhā bhavati śraddhā
dehinām sā sva bhāva jā sāttvikī rājasī ca eva tāmasī ca iti tām śṛṇu
596,17.3,"सत्त्वानुरूपा सर्वस्य श्रद्धा भवति भारत ।
श्रद्धामयोऽयं पुरुषो यो यच्छ्रद्धः स एव सः ॥ १७.३ ॥","sattvānurūpā sarvasya
śraddhā bhavati bhārata
śraddhā-mayo ’yaṁ puruṣo
yo yac-chraddhaḥ sa eva saḥ",sattva anurūpā sarvasya śraddhā bhavati
bhārata śraddhā mayaḥ ayam puruṣaḥ yaḥ yat śraddhaḥ saḥ eva saḥ
597,17.4,"यजन्ते सात्त्विका देवान्यक्षरक्षांसि राजसाः ।
प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये यजन्ते तामसा जनाः ॥ १७.४ ॥","yajante sāttvikā devān
yakṣa-rakṣāṁsi rājasāḥ
pretān bhūta-gaṇāṁś cānye
yajante tāmasā janāḥ",yajante sāttvikāḥ devān yakṣa rakṣāṁsi rājasāḥ
pretān bhūta gaṇān ca anye yajante tāmasāḥ janāḥ
598,17.5,"अशास्त्रविहितं घोरं तप्यन्ते ये तपो जनाः ।
दम्भाहंकारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः ॥ १७.५ ॥","aśāstra-vihitaṁ ghoraṁ
tapyante ye tapo janāḥ
dambhāhaṅkāra-saṁyuktāḥ
kāma-rāga-balānvitāḥ",aśāstra vihitam ghoram tapyante ye tapaḥ janāḥ
dambha ahaṅkāra saṁyuktāḥ kāma rāga bala anvitāḥ
599,17.6,"कर्षयन्तः शरीरस्थं भूतग्राममचेतसः ।
मां चैवान्तःशरीरस्थं तान्विद्ध्यासुरनिश्चयान् ॥ १७.६ ॥","karṣayantaḥ śarīra-sthaṁ
bhūta-grāmam acetasaḥ
māṁ caivāntaḥ śarīra-sthaṁ

tān viddhy āsura-niścayān",karṣayantaḥ śarīra stham bhūta grāmam acetasaḥ
mām ca eva antaḥ śarīra stham tān viddhi āsura niścayān
600,17.7,"आहारस्त्वपि सर्वस्य त्रिविधो भवति प्रियः ।
यज्ञस्तपस्तथा दानं तेषां भेदमिमं शृणु ॥ १७.७ ॥","āhāras tv api sarvasya
tri-vidho bhavati priyaḥ
yajñas tapas tathā dānaṁ
teṣāṁ bhedam imaṁ śṛṇu",āhāraḥ tu api sarvasya tri vidhaḥ bhavati priyaḥ
yajñaḥ tapaḥ tathā dānam teṣām bhedam imam śṛṇu
601,17.8,"आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः ।
रस्याः स्निग्धाः स्थिरा हृद्या आहाराः सात्त्विकप्रियाः ॥ १७.८ ॥","āyuḥ-sattva-balārogya-
sukha-prīti-vivardhanāḥ
rasyāḥ snigdhāḥ sthirā hṛdyā
āhārāḥ sāttvika-priyāḥ",āyuḥ sattva bala ārogya sukha prīti vivardhanāḥ
rasyāḥ snigdhāḥ sthirāḥ hṛdyāḥ āhārāḥ sāttvika priyāḥ
602,17.9,"कट्\u200cवम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः ।
आहारा राजसस्येष्टा दुःखशोकामयप्रदाः ॥ १७.९ ॥","kaṭv-amla-lavaṇāty-uṣṇa-
tīkṣṇa-rūkṣa-vidāhinaḥ
āhārā rājasasyeṣṭā
duḥkha-śokāmaya-pradāḥ",kaṭu amla lavaṇa ati uṣṇa tīkṣṇa rūkṣa vidāhinaḥ
āhārāḥ rājasasya iṣṭāḥ duḥkha śoka āmaya pradāḥ
603,17.10,"यातयामं गतरसं पूति पर्युषितं च यत् ।
उच्छिष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामसप्रियम् ॥ १७.१० ॥","yāta-yāmaṁ gata-rasaṁ
pūti paryuṣitaṁ ca yat
ucchiṣṭam api cāmedhyaṁ
bhojanaṁ tāmasa-priyam",yāta yāmam gata rasam pūti paryuṣitam ca yat
ucchiṣṭam api ca amedhyam bhojanam tāmasa priyam
604,17.11,"अफलाकाङ्क्षिभिर्यज्ञो विधिदृष्टो य इज्यते ।
यष्टव्यमेवेति मनः समाधाय स सात्त्विकः ॥ १७.११ ॥","aphalākāṅkṣibhir yajño
vidhi-diṣṭo ya ijyate
yaṣṭavyam eveti manaḥ
samādhāya sa sāttvikaḥ",aphala ākāṅkṣibhiḥ yajñaḥ vidhi diṣṭaḥ yaḥ ijyate
yaṣṭavyam eva iti manaḥ samādhāya saḥ sāttvikaḥ
605,17.12,"अभिसंधाय तु फलं दम्भार्थमपि चैव यत् ।
इज्यते भरतश्रेष्ठ तं यज्ञं विद्धि राजसम् ॥ १७.१२ ॥","abhisandhāya tu phalaṁ
dambhārtham api caiva yat
ijyate bharata-śreṣṭha
taṁ yajñaṁ viddhi rājasam",abhisandhāya tu phalam dambha artham api ca
eva yat ijyate bharata śreṣṭha tam yajñam viddhi rājasam
606,17.13,"विधिहीनमसृष्टान्नं मन्त्रहीनमदक्षिणम् ।
श्रद्धाविरहितं यज्ञं तामसं परिचक्षते ॥ १७.१३ ॥","vidhi-hīnam asṛṣṭānnaṁ
mantra-hīnam adakṣiṇam
śraddhā-virahitaṁ yajñaṁ
tāmasaṁ paricakṣate",vidhi hīnam asṛṣṭa annam mantra hīnam adakṣiṇam
śraddhā virahitam yajñam tāmasam paricakṣate
607,17.14,"देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनं शौचमार्जवम् ।
ब्रह्मचर्यमहिंसा च शारीरं तप उच्यते ॥ १७.१४ ॥","deva-dvija-guru-prājña-
pūjanaṁ śaucam ārjavam
brahmacaryam ahiṁsā ca
śārīraṁ tapa ucyate",deva dvija guru prājña pūjanam śaucam ārjavam
brahmacaryam ahiṁsā ca śārīram tapaḥ ucyate

608,17.15,"अनुद्वेगकरं वाक्यं सत्यं प्रियहितं च यत् ।
स्वाध्यायाभ्यसनं चैव वाङ्मयं तप उच्यते ॥ १७.१५ ॥","anudvega-karaṁ vākyaṁ
satyaṁ priya-hitaṁ ca yat
svādhyāyābhyasanaṁ caiva
vāṅ-mayaṁ tapa ucyate",anudvega karam vākyam satyam priya hitam ca yat
svādhyāya abhyasanam ca eva vāk mayam tapaḥ ucyate
609,17.16,"मनः प्रसादः सौम्यत्वं मौनमात्मविनिग्रहः ।
भावसंशुद्धिरित्येतत्तपो मानसमुच्यते ॥ १७.१६ ॥","manaḥ-prasādaḥ saumyatvaṁ
maunam ātma-vinigrahaḥ
bhāva-saṁśuddhir ity etat
tapo mānasam ucyate",manaḥ prasādaḥ saumyatvam maunam ātma vinigrahaḥ
bhāva saṁśuddhiḥ iti etat tapaḥ mānasam ucyate
610,17.17,"श्रद्धया परया तप्तं तपस्तत्त्रिविधं नरैः ।
अफलाकाङ्क्षिभिर्युक्तैः सात्त्विकं परिचक्षते ॥ १७.१७ ॥","śraddhayā parayā taptaṁ
tapas tat tri-vidhaṁ naraiḥ
aphalākāṅkṣibhir yuktaiḥ
sāttvikaṁ paricakṣate",śraddhayā parayā taptam tapaḥ tat tri vidham
naraiḥ aphala ākāṅkṣibhiḥ yuktaiḥ sāttvikam paricakṣate
611,17.18,"सत्कारमानपूजार्थं तपो दम्भेन चैव यत् ।
क्रियते तदिह प्रोक्तं राजसं चलमध्रुवम् ॥ १७.१८ ॥","satkāra-māna-pūjārthaṁ
tapo dambhena caiva yat
kriyate tad iha proktaṁ
rājasaṁ calam adhruvam",sat kāra māna pūjā artham tapaḥ dambhena ca eva
yat kriyate tat iha proktam rājasam calam adhruvam
612,17.19,"मूढग्राहेणात्मनो यत्पीडया क्रियते तपः ।
परस्योत्सादनार्थं वा तत्तामसमुदाहृतम् ॥ १७.१९ ॥","mūḍha-grāheṇātmano yat
pīḍayā kriyate tapaḥ
parasyotsādanārthaṁ vā
tat tāmasam udāhṛtam",mūḍha grāheṇa ātmanaḥ yat pīḍayā kriyate tapaḥ
parasya utsādana artham vā tat tāmasam udāhṛtam
613,17.20,"दातव्यमिति यद्दानं दीयतेऽनुपकारिणे ।
देशे काले च पात्रे च तद्दानं सात्त्विकं स्मृतम् ॥ १७.२० ॥","dātavyam iti yad dānaṁ
dīyate ’nupakāriṇe
deśe kāle ca pātre ca
tad dānaṁ sāttvikaṁ smṛtam",dātavyam iti yat dānam dīyate anupakāriṇe
deśe kāle ca pātre ca tat dānam sāttvikam smṛtam
614,17.21,"यत्तु प्रत्युपकारार्थं फलमुद्दिश्य वा पुनः ।
दीयते च परिक्लिष्टं तद्दानं राजसं स्मृतम् ॥ १७.२१ ॥","yat tu pratyupakārārthaṁ
phalam uddiśya vā punaḥ
dīyate ca parikliṣṭaṁ
tad dānaṁ rājasaṁ smṛtam",yat tu prati upakāra artham phalam uddiśya vā
punaḥ dīyate ca parikliṣṭam tat dānam rājasam smṛtam
615,17.22,"अदेशकाले यद्दानमपात्रेभ्यश्च दीयते ।
असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुदाहृतम् ॥ १७.२२ ॥","adeśa-kāle yad dānam
apātrebhyaś ca dīyate
asat-kṛtam avajñātaṁ
tat tāmasam udāhṛtam",adeśa kāle yat dānam apātrebhyaḥ ca dīyate asat
kṛtam avajñātam tat tāmasam udāhṛtam
616,17.23,"ॐतत्सदिति निर्देशो ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः ।
ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च यज्ञाश्च विहिताः पुरा ॥ १७.२३ ॥","oṁ tat sad iti nirdeśo

brahmaṇas tri-vidhaḥ smṛtaḥ
brāhmaṇās tena vedāś ca
yajñāś ca vihitāḥ purā",oṁ tat sat iti nirdeśaḥ brahmaṇaḥ tri vidhaḥ
smṛtaḥ brāhmaṇāḥ tena vedāḥ ca yajñāḥ ca vihitāḥ purā
617,17.24,"तस्माद ॐ इत्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः ।
प्रवर्तन्ते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनाम् ॥ १७.२४ ॥","tasmād oṁ ity udāhṛtya
yajña-dāna-tapaḥ-kriyāḥ
pravartante vidhānoktāḥ
satataṁ brahma-vādinām",tasmāt oṁ iti udāhṛtya yajña dāna tapaḥ kriyāḥ
pravartante vidhāna uktāḥ satatam brahma vādinām
618,17.25,"तदित्यनभिसन्धाय फलं यज्ञतपःक्रियाः ।
दानक्रियाश्च विविधाः क्रियन्ते मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ १७.२५ ॥","tad ity anabhisandhāya
phalaṁ yajña-tapaḥ-kriyāḥ
dāna-kriyāś ca vividhāḥ
kriyante mokṣa-kāṅkṣibhiḥ",tat iti anabhisandhāya phalam yajña tapaḥ
kriyāḥ dāna kriyāḥ ca vividhāḥ kriyante mokṣa kāṅkṣibhiḥ
619,17.26,"सद्भावे साधुभावे च सदित्येतत्प्रयुज्यते ।
प्रशस्ते कर्मणि तथा सच्छब्दः पार्थ युज्यते ॥ १७.२६ ॥","sad-bhāve sādhu-bhāve ca
sad ity etat prayujyate
praśaste karmaṇi tathā
sac-chabdaḥ pārtha yujyate",sat bhāve sādhu bhāve ca sat iti etat
prayujyate praśaste karmaṇi tathā sat śabdaḥ pārtha yujyate
620,17.27,"यज्ञे तपसि दाने च स्थितिः सदिति चोच्यते ।
कर्म चैव तदर्थीयं सदित्येवाभिधीयते ॥ १७.२७ ॥","yajñe tapasi dāne ca
sthitiḥ sad iti cocyate
karma caiva tad-arthīyaṁ
sad ity evābhidhīyate",yajñe tapasi dāne ca sthitiḥ sat iti ca ucyate
karma ca eva tat arthīyam sat iti eva abhidhīyate
621,17.28,"अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ।
असदित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्य नो इह ॥ १७.२८ ॥","aśraddhayā hutaṁ dattaṁ
tapas taptaṁ kṛtaṁ ca yat
asad ity ucyate pārtha
na ca tat pretya no iha",aśraddhayā hutam dattam tapaḥ taptam kṛtam ca
yat asat iti ucyate pārtha na ca tat pretya na u iha
622,18.1,"अर्जुन उवाच ।
संन्यासस्य महाबाहो तत्त्वमिच्छामि वेदितुम्
त्यागस्य च हृषीकेश पृथक्केशिनिषूदन ॥ १८.१ ॥","arjuna uvāca
sannyāsasya mahā-bāho
tattvam icchāmi veditum
tyāgasya ca hṛṣīkeśa
pṛthak keśi-niṣūdana",arjunaḥ uvāca sannyāsasya mahā bāho tattvam icchāmi
veditum tyāgasya ca hṛṣīkeśa pṛthak keśi niṣūdana
623,18.2,"श्रीभगवानुवाच ।
काम्यानां कर्मणां न्यासं संन्यासं कवयो विदुः
सर्वकर्मफलत्यागं प्राहुस्त्यागं विचक्षणाः ॥ १८.२ ॥","śrī-bhagavān uvāca
kāmyānāṁ karmaṇāṁ nyāsaṁ
sannyāsaṁ kavayo viduḥ
sarva-karma-phala-tyāgaṁ
prāhus tyāgaṁ vicakṣaṇāḥ",śrī bhagavān uvāca kāmyānām karmaṇām nyāsam
sannyāsam kavayaḥ viduḥ sarva karma phala tyāgam prāhuḥ tyāgam vicakṣaṇāḥ

624,18.3,"त्याज्यं दोषवदित्येके कर्म प्राहुर्मनीषिणः ।
यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यमिति चापरे ॥ १८.३ ॥","tyājyaṁ doṣa-vad ity eke
karma prāhur manīṣiṇaḥ
yajña-dāna-tapaḥ-karma
na tyājyam iti cāpare",tyājyam doṣa vat iti eke karma prāhuḥ manīṣiṇaḥ
yajña dāna tapaḥ karma na tyājyam iti ca apare
625,18.4,"निश्चयं शृणु मे तत्र त्यागे भरतसत्तम ।
त्यागो हि पुरुषव्याघ्र त्रिविधः संप्रकीर्तितः ॥ १८.४ ॥","niścayaṁ śṛṇu me tatra
tyāge bharata-sattama
tyāgo hi puruṣa-vyāghra
tri-vidhaḥ samprakīrtitaḥ",niścayam śṛṇu me tatra tyāge bharata sat tama
tyāgaḥ hi puruṣa vyāghra tri vidhaḥ samprakīrtitaḥ
626,18.5,"यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यं कार्यमेव तत् ।
यज्ञो दानं तपश्चैव पावनानि मनीषिणाम् ॥ १८.५ ॥","yajña-dāna-tapaḥ-karma
na tyājyaṁ kāryam eva tat
yajño dānaṁ tapaś caiva
pāvanāni manīṣiṇām",yajña dāna tapaḥ karma na tyājyam kāryam eva tat
yajñaḥ dānam tapaḥ ca eva pāvanāni manīṣiṇām
627,18.6,"एतान्यपि तु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा फलानि च ।
कर्तव्यानीति मे पार्थ निश्चितं मतमुत्तमम् ॥ १८.६ ॥","etāny api tu karmāṇi
saṅgaṁ tyaktvā phalāni ca
kartavyānīti me pārtha
niścitaṁ matam uttamam",etāni api tu karmāṇi saṅgam tyaktvā phalāni ca
kartavyāni iti me pārtha niścitam matam uttamam
628,18.7,"नियतस्य तु संन्यासः कर्मणो नोपपद्यते ।
मोहात्तस्य परित्यागस्तामसः परिकीर्तितः ॥ १८.७ ॥","niyatasya tu sannyāsaḥ
karmaṇo nopapadyate
mohāt tasya parityāgas
tāmasaḥ parikīrtitaḥ",niyatasya tu sannyāsaḥ karmaṇaḥ na upapadyate mohāt
tasya parityāgaḥ tāmasaḥ parikīrtitaḥ
629,18.8,"दुःखमित्येव यत्कर्म कायक्लेशभयात्त्यजेत् ।
स कृत्वा राजसं त्यागं नैव त्यागफलं लभेत् ॥ १८.८ ॥","duḥkham ity eva yat karma
kāya-kleśa-bhayāt tyajet
sa kṛtvā rājasaṁ tyāgaṁ
naiva tyāga-phalaṁ labhet",duḥkham iti eva yat karma kāya kleśa bhayāt
tyajet saḥ kṛtvā rājasam tyāgam na eva tyāga phalam labhet
630,18.9,"कार्यमित्येव यत्कर्म नियतं क्रियतेऽर्जुन ।
सङ्गं त्यक्त्वा फलं चैव स त्यागः सात्त्विको मतः ॥ १८.९ ॥","kāryam ity eva yat karma
niyataṁ kriyate ’rjuna
saṅgaṁ tyaktvā phalaṁ caiva
sa tyāgaḥ sāttviko mataḥ",kāryam iti eva yat karma niyatam kriyate arjuna
saṅgam tyaktvā phalam ca eva saḥ tyāgaḥ sāttvikaḥ mataḥ
631,18.10,"न द्वेष्ट्यकुशलं कर्म कुशले नानुषज्जते ।
त्यागी सत्त्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः ॥ १८.१० ॥","na dveṣṭy akuśalaṁ karma
kuśale nānuṣajjate
tyāgī sattva-samāviṣṭo
medhāvī chinna-saṁśayaḥ",na dveṣṭi akuśalam karma kuśale na anuṣajjate
tyāgī sattva samāviṣṭaḥ medhāvī chinna saṁśayaḥ
632,18.11,"न हि देहभृता शक्यं त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः ।
यस्तु कर्मफलत्यागी स त्यागीत्यभिधीयते ॥ १८.११ ॥","na hi deha-bhṛtā śakyaṁ

tyaktuṁ karmāṇy aśeṣataḥ
yas tu karma-phala-tyāgī
sa tyāgīty abhidhīyate",na hi deha bhṛtā śakyam tyaktum karmāṇi aśeṣataḥ
yaḥ tu karma phala tyāgī saḥ tyāgī iti abhidhīyate
633,18.12,"अनिष्टमिष्टं मिश्रं च त्रिविधं कर्मणः फलम् ।
भवत्यत्यागिनां प्रेत्य न तु संन्यासिनां क्वचित् ॥ १८.१२ ॥","aniṣṭam iṣṭaṁ miśraṁ ca
tri-vidhaṁ karmaṇaḥ phalam
bhavaty atyāgināṁ pretya
na tu sannyāsināṁ kvacit",aniṣṭam iṣṭam miśram ca tri vidham karmaṇaḥ
phalam bhavati atyāginām pretya na tu sannyāsinām kvacit
634,18.13,"पञ्चैतानि महाबाहो कारणानि निबोध मे ।
सांख्ये कृतान्ते प्रोक्तानि सिद्धये सर्वकर्मणाम् ॥ १८.१३ ॥","pañcaitāni mahā-bāho
kāraṇāni nibodha me
sāṅkhye kṛtānte proktāni
siddhaye sarva-karmaṇām",pañca etāni mahā bāho kāraṇāni nibodha me
sāṅkhye kṛta ante proktāni siddhaye sarva karmaṇām
635,18.14,"अधिष्ठानं तथा कर्ता करणं च पृथग्विधम् ।
विविधाश्च पृथक्चेष्टा दैवं चैवात्र पञ्चमम् ॥ १८.१४ ॥","adhiṣṭhānaṁ tathā kartā
karaṇaṁ ca pṛthag-vidham
vividhāś ca pṛthak ceṣṭā
daivaṁ caivātra pañcamam",adhiṣṭhānam tathā kartā karaṇam ca pṛthak
vidham vividhāḥ ca pṛthak ceṣṭāḥ daivam ca eva atra pañcamam
636,18.15,"शरीरवाङ्\u200cमनोभिर्यत्कर्म प्रारभते नरः ।
न्याय्यं वा विपरीतं वा पञ्चैते तस्य हेतवः ॥ १८.१५ ॥","śarīra-vāṅ-manobhir yat
karma prārabhate naraḥ
nyāyyaṁ vā viparītaṁ vā
pañcaite tasya hetavaḥ",śarīra vāk manobhiḥ yat karma prārabhate naraḥ
nyāyyam vā viparītam vā pañca ete tasya hetavaḥ
637,18.16,"तत्रैवं सति कर्तारमात्मानं केवलं तु यः ।
पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्न स पश्यति दुर्मतिः ॥ १८.१६ ॥","tatraivaṁ sati kartāram
ātmānaṁ kevalaṁ tu yaḥ
paśyaty akṛta-buddhitvān
na sa paśyati durmatiḥ",tatra evam sati kartāram ātmānam kevalam tu yaḥ
paśyati akṛta buddhitvāt na saḥ paśyati durmatiḥ
638,18.17,"यस्य नाहंकृतो भावो बुद्धिर्यस्य न लिप्यते ।
हत्वापि स इमाँल्लोकान्न हन्ति न निबध्यते ॥ १८.१७ ॥","yasya nāhaṅkṛto bhāvo
buddhir yasya na lipyate
hatvāpi sa imāḻ lokān
na hanti na nibadhyate",yasya na ahaṅkṛtaḥ bhāvaḥ buddhiḥ yasya na
lipyate hatvā api saḥ imān lokān na hanti na nibadhyate
639,18.18,"ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता त्रिविधा कर्मचोदना ।
करणं कर्म कर्तेति त्रिविधः कर्मसंग्रहः ॥ १८.१८ ॥","jñānaṁ jñeyaṁ parijñātā
tri-vidhā karma-codanā
karaṇaṁ karma karteti
tri-vidhaḥ karma-saṅgrahaḥ",jñānam jñeyam parijñātā tri vidhā karma
codanā karaṇam karma kartā iti tri vidhaḥ karma saṅgrahaḥ
640,18.19,"ज्ञानं कर्म च कर्ता च त्रिधैव गुणभेदतः ।
प्रोच्यते गुणसंख्याने यथावच्छृणु तान्यपि ॥ १८.१९ ॥","jñānaṁ karma ca kartā ca
tridhaiva guṇa-bhedataḥ
procyate guṇa-saṅkhyāne

yathāvac chṛṇu tāny api",jñānam karma ca kartā ca tridhā eva guṇa
bhedataḥ procyate guṇa saṅkhyāne yathā vat śṛṇu tāni api
641,18.20,"सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ।
अविभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम् ॥ १८.२० ॥","sarva-bhūteṣu yenaikaṁ
bhāvam avyayam īkṣate
avibhaktaṁ vibhakteṣu
taj jñānaṁ viddhi sāttvikam",sarva bhūteṣu yena ekam bhāvam avyayam
īkṣate avibhaktam vibhakteṣu tat jñānam viddhi sāttvikam
642,18.21,"पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान्पृथग्विधान् ।
वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसम् ॥ १८.२१ ॥","pṛthaktvena tu yaj jñānaṁ
nānā-bhāvān pṛthag-vidhān
vetti sarveṣu bhūteṣu
taj jñānaṁ viddhi rājasam",pṛthaktvena tu yat jñānam nānā bhāvān pṛthak
vidhān vetti sarveṣu bhūteṣu tat jñānam viddhi rājasam
643,18.22,"यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्कार्ये सक्तमहैतुकम् ।
अतत्त्वार्थवदल्पं च तत्तामसमुदाहृतम् ॥ १८.२२ ॥","yat tu kṛtsna-vad ekasmin
kārye saktam ahaitukam
atattvārtha-vad alpaṁ ca
tat tāmasam udāhṛtam",yat tu kṛtsna vat ekasmin kārye saktam ahaitukam
atattva artha vat alpam ca tat tāmasam udāhṛtam
644,18.23,"नियतं सङ्गरहितमरागद्वेषतः कृतम् ।
अफलप्रेप्सुना कर्म यत्तत्सात्त्विकमुच्यते ॥ १८.२३ ॥","niyataṁ saṅga-rahitam
arāga-dveṣataḥ kṛtam
aphala-prepsunā karma
yat tat sāttvikam ucyate",niyatam saṅga rahitam arāga dveṣataḥ kṛtam
aphala prepsunā karma yat tat sāttvikam ucyate
645,18.24,"यत्तु कामेप्सुना कर्म साहंकारेण वा पुनः ।
क्रियते बहुलायासं तद्राजसमुदाहृतम् ॥ १८.२४ ॥","yat tu kāmepsunā karma
sāhaṅkāreṇa vā punaḥ
kriyate bahulāyāsaṁ
tad rājasam udāhṛtam",yat tu kāma īpsunā karma sa ahaṅkāreṇa vā punaḥ
kriyate bahula āyāsam tat rājasam udāhṛtam
646,18.25,"अनुबन्धं क्षयं हिंसामनवेक्ष्य च पौरुषम् ।
मोहादारभ्यते कर्म यत्तत्तामसमुच्यते ॥ १८.२५ ॥","anubandhaṁ kṣayaṁ hiṁsām
anapekṣya ca pauruṣam
mohād ārabhyate karma
yat tat tāmasam ucyate",anubandham kṣayam hiṁsām anapekṣya ca pauruṣam
mohāt ārabhyate karma yat tat tāmasam ucyate
647,18.26,"मुक्तसङ्गोऽनहंवादी धृत्युत्साहसमन्वितः ।
सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः कर्ता सात्त्विक उच्यते ॥ १८.२६ ॥","mukta-saṅgo ’nahaṁ-vādī
dhṛty-utsāha-samanvitaḥ
siddhy-asiddhyor nirvikāraḥ
kartā sāttvika ucyate",mukta saṅgaḥ anaham vādī dhṛti utsāha samanvitaḥ
siddhi asiddhyoḥ nirvikāraḥ kartā sāttvikaḥ ucyate
648,18.27,"रागी कर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः ।
हर्षशोकान्वितः कर्ता राजसः परिकीर्तितः ॥ १८.२७ ॥","rāgī karma-phala-prepsur
lubdho hiṁsātmako ’śuciḥ
harṣa-śokānvitaḥ kartā
rājasaḥ parikīrtitaḥ",rāgī karma phala prepsuḥ lubdhaḥ hiṁsā ātmakaḥ
aśuciḥ harṣa śoka anvitaḥ kartā rājasaḥ parikīrtitaḥ

649,18.28,"अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः शठो नैष्कृतिकोऽलसः ।
विषादी दीर्घसूत्री च कर्ता तामस उच्यते ॥ १८.२८ ॥","ayuktaḥ prākṛtaḥ stabdhaḥ
śaṭho naiṣkṛtiko 'lasaḥ
viṣādī dīrgha-sūtrī ca
kartā tāmasa ucyate",ayuktaḥ prākṛtaḥ stabdhaḥ śaṭhaḥ naiṣkṛtikaḥ alasaḥ
viṣādī dīrgha sūtrī ca kartā tāmasaḥ ucyate
650,18.29,"बुद्धेर्भेदं धृतेश्चैव गुणतस्त्रिविधं शृणु ।
प्रोच्यमानमशेषेण पृथक्त्वेन धनंजय ॥ १८.२९ ॥","buddher bhedaṁ dhṛteś caiva
guṇatas tri-vidhaṁ śṛṇu
procyamānam aśeṣeṇa
pṛthaktvena dhanañ-jaya",buddheḥ bhedam dhṛteḥ ca eva guṇataḥ tri vidham
śṛṇu procyamānam aśeṣeṇa pṛthaktvena dhanam jaya
651,18.30,"प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च कार्याकार्ये भयाभये ।
बन्धं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥ १८.३० ॥","pravṛttiṁ ca nivṛttiṁ ca
kāryākārye bhayābhaye
bandhaṁ mokṣaṁ ca yā vetti
buddhiḥ sā pārtha sāttvikī",pravṛttim ca nivṛttim ca kārya akārye bhaya
abhaye bandham mokṣam ca yā vetti buddhiḥ sā pārtha sāttvikī
652,18.31,"यया धर्ममधर्मं च कार्यं चाकार्यमेव च ।
अयथावत्प्रजानाति बुद्धिः सा पार्थ राजसी ॥ १८.३१ ॥","yayā dharmam adharmaṁ ca
kāryaṁ cākāryam eva ca
ayathāvat prajānāti
buddhiḥ sā pārtha rājasī",yayā dharmam adharmam ca kāryam ca akāryam eva
ca ayathā vat prajānāti buddhiḥ sā pārtha rājasī
653,18.32,"अधर्मं धर्ममिति या मन्यते तमसावृता ।
सर्वार्थान्विपरीतांश्च बुद्धिः सा पार्थ तामसी ॥ १८.३२ ॥","adharmaṁ dharmam iti yā
manyate tamasāvṛtā
sarvārthān viparītāṁś ca
buddhiḥ sā pārtha tāmasī",adharmam dharmam iti yā manyate tamasā āvṛtā
sarva arthān viparītān ca buddhiḥ sā pārtha tāmasī
654,18.33,"धृत्या यया धारयते मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः ।
योगेनाव्यभिचारिण्या धृतिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥ १८.३३ ॥","dhṛtyā yayā dhārayate
manaḥ-prāṇendriya-kriyāḥ
yogenāvyabhicāriṇyā
dhṛtiḥ sā pārtha sāttvikī",dhṛtyā yayā dhārayate manaḥ prāṇa indriya
kriyāḥ yogena avyabhicāriṇyā dhṛtiḥ sā pārtha sāttvikī
655,18.34,"यया तु धर्मकामार्थान्धृत्या धारयतेऽर्जुन ।
प्रसङ्गेन फलाकाङ्क्षी धृतिः सा पार्थ राजसी ॥ १८.३४ ॥","yayā tu dharma-kāmārthān
dhṛtyā dhārayate 'rjuna
prasaṅgena phalākāṅkṣī
dhṛtiḥ sā pārtha rājasī",yayā tu dharma kāma arthān dhṛtyā dhārayate
arjuna prasaṅgena phala ākāṅkṣī dhṛtiḥ sā pārtha rājasī
656,18.35,"यया स्वप्नं भयं शोकं विषादं मदमेव च ।
न विमुञ्चति दुर्मेधा धृतिः सा पार्थ तामसी ॥ १८.३५ ॥","yayā svapnaṁ bhayaṁ śokaṁ
viṣādaṁ madam eva ca
na vimuñcati durmedhā
dhṛtiḥ sā pārtha tāmasī",yayā svapnam bhayam śokam viṣādam madam eva ca
na vimuñcati durmedhā dhṛtiḥ sā pārtha tāmasī
657,18.36,"सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ ।
अभ्यासाद्रमते यत्र दुःखान्तं च निगच्छति ॥ १८.३६ ॥","sukhaṁ tv idānīṁ tri-vidhaṁ

śṛṇu me bharatarṣabha
abhyāsād ramate yatra
duḥkhāntaṁ ca nigacchati",sukham tu idānīm tri vidham śṛṇu me bharata
ṛṣabha abhyāsāt ramate yatra duḥkha antam ca nigacchati
658,18.37,"यत्तदग्रे विषमिव परिणामेऽमृतोपमम् ।
तत्सुखं सात्त्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम् ॥ १८.३७ ॥","yat tad agre viṣam iva
pariṇāme 'mṛtopamam
tat sukhaṁ sāttvikaṁ proktam
ātma-buddhi-prasāda-jam",yat tat agre viṣam iva pariṇāme amṛta upamam tat
sukham sāttvikam proktam ātma buddhi prasāda jam
659,18.38,"विषयेन्द्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतोपमम् ।
परिणामे विषमिव तत्सुखं राजसं स्मृतम् ॥ १८.३८ ॥","viṣayendriya-saṁyogād
yat tad agre 'mṛtopamam
pariṇāme viṣam iva
tat sukhaṁ rājasaṁ smṛtam",viṣaya indriya saṁyogāt yat tat agre amṛta
upamam pariṇāme viṣam iva tat sukham rājasam smṛtam
660,18.39,"यदग्रे चानुबन्धे च सुखं मोहनमात्मनः ।
निद्रालस्यप्रमादोत्थं तत्तामसमुदाहृतम् ॥ १८.३९ ॥","yad agre cānubandhe ca
sukhaṁ mohanam ātmanaḥ
nidrālasya-pramādotthaṁ
tat tāmasam udāhṛtam",yat agre ca anubandhe ca sukham mohanam ātmanaḥ
nidrā ālasya pramāda uttham tat tāmasam udāhṛtam
661,18.40,"न तदस्ति पृथिव्यां वा दिवि देवेषु वा पुनः ।
सत्त्वं प्रकृतिजैर्मुक्तं यदेभिः स्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥ १८.४० ॥","na tad asti pṛthivyāṁ vā
divi deveṣu vā punaḥ
sattvaṁ prakṛti-jair muktaṁ
yad ebhiḥ syāt tribhir guṇaiḥ",na tat asti pṛthivyām vā divi deveṣu vā
punaḥ sattvam prakṛti jaiḥ muktam yat ebhiḥ syāt tribhiḥ guṇaiḥ
662,18.41,"ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्राणां च परन्तप ।
कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥ १८.४१ ॥","brāhmaṇa-kṣatriya-viśāṁ
śūdrāṇāṁ ca paran-tapa
karmāṇi pravibhaktāni
svabhāva-prabhavair guṇaiḥ",brāhmaṇa kṣatriya viśām śūdrāṇām ca param
tapa karmāṇi pravibhaktāni svabhāva prabhavaiḥ guṇaiḥ
663,18.42,"शमो दमस्तपः शौचं क्षान्तिरार्जवमेव च ।
ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मकर्म स्वभावजम् ॥ १८.४२ ॥","śamo damas tapaḥ śaucaṁ
kṣāntir ārjavam eva ca
jñānaṁ vijñānam āstikyaṁ
brahma-karma svabhāva-jam",śamaḥ damaḥ tapaḥ śaucam kṣāntiḥ ārjavam eva
ca jñānam vijñānam āstikyam brahma karma svabhāva jam
664,18.43,"शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं युद्धे चाप्यपलायनम् ।
दानमीश्वरभावश्च क्षात्रं कर्म स्वभावजम् ॥ १८.४३ ॥","śauryaṁ tejo dhṛtir dākṣyaṁ
yuddhe cāpy apalāyanam
dānam īśvara-bhāvaś ca
kṣātraṁ karma svabhāva-jam",śauryam tejaḥ dhṛtiḥ dākṣyam yuddhe ca api
apalāyanam dānam īśvara bhāvaḥ ca kṣātram karma svabhāva jam
665,18.44,"कृषिगौरक्ष्यवाणिज्यं वैश्यकर्म स्वभावजम् ।
परिचर्यात्मकं कर्म शूद्रस्यापि स्वभावजम् ॥ १८.४४ ॥","kṛṣi-go-rakṣya-vāṇijyaṁ
vaiśya-karma svabhāva-jam
paricaryātmakaṁ karma

śūdrasyāpi svabhāva-jam",kṛṣi go rakṣya vāṇijyam vaiśya karma svabhāva
jam paricaryā ātmakam karma śūdrasya api svabhāva jam
666,18.45,"स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धिं लभते नरः ।
स्वकर्मनिरतः सिद्धिं यथा विन्दति तच्छृणु ॥ १८.४५ ॥","sve sve karmaṇy abhirataḥ
saṁsiddhiṁ labhate naraḥ
sva-karma-nirataḥ siddhiṁ
yathā vindati tac chṛṇu",sve sve karmaṇi abhirataḥ saṁsiddhim labhate
naraḥ sva karma nirataḥ siddhim yathā vindati tat śṛṇu
667,18.46,"यतः प्रवृत्तिर्भूतानां येन सर्वमिदं ततम् ।
स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विन्दति मानवः ॥ १८.४६ ॥","yataḥ pravṛttir bhūtānāṁ
yena sarvam idaṁ tatam
sva-karmaṇā tam abhyarcya
siddhiṁ vindati mānavaḥ",yataḥ pravṛttiḥ bhūtānām yena sarvam idam tatam
sva karmaṇā tam abhyarcya siddhim vindati mānavaḥ
668,18.47,"श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।
स्वभावनियतं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ॥ १८.४७ ॥","śreyān sva-dharmo viguṇaḥ
para-dharmāt sv-anuṣṭhitāt
svabhāva-niyataṁ karma
kurvan nāpnoti kilbiṣam",śreyān sva dharmaḥ viguṇaḥ para dharmāt su
anuṣṭhitāt svabhāva niyatam karma kurvan na āpnoti kilbiṣam
669,18.48,"सहजं कर्म कौन्तेय सदोषमपि न त्यजेत् ।
सर्वारम्भा हि दोषेण धूमेनाग्निरिवावृताः ॥ १८.४८ ॥","saha-jaṁ karma kaunteya
sa-doṣam api na tyajet
sarvārambhā hi doṣeṇa
dhūmenāgnir ivāvṛtāḥ",saha jam karma kaunteya sa doṣam api na tyajet
sarva ārambhāḥ hi doṣeṇa dhūmena agniḥ iva āvṛtāḥ
670,18.49,"असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः ।
नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां संन्यासेनाधिगच्छति ॥ १८.४९ ॥","asakta-buddhiḥ sarvatra
jitātmā vigata-spṛhaḥ
naiṣkarmya-siddhiṁ paramāṁ
sannyāsenādhigacchati",asakta buddhiḥ sarvatra jita ātmā vigata spṛhaḥ
naiṣkarmya siddhim paramām sannyāsena adhigacchati
671,18.50,"सिद्धिं प्राप्तो यथा ब्रह्म तथाप्नोति निबोध मे ।
समासेनैव कौन्तेय निष्ठा ज्ञानस्य या परा ॥ १८.५० ॥","siddhiṁ prāpto yathā brahma
tathāpnoti nibodha me
samāsenaiva kaunteya
niṣṭhā jñānasya yā parā",siddhim prāptaḥ yathā brahma tathā āpnoti
nibodha me samāsena eva kaunteya niṣṭhā jñānasya yā parā
672,18.51,"बुद्ध्या विशुद्ध्या युक्तो धृत्यात्मानं नियम्य च ।
शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा रागद्वेषौ व्युदस्य च ॥ १८.५१ ॥","buddhyā viśuddhayā yukto
dhṛtyātmānaṁ niyamya ca
śabdādīn viṣayāṁs tyaktvā
rāga-dveṣau vyudasya ca",buddhyā viśuddhayā yuktaḥ dhṛtyā ātmānam niyamya
ca śabda ādīn viṣayān tyaktvā rāga dveṣau vyudasya ca
673,18.52,"विविक्तसेवी लघ्वाशी यतवाक्कायमानसः ।
ध्यानयोगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥ १८.५२ ॥","vivikta-sevī laghv-āśī
yata-vāk-kāya-mānasaḥ
dhyāna-yoga-paro nityaṁ
vairāgyaṁ samupāśritaḥ",vivikta sevī laghu āśī yata vāk kāya mānasaḥ
dhyāna yoga paraḥ nityam vairāgyam samupāśritaḥ

674,18.53,"अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं परिग्रहम् ।
विमुच्य निर्ममः शान्तो ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥ १८.५३ ॥","ahaṅkāraṁ balaṁ darpaṁ
kāmaṁ krodhaṁ parigraham
vimucya nirmamaḥ śānto
brahma-bhūyāya kalpate",ahaṅkāram balam darpam kāmam krodham parigraham
vimucya nirmamaḥ śāntaḥ brahma bhūyāya kalpate
675,18.54,"ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न काङ्क्षति ।
समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं लभते पराम् ॥ १८.५४ ॥","brahma-bhūtaḥ prasannātmā
na śocati na kāṅkṣati
samaḥ sarveṣu bhūteṣu
mad-bhaktiṁ labhate parām",brahma bhūtaḥ prasanna ātmā na śocati na
kāṅkṣati samaḥ sarveṣu bhūteṣu mat bhaktim labhate parām
676,18.55,"भक्त्या मामभिजानाति यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः ।
ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनन्तरम् ॥ १८.५५ ॥","bhaktyā mām abhijānāti
yāvān yaś cāsmi tattvataḥ
tato māṁ tattvato jñātvā
viśate tad-anantaram",bhaktyā mām abhijānāti yāvān yaḥ ca asmi tattvataḥ
tataḥ mām tattvataḥ jñātvā viśate tat anantaram
677,18.56,"सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वाणो मद्व्यपाश्रयः ।
मत्प्रसादादवाप्नोति शाश्वतं पदमव्ययम् ॥ १८.५६ ॥","sarva-karmāṇy api sadā
kurvāṇo mad-vyapāśrayaḥ
mat-prasādād avāpnoti
śāśvataṁ padam avyayam",sarva karmāṇi api sadā kurvāṇaḥ mat vyapāśrayaḥ
mat prasādāt avāpnoti śāśvatam padam avyayam
678,18.57,"चेतसा सर्वकर्माणि मयि संन्यस्य मत्परः ।
बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततं भव ॥ १८.५७ ॥","cetasā sarva-karmāṇi
mayi sannyasya mat-paraḥ
buddhi-yogam upāśritya
mac-cittaḥ satataṁ bhava",cetasā sarva karmāṇi mayi sannyasya mat paraḥ
buddhi yogam upāśritya mat cittaḥ satatam bhava
679,18.58,"मच्चित्तः सर्वदुर्गाणि मत्प्रसादात्तरिष्यसि ।
अथ चेत्त्वमहंकारान्न श्रोष्यसि विनङ्क्ष्यसि ॥ १८.५८ ॥","mac-cittaḥ sarva-durgāṇi
mat-prasādāt tariṣyasi
atha cet tvam ahaṅkārān
na śroṣyasi vinaṅkṣyasi",mat cittaḥ sarva durgāṇi mat prasādāt tariṣyasi
atha cet tvam ahaṅkārāt na śroṣyasi vinaṅkṣyasi
680,18.59,"यदहंकारमाश्रित्य न योत्स्य इति मन्यसे ।
मिथ्यैष व्यवसायस्ते प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति ॥ १८.५९ ॥","yad ahaṅkāram āśritya
na yotsya iti manyase
mithyaiṣa vyavasāyas te
prakṛtis tvāṁ niyokṣyati",yat ahaṅkāram āśritya na yotsye iti manyase
mithyā eṣaḥ vyavasāyaḥ te prakṛtiḥ tvām niyokṣyati
681,18.60,"स्वभावजेन कौन्तेय निबद्धः स्वेन कर्मणा ।
कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपि तत् ॥ १८.६० ॥","svabhāva-jena kaunteya
nibaddhaḥ svena karmaṇā
kartuṁ necchasi yan mohāt
kariṣyasy avaśo ’pi tat",svabhāva jena kaunteya nibaddhaḥ svena karmaṇā
kartum na icchasi yat mohāt kariṣyasi avaśaḥ api tat
682,18.61,"ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ।
भ्रामयन्सर्वभूतानि यन्त्रारूढानि मायया ॥ १८.६१ ॥","īśvaraḥ sarva-bhūtānāṁ

hṛd-deśe ’rjuna tiṣṭhati
bhrāmayan sarva-bhūtāni
yantrārūḍhāni māyayā",īśvaraḥ sarva bhūtānām hṛt deśe arjuna tiṣṭhati
bhrāmayan sarva bhūtāni yantra ārūḍhani māyayā
683,18.62,"तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।
तत्प्रसादात्परां शान्तिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम् ॥ १८.६२ ॥","tam eva śaraṇaṁ gaccha
sarva-bhāvena bhārata
tat-prasādāt parāṁ śāntiṁ
sthānaṁ prāpsyasi śāśvatam",tam eva śaraṇam gaccha sarva bhāvena bhārata
tat prasādāt parām śāntim sthānam prāpsyasi śāśvatam
684,18.63,"इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्याद्\u200cगुह्यतरं मया ।
विमृश्यैतदशेषेण यथेच्छसि तथा कुरु ॥ १८.६३ ॥","iti te jñānam ākhyātaṁ
guhyād guhya-taraṁ mayā
vimṛśyaitad aśeṣeṇa
yathecchasi tathā kuru",iti te jñānam ākhyātam guhyāt guhya taram mayā
vimṛśya etat aśeṣeṇa yathā icchasi tathā kuru
685,18.64,"सर्वगुह्यतमं भूयः शृणु मे परमं वचः ।
इष्टोऽसि मे दृढमिति ततो वक्ष्यामि ते हितम् ॥ १८.६४ ॥","sarva-guhyatamaṁ bhūyaḥ
śṛṇu me paramaṁ vacaḥ
iṣṭo ’si me dṛḍham iti
tato vakṣyāmi te hitam",sarva guhya tamam bhūyaḥ śṛṇu me paramam vacaḥ
iṣṭaḥ asi me dṛḍham iti tataḥ vakṣyāmi te hitam
686,18.65,"मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।
मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ॥ १८.६५ ॥","man-manā bhava mad-bhakto
mad-yājī māṁ namaskuru
mām evaiṣyasi satyaṁ te
pratijāne priyo ’si me",mat manāḥ bhava mat bhaktaḥ mat yājī mām
namaskuru mām eva eṣyasi satyam te pratijāne priyaḥ asi me
687,18.66,"सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वां सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥ १८.६६ ॥","sarva-dharmān parityajya
mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja
ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo
mokṣayiṣyāmi mā śucaḥ",sarva dharmān parityajya mām ekam śaraṇam vraja
aham tvām sarva pāpebhyaḥ mokṣayiṣyāmi mā śucaḥ
688,18.67,"इदं ते नातपस्काय नाभक्ताय कदाचन ।
न चाशुश्रूषवे वाच्यं न च मां योऽभ्यसूयति ॥ १८.६७ ॥","idaṁ te nātapaskāya
nābhaktāya kadācana
na cāśuśrūṣave vācyaṁ
na ca māṁ yo ’bhyasūyati",idam te na atapaskāya na abhaktāya kadācana na
ca aśuśrūṣave vācyam na ca mām yaḥ abhyasūyati
689,18.68,"य इमं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति ।
भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः ॥ १८.६८ ॥","ya idaṁ paramaṁ guhyaṁ
mad-bhakteṣv abhidhāsyati
bhaktiṁ mayi parāṁ kṛtvā
māṁ evaiṣyaty asaṁśayaḥ",yaḥ idam paramam guhyam mat bhakteṣu
abhidhāsyati bhaktim mayi parām kṛtvā mām eva eṣyati asaṁśayaḥ
690,18.69,"न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ।
भविता न च मे तस्मादन्यः प्रियतरो भुवि ॥ १८.६९ ॥","na ca tasmān manuṣyeṣu
kaścin me priya-kṛttamaḥ
bhavitā na ca me tasmād

anyaḥ priya-taro bhuvi",na ca tasmāt manuṣyeṣu kaścit me priya kṛt tamaḥ bhavitā na ca me tasmāt anyaḥ priya taraḥ bhuvi
691,18.70,"अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ।
ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥ १८.७० ॥","adhyeṣyate ca ya imaṁ
dharmyaṁ saṁvādam āvayoḥ
jñāna-yajñena tenāham
iṣṭaḥ syām iti me matiḥ",adhyeṣyate ca yaḥ imam dharmyam saṁvādam āvayoḥ jñāna yajñena tena aham iṣṭaḥ syām iti me matiḥ
692,18.71,"श्रद्धावाननसूयश्च शृणुयादपि यो नरः ।
सोऽपि मुक्तः शुभाँल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम् ॥ १८.७१ ॥","śraddhāvān anasūyaś ca
śṛṇuyād api yo naraḥ
so ’pi muktaḥ śubhāl̤ lokān
prāpnuyāt puṇya-karmaṇām",śraddhā vān anasūyaḥ ca śṛṇuyāt api yaḥ naraḥ saḥ api muktaḥ śubhān lokān prāpnuyāt puṇya karmaṇām
693,18.72,"कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्रेण चेतसा ।
कच्चिदज्ञानसंमोहः प्रनष्टस्ते धनंजय ॥ १८.७२ ॥","kaccid etac chrutaṁ pārtha
tvayaikāgreṇa cetasā
kaccid ajñāna-sammohaḥ
praṇaṣṭas te dhanañ-jaya",kaccit etat śrutam pārtha tvayā eka agreṇa cetasā kaccit ajñāna sammohaḥ praṇaṣṭaḥ te dhanam jaya
694,18.73,"अर्जुन उवाच ।
नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रसादान्मयाच्युत
स्थितोऽस्मि गतसन्देहः करिष्ये वचनं तव ॥ १८.७३ ॥","arjuna uvāca
naṣṭo mohaḥ smṛtir labdhā
tvat-prasādān mayācyuta
sthito ’smi gata-sandehaḥ
kariṣye vacanaṁ tava",arjunaḥ uvāca naṣṭaḥ mohaḥ smṛtiḥ labdhā tvat prasādāt mayā acyuta sthitaḥ asmi gata sandehaḥ kariṣye vacanam tava
695,18.74,"संजय उवाच ।
इत्यहं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः
संवादमिममश्रौषमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥ १८.७४ ॥","sañjaya uvāca
ity ahaṁ vāsudevasya
pārthasya ca mahātmanaḥ
saṁvādam imam aśrauṣam
adbhutaṁ roma-harṣaṇam",sañjayaḥ uvāca iti aham vāsudevasya pārthasya ca mahā ātmanaḥ saṁvādam imam aśrauṣam adbhutam roma harṣaṇam
696,18.75,"व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहं परम् ।
योगं योगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः स्वयम् ॥ १८.७५ ॥","vyāsa-prasādāc chrutavān
etad guhyam ahaṁ param
yogaṁ yogeśvarāt kṛṣṇāt
sākṣāt kathayataḥ svayam",vyāsa prasādāt śrutavān etat guhyam aham param yogam yoga īśvarāt kṛṣṇāt sākṣāt kathayataḥ svayam
697,18.76,"राजन्संस्मृत्य संस्मृत्य संवादमिममद्भुतम् ।
केशवार्जुनयोः पुण्यं हृष्यामि च मुहुर्मुहुः ॥ १८.७६ ॥","rājan saṁsmṛtya saṁsmṛtya
saṁvādam imam adbhutam
keśavārjunayoḥ puṇyaṁ
hṛṣyāmi ca muhur muhuḥ",rājan saṁsmṛtya saṁsmṛtya saṁvādam imam adbhutam keśava arjunayoḥ puṇyam hṛṣyāmi ca muhuḥ muhuḥ
698,18.77,"तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य रूपमत्यद्भुतं हरेः ।
विस्मयो मे महान् राजन्हृष्यामि च पुनः पुनः ॥ १८.७७ ॥","tac ca saṁsmṛtya saṁsmṛtya

rūpam aty-adbhutaṁ hareḥ
vismayo me mahān rājan
hṛṣyāmi ca punaḥ punaḥ",tat ca saṁsmṛtya saṁsmṛtya rūpam ati adbhutam
hareḥ vismayaḥ me mahān rājan hṛṣyāmi ca punaḥ punaḥ
699,18.78,"यत्र योगेश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ।
तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥ १८.७८ ॥","yatra yogeśvaraḥ kṛṣṇo
yatra pārtho dhanur-dharaḥ
tatra śrīr vijayo bhūtir
dhruvā nītir matir mama",yatra yoga īśvaraḥ kṛṣṇaḥ yatra pārthaḥ dhanuḥ
dharaḥ tatra śrīḥ vijayaḥ bhūtiḥ dhruvā nītiḥ matiḥ mama